

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Rosa Salomaa, Karolina Sihvonen

Matka tunteiden äärelle

Draaman hyödyntäminen varhaiskasvatuksen tunne-
kasvatuksessa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK) + LTO

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

22.8.2019

Tekijät Otsikko	Rosa Salomaa, Karolina Sihvonen Draaman hyödyntäminen varhaiskasvatuksen tunnekasvatuksessa
Sivumäärä Aika	53 sivua + 4 liitettä 22.8.2019
Tutkinto	Sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan pätevyys
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Lastentarhanopettaja
Ohjaajat	Lehtori Miia Ojanen Lehtori Niina Pietilä
<p>Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda draamallinen toimintakokonaisuus tunnekasvatuksen tueksi 3-5-vuotiaiden lasten ryhmään. Toimintakokonaisuuden käsikirjoitusrunkoa on mahdollista hyödyntää jatkossa myös muissa varhaiskasvatussyksiköissä. Toimintakerroille valikoitui kahdeksan lasta. Toimintakertoja varten luotiin tarina Hilma-Hiirestä, joka tutustui matkallaan uusiin ystäviin. Ystävät edustivat neljää eri perustunnetta, joita käsiteltiin yhdessä lasten kanssa. Yhden toimintakerran teemaksi valittiin lisäksi empatia. Toimintakerroilla hyödynnettiin käsinukkeja ja tarinan hahmot esitettiin niiden avulla.</p> <p>Draamamenetelmät valittiin työskentelyn avuksi, sillä niiden on todettu olevan hyödyllisiä lasten kanssa toimiessa. Draaman käyttö edistää lasten yhteistyökykytaitoja, itsetuntemusta, toisten kunnioittamista ja sitoutumista. Draama tarjoaa mahdollisuuden eri oppimisen osa-alueiden yhdistämiseen ja sen kautta lapsi pääsee osallistumaan itse aktiivisesti toimintaan. Draamamenetelmiä hyödynnetään varhaiskasvatuksessa toistaiseksi vähän, vaikka sen hyödyt on todistettu monissa tutkimuksissa. Niitä ei ollut esimerkiksi käytetty aiemmin yhteistyöpäiväkodissämme.</p> <p>Opinnäytetyön viittä toimintakertaa arvioitiin teoriaan sekä tavoitteisiin nojaten. Lapsikeskeisyys oli toiminnan perusta. Toimintakerroilla käytettiin apuna osallistuvaa havainnointia. Tämän lisäksi ryhmän kasvattajat arvioivat ohjauskertoja havainnointilomakkeen pohjalta. Toteutettu toiminta oli lasten antaman palautteen perusteella antoisaa. Tunteita käsittelevien keskustelutuokioiden avulla saatiin kuulla lasten ajatuksia tunneteemaan liittyen ja he osallistuivat keskusteluun aktiivisesti.</p> <p>Draama osoittautui toimivaksi menetelmäksi lasten parissa. Lapset eläytyivät tarinaan vahvasti ja kiintyivät käytettyihin käsinukkeihin. Draaman hyötyjä ja tunnetaitojen kehittymistä on vaikea mitata, mutta havainnoinnin perusteella lasten osallistumisinnostus kasvoi toimintakertojen edetessä. Tämän lisäksi leikin ja draaman avulla oli mahdollista käsitellä vaikeita aiheita. Tässä opinnäytetyössä luodun käsikirjoitusrunon tarkoituksena on kannustaa päiväkotien työntekijöitä ottamaan draamamenetelmiä käyttöön matalalla kynnyksellä.</p>	
Avainsanat	Draama, draamakasvatus, tunnekasvatus, tunnetaidot, lapsikeskeisyys, varhaiskasvatus

Authors Title	Rosa Salomaa, Karolina Sihvonen Using drama as a tool in early childhood education's empathy education
Number of Pages Date	53 pages + 4 appendices 22 August 2019
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Early Childhood Education
Instructors	Miia Ojanen, Lecturer Niina Pietilä, Lecturer
<p>The purpose of this practice-based Bachelor's thesis was to create drama-based activity sessions for emotional education in the collaborative kindergarten in a group of 3-5-year-old children. The scripts of the activity sessions can also be used in other early childhood education units. There were eight children participating in the activity. A story was created about Hilma-Mouse who met new friends along her way from her home forest to the city. Each friend represented different basic feeling which were discussed together with the children. In addition, empathy was selected as a theme for one class. Hand puppets were used in the classes to play the characters of the story.</p> <p>Drama methods were chosen as they have been proven to be useful when working with children. Using drama as a tool promotes children's ability to respect others, cooperate, be more self-aware and be more committed. Drama offers the opportunity to combine different learning areas and through this the child can participate fully to the activity. Based on the authors' experience, drama methods are seldomly used in early childhood education. For instance, drama methods have not been used previously in the collaborative kindergarten.</p> <p>Five activity sessions were evaluated on the basis of the theory and the objectives of the thesis. Child-oriented approach was the base for the activity sessions. Participative observation was used in the drama classes. In addition, the kindergarten's personnel evaluated the classes with the help of observation forms specially created for them. The feedback from the children was overall positive and they seemed to enjoy the activities. The conversations in the classes revealed children's thoughts about different emotions. All of the children participated actively in the discussion.</p> <p>To conclude this Bachelor's thesis, drama was proven to be a good method utilized with children. Children immersed themselves in to the story and got attached to the hand puppets. It is hard to measure the benefits of drama and the growth of emotional skills. However, on the basis of authors' experience, children's motivation to participate increased as the classes kept going. In addition, it was possible to discuss complicated topics when using drama and play as tools. The scripts might encourage kindergarten's personnel to implement drama methods into a part of emotional education.</p>	
Keywords	drama, drama education, emotional education, emotional skills, child oriented, early childhood education

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Tunteet ja tunnetaidot	2
2.1	Tunneäly ja tunnetaidot	3
2.2	Empatia	4
2.3	Tunnekasvatus varhaiskasvatuksessa	5
3	Draama	5
3.1	Draamakasvatuksen eri muotoja	7
3.2	Draama varhaiskasvatuksessa	9
4	Varhaiskasvatus ja kohderyhmän kuvaus	10
4.1	3–5-vuotiaiden ominaispiirteet	11
4.2	3–5-vuotiaiden vuorovaikutustaidot	12
4.3	3–5-vuotiaiden sosioemotionaaliset taidot	12
4.4	3–5-vuotiaiden leikki	14
5	Projektin lähtökohdat	15
5.1	Aiheen valinta	15
5.2	Yhteistyöpäiväkodin kuvaus	15
5.3	Toiminnallinen opinnäytetyö	16
6	Tavoitteet	17
6.1	Ryhmän tavoitteet	17
6.2	Lapsilähtöisyys ja lapsikeskeisyys	18
7	Toiminnallinen osuus	19
7.1	Kehyskertomuksen rakentaminen Hilma Hiirestä	21
7.2	Surullinen Hugo-Hämähäkki	23
7.3	Vihainen Karita-Kettu	27
7.4	Iloinen Simeon-Siili	30
7.5	Pelottava Harriet-Haukka	33
7.6	Apua tarvitseva Perttu-Pupu	37
8	Toiminnan arviointi	41
8.1	Kasvattajien näkökulma	43
8.2	Draaman ja tunnekasvatuksen hyödyntäminen toimintakerroilla	44

8.3	Nukkejen käyttö toimintakerroilla	48
8.4	Itsearviointi	49
9	Pohdinta	51
	Lähteet	54
	Liitteet	
	Liite 1. Infokirje huoltajille	
	Liite 2. Suostumuslupa-asiakirja	
	Liite 3. Havainnointirunko kasvattajalle	
	Liite 4. Käsikirjoitusrungot draamakerroille	

1 Johdanto

Toiminnallisen opinnäytetyömme aiheena on draaman hyödyntäminen varhaiskasvatuksen tunnekasvatuksessa. Opinnäytetyössä luodaan viiden toimintakerran kokonaisuus, jossa käsitellään neljää eri perustunnetta ja empatiaa draaman keinoin. Loimme toimintakerroille käsikirjoitusrungot, joita voisi jatkossa soveltaa muissakin päiväkodeissa tai lapsiryhmissä. Draamallisella työotteella olisi paljon mahdollisuuksia varhaiskasvatuksessa, mutta siihen ei kokemuksemme mukaan välttämättä osata tarttua. Tuntuu siltä, että draama pedagogisena työkaluna koetaan haastavana varhaiskasvatuksen henkilökunnan näkökulmasta. Päätimme tämän vuoksi luoda draamallisen kokonaisuuden tunnekasvatukseen, joka voisi madaltaa kynnyistä kokeilla draamamenetelmiä lapsiryhmissä. Henkilökohtaiseksi tavoitteeksi asetimme oman ammatillisuuden ja ohjaajuuden kehittymisen.

Tunteet ohjaavat ihmisten toimintaa ja ne vaikuttavat merkittävästi vuorovaikutussuhteisiin. Pelkkien tunteiden varassa toimiminen voi kuitenkin olla haitallista, joten tunnetaitojen oppiminen on tärkeää. (Kerola & Kujanpää & Timonen 2009: 151, 152, 155.) Päiväkodissa tunnetaitoja harjoitellaan havaitsemalla, tiedostamalla ja nimeämällä eri tunteita. Tunteiden säätely ja niiden sopiva ilmaisu on myös tärkeässä osassa varhaiskasvatuksen tunnekasvatusta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 21.) Tunnetaidot auttavat lapsia saamaan hyväksyntää vertaissuhteissa (Köngäs 2018: 5). Uskomme, että draama on hyvä työkalu tunnetaitojen opettamiseen, sillä oppiminen tapahtuu lapsia innostavalla tavalla (Brown 2017: 164–165).

Aloitamme avaamalla tunteiden ja draaman teoreettista pohjaa ja perustelemme pedagogisia valintojamme niiden pohjalta. Esittelemme myös suomalaista varhaiskasvatusta, 3–5-vuotiaiden lasten kehitysvaiheita ja niitä kehityshaasteita, joihin he tarvitsevat tukea. Tämän jälkeen kerromme opinnäytetyön toiminnallisen osuuden rakentumisesta ja sen toteuttamisesta. Lopuksi arvioimme toimintaa sekä omasta, että kasvattajien näkökulmasta ja pohdimme toiminnan luotettavuutta, eettisyyttä, onnistumisia ja mahdollisia kehityskohtia. Liitteenä on jokaisen toimintakerran käsikirjoitusrungot.

Taidekasvatus ja luovat menetelmät tukevat lapsen luovuutta, päätöksentekokykyä, sosiaalista herkkyyttä ja positiivista minäkäsitystä (Brown 2017: 164; Tombak 2014: 372,

Mages 2017: 235). Draama on tehokas opetusmetodi, sillä lapsi osallistuu siinä itse aktiivisesti toimintaan. Draama kehittää lapsen kognitiivisia ja sosiaalisia taitoja sekä mielikuvitusta. Erilaisten draamaharjoitusten avulla voidaan myös käsitellä ja kontrolloida tunteita. Tämän katsotaan kasvattavan lapsen itsetuntoa. (Tombak 2014: 372-376.) Suomalaisessa väitöskirjatutkimuksessa saatiin selville, että draamallisia menetelmiä kokeillut ryhmä vahvistui yhteisöllisesti. Tämä ilmeni vastavuoroisuutena ja muiden huomioimisena. (Heinonen 2010: 10.) Näiden ja lukuisten muiden tutkimusten valossa uskomme, että draama sopii hyvin varhaiskasvatuksen tunnekasvatukseen.

Walamiehen (2007) väitöskirja *Eettinen kasvu ja dialogisuus draaman näyttämöllä – Valokielassa päiväkodin draamaprosessi* käsittelee prosessidraamaa ja sen hyödyntämistä varhaiskasvatuksessa. Walamiehen tutkimus puoltaa vahvasti väitettä, että draama on toimiva työkalu varhaiskasvatuksessa ja sitä voidaan hyödyntää monipuolisesti lasten kanssa työskennellessä. Muissa laajemmista kotimaisista tutkimuksista, joitakin AMK-opinnäytetöitä lukuun ottamatta, ei olla juurikaan yhdistetty draamaharjoitteita tunnetaitojen opetteluun (ks. esim. Asunta 2016, Högmander & Torkkeli 2019, Kinnunen & Latva-Kyyny 2009). Tämän vuoksi koemme opinnäytetyöllemme olevan tarvetta.

2 Tunteet ja tunnetaidot

Tunteet eli emootiot ovat olennainen osa ihmisen elämää ja niillä on merkittävä vaikutus ihmisten välisiin vuorovaikutussuhteisiin (Kerola ym. 2009: 151). Biologinen perusta toiminnallamme syntyy tunteiden vaikutuksesta (Kokkonen & Saarinen 2003: 31). Tunteet antavat asioille merkityksiä, auttavat tekemään päätöksiä ja toimivat motivaattoreina ihmisten pyrkimyksissä. Pyrimme esimerkiksi tekemään asioita, jotka tuottavat meille mielihyvää. (Laine & Vilkkö-Riihelä 2012: 9, 56.) Tunteet vaikuttavat muun muassa ihmisen vireystilaan, fyysisen terveyteen ja oppimiseen (Kerola ym. 2009: 151).

Tunteet ovat reaktioita, jotka koostuvat viidestä eri osatekijästä. Näitä ovat keholliset reaktiot, toimintavalmiudet, subjektiiviset kokemukset, tulkinnat tunteita herättävistä asioista sekä tunneilmaisut. Keholliset reaktiot ilmenevät esimerkiksi käsien tärinänä, punastumisena ja sykkeen kiihtymisenä. Toimintavalmiudet ovat reaktiota, jotka syntyvät tietyn tunteen yhteydessä, kuten tarve itkeä surullisessa tilanteessa tai paeta pelästyessä. Subjektiiivinen kokemus tunteista on ihmisen oma käsitys siitä, miltä erilaiset tun-

teet tuntuvat. Tulkinnat tunteista muodostuvat, kun ihminen arvioi toisen ihmisen tunne-reaktioita. Ilmeet ja eleet ovat tunneilmaisuja, jotka näkyvät ihmisessä ulkoisesti. (Laine & Vilkkö-Riihelä 2012: 10.)

Tunteet voidaan jakaa perustunteisiin, jotka ovat universaaleja ja tunnistettavissa kaikissa kulttuureissa. Yleisesti perustunteisiin katsotaan lukeutuvan pelko, viha, yllätys, suru, inho ja myönteiset tunteet kuten ilo ja mielihyvä. (Myllyviita 2016: 21–23, Laine & Vilkkö-Riihelä 2012: 10–12.) Joissain tapauksissa perustunteisiin luetaan myös häpeä ja syyllisyys. Perustunteet ovat geeneissämme, eikä niitä tarvitse erikseen opetella. Esimerkiksi syntymästä asti sokeat ihmiset ilmaisevat tunteita samalla tavalla kuin näkökykyiset, vaikka eivät ole koskaan nähneet muiden tunneilmaisuja. (Laine & Vilkkö-Riihelä 2012: 10–12.)

Ihmiset ilmaisevat tunteitaan itselleen tyypillisellä tavalla ja ihmisen persoonallisuuden katsotaan ilmentyvän heidän yksilöllisten tunneilmaisujensa kautta (Keltikangas-Järvinen 2000: 152–153). Ihmisten luonteenpiirteet näkyvät taipumuksena erilaisiin tunteisiin (Laine & Vilkkö-Riihelä 2012: 61). Vallitseva kulttuuri ja ympäristö määrittävät kuitenkin pitkälti sen, miten ja millaisia tunteita ihminen saisi kokea. Tunteiden ilmaisussa onkin kyse siitä, miten yksilö kokee ympäristön odotukset ja sopeuttaa käyttöksensä niiden mukaiseksi. (Keltikangas-Järvinen 2000: 152–153.) Ulkoapäin voi olla mahdotonta päätellä toisen sisäistä tunnekokemusta, sillä ihmiset voivat esimerkiksi yrittää peittää tai liioitella tunnereaktioitaan toivotun lopputuloksen saamiseksi (Laine & Vilkkö-Riihelä 2012: 12).

2.1 Tunneäly ja tunnetaidot

Tunneäly nähdään valmiutena tunnistaa tunteiden merkitykset ja niiden keskinäiset suhteet. Tunneäly on myös yhteydessä omien ja muiden tunteiden havainnointiin, ongelmanratkaisuun ja tunnereaktioiden säätelyyn. (Mayer 2004: 2.) Tunneäly koostuu neljästä eri osa-alueesta, jotka ovat: kyky tunnistaa tunteita itsessä ja muissa, ymmärtää tunteita, säädellä tunteita ja käyttää tunteita ajattelun apuna (Kokkonen & Lopes & Mayer & Salovey 2004, Laine & Vilkkö-Riihelä 2012: 53–55). Käytämme tunneälytaitoja päivittäin niin tietoisesti kuin vaistomaisesti. Ne ohjaavat ihmisten sosiaalista käyttäytymistä, ajatuksia ja tekoja. (Kullberg-Piilola & Peltonen 2005: 12.)

Tunneälykäs ihminen kykenee tunnistamaan niin omia kuin muidenkin tunteita ja niiden synnyttämiä kehollisia reaktioita. Hän huomaa tunteiden sävyeroja ja on taitava sanoittamaan erilaisia tunteita. Tunteiden ymmärtäminen on tunteiden syiden ja vaikutusten käsittämistä. Tämä edesauttaa ihmistä sietämään tunne-elämän ajoittaista epävarmuutta. (Laine & Vilkkö-Riihelä 2012: 53–54.) Tunteiden säätelyn avulla ihminen voi vaikuttaa niiden ilmentymiseen, voimakkuuteen ja keston. Tarkoitus ei ole tukahduttaa omia tunteita, vaan säädellä niitä itselleen sopiviksi. Tunteita voi säädellä esimerkiksi ennakoimalla toimintaansa, muuttamalla ajattelutapaansa tai hakemalla tukea muilta. Tunneälykäs ihminen käyttää tunteita ajattelun ja päätöksenteon tukena. (Ahonen ym. 2014: 118, Laine & Vilkkö-Riihelä 2012: 54–55, Kokkonen & Saarinen 2003: 54–56.)

2.2 Empatia

Empatia on kyky myötäelää toisen tunteita ja ymmärtää niitä. Empatia johtaa usein altruistiseen eli epäitsekkääseen käytökseen. (Kurvinen ym. 2008: 157.) Empaattinen ihminen osaa asettua toisen ihmisen asemaan ja ymmärtää, miltä toisesta on tuntunut (Keltikangas-Järvinen 2010: 98). Ihminen on taipuvainen empatiaan ja ihmisen on mahdollista kokea osittain samoja tunteita kuin itse tunteen kokija (Laine & Vilkkö-Riihelä 2012: 52, 54). Kykenemättömyys empatiaan on haitaksi sosiaaliselle kanssakäymiselle, sekä sen perustalta syntyville ihmissuhteille (Keltikangas-Järvinen 2010: 99).

Lapsi alkaa syntymästään lähtien tutustua empatiaan vuorovaikutuksessa kasvattajiansa kanssa. Ensin empatiaa opitaan sanattoman viestinnän kautta. Sen avulla lapsi tulkitsee eleitä ja ilmeitä ja viestii myös itse. Lapsen tullessa ymmärretyksi, hän oppii lopulta havaitsemaan muiden tarpeita ja reagoimaan niihin. Vuorovaikutus on välttämättömyyttä empatian kehittymisen kannalta ja siihen tarvitaan vanhempien ja kasvattajien tukea. Empatian oppiminen on yksilöllistä, mutta sen opettamisessa auttavat selkeät rajat ja tunteiden tunnistamisen harjoittelu. Joitakin lapsia auttavat keskustelut tunteista ja siitä, miten eri yksilöt kokevat ne. (Kurvinen ym. 2008: 157.)

Empaattisesti taitavat lapset osaavat hyödyntää erilaisia käyttäytymismalleja ja ottaa sensitiivisemmin muiden tunteet huomioon. Empatiakyky edesauttaa lasta selviämään paremmin sosiaalisissa tilanteissa ja se on olennaista lapsen vuorovaikutussuhteiden kannalta. (Coplan & Findlay & Girardi 2006: 355, Kurvinen ym. 2008: 157.) Kun lapsi osaa tunnistaa ja hyväksyä omien tunteidensa lisäksi myös ikätovereidensa tunteet, on kyse empatiasta. (Kullberg-Piilola & Peltonen 2005: 32).

2.3 Tunnekasvatus varhaiskasvatuksessa

“Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu.” (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 22.)

Lasten oppimista edistävät hyvät vuorovaikutussuhteet sekä positiiviset tunnekokemukset. Turvallinen ympäristö ja vertaisryhmään kuulumisen tunne luo pohjaa lapsuudessa tapahtuvalle oppimiselle. Tunnetaitoja harjoitellaan lasten kanssa leikin avulla sekä havaitsemalla ja nimeämällä tunteita. Ryhmässä toimiminen mahdollistaa tunteiden säätelyn ja toisten ihmisten huomioimisen harjoittelun. Myönteinen tunneilmasto kehittyy yhteisöllisen leikin avulla. Opettajilta vaaditaan myös tunnetaitoja lasten aloitteiden ja tunnetilojen havaitsemiseksi ja toiminnan ohjaamiseksi niiden pohjalta. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2018: 22, 26, 38–39.) Opettajien omat tunnetaidot ovat yhteydessä siihen, miten he käsittelevät tunteita lasten kanssa (Ersay 2007: 101–102). Lapsilla voi olla haasteita tulkita aikuisen tunteita, aikuisen viestinnän poiketessa vertaiskulttuurille tyypillisestä tavasta. Tämän takia tunneälytaitoja olisi tärkeä harjoitella yhdessä, jotta lapsilla ja aikuisilla olisi enemmän liitoskohtia keskinäisessä vuorovaikutuksessa. (Köngäs 2018: 5, 158, 202.) Päiväkodeissa esimerkiksi erilaiset satutuokiot ovat hyödyllisiä hetkiä tunnetaitojen opetteluun (Kerola ym. 2009: 155).

Lapset harjoittelevat päiväkodissa ensimmäisiä kertoja perhe-elämän ulkopuolella kommunikointia ja sosiaalisia taitoja yhdessä muiden lasten kanssa. Lapset, joilla on hyvät tunteidensäätelytaidot, pärjäävät sosiaalisissa tilanteissa ja ovat mieluisampia leikkikumppaneita muille lapsille. Nämä lapset sopeutuvat hyvin päiväkotimaailmaan, jossa totutellaan tulevassa koulumaailmassa vaadittaviin taitoihin, kuten omien ja toisten tunteiden tunnistamiseen, niiden ilmaisemiseen ja empatiaan muita kohtaan. Aikuiset ovat merkittävässä osassa näiden asioiden opettamisessa. (Cavioni & Zanetti 2019: 241, Trifan 2015: 509–513.) Opettajan läsnäolo parantaa mahdollisuuksia lapsen tunnetaitojen oppimiseen (Jay & Kirk 2018: 483). Lasten emotionaalisen kyvykkyyden on nähty olevan yhteydessä myöhempään akateemiseen menestykseen (Bassett & Denham & Zinsser 2012: 137).

3 Draama

Teatteri voi olla osallistavaa tai esittävää. Draamakasvatus nähdään taidekasvatuksen muotona ja osana osallistavaa teatteriperinnettä. Esittävän teatterin tekeminen on taas

esitykseen valmistamiseen ja esittämiseen tähtäävää toimintaa. (Toivanen 2010: 8–9.) Draamakasvatus on opetuksen muoto, jossa osallistujat sitoutuvat työskentelemään ja kommunikoimaan yhdessä. Lasten on todettu hyötyvän kyseisestä työtavasta, sillä se edistää toisten kunnioittamista, sitoutumista, itsetuntemusta ja yhteistyökykyä. (Helenius & LummeLahti 2013: 128.) Draamassa lapset pääsevät hyödyntämään omia taitojaan, persoonaansa ja ajatuksiaan. Yhteinen toiminnan sanoittaminen voi auttaa lapsia jäsentämään omia kokemuksiaan ja antaa työkaluja uusien näkökulmien tarkasteluun. (Toivanen 2010: 12–13.)

Draamakasvatuksessa toiminnallinen työskentely ja oma toimijuus sitouttavat lapsia toimintaan (Sinivuori & Sinivuori 2007: 15). Jo pienten lasten kanssa voidaan harjoitella draaman avulla sopimusten tekemistä sovittaessa esimerkiksi draaman teemoista, rooleista ja tapahtumista (Helenius & LummeLahti 2013: 128). Draamassa keskeistä on ryhmän välinen vuorovaikutus. Lapset oppivat sosiaalisia taitoja, sillä draama edellyttää vastavuoroisuutta ja yhdessä toimimista. (Toivanen 2010: 12.) Ryhmä vahvistuu draamaprosessissa yhteisöllisesti ja tämä näkyy vastavuoroisuutena ja tilan antamisena muille (Heinonen 2000: 10). Tarkoituksena ei ole esiintyä kenellekään, vaan draama itsessään on oppimistilanne lapsille (Sinivuori & Sinivuori 2007: 14, Tombak 2014: 372–376).

Draama on tehokas opetusmenetelmä, sillä lapsi osallistuu siinä itse aktiivisesti toimintaan ja pääsee hyödyntämään kaikkia aistejaan. Tämä kehittää lapsen kognitiivisia ja sosiaalisia taitoja sekä mielikuvitusta. Erilaisten draamaharjoitusten avulla voidaan myös käsitellä ja kontrolloida tunteita. Tämän katsotaan kasvattavan lapsen itsetuntoa. (Tombak 2014: 372–376, Toivanen 2010: 18.) Draama tarjoaa leikkillisyyden ansiosta mahdollisuuden käsitellä vaikeita asioita, kuten kiusaamista tai erilaisuutta (Toivanen 2010: 8). Draaman avulla voidaan tarjota lapsille kasvatuksellisia näkökulmia esimerkiksi asenteista ja ennakkoluuloista (Sinivuori & Sinivuori 2007: 14). Tärkeintä on osallistuminen toimintaan itsessään ja sitä voi toteuttaa ilman tarvikkeita. Roolimerkit saattavat kuitenkin helpottaa lasten eläytymistä rooliin. Niitä voivat olla esimerkiksi erilaiset asut tai asusteet. (Toivanen 2010: 8, 47.)

Draamassa oppimista voidaan tarkastella henkilökohtaisesta, kasvatuksellisesta, sosiaalisesta ja taiteellisesta näkökulmasta (Toivanen 2010: 10, 15). Henkilökohtaisesta näkökulmasta draama voi kehittää omaa identiteettiä ja suhdetta yhteiskuntaan sekä käyn-

nistää henkilökohtaisen kasvun ja muutoksen prosessin. Draama tarjoaa kasvatuksellisesti näkökulmasta mahdollisuuden tarkastella asioita uudesta perspektiivistä. Draamassa opitaan taiteesta ja taiteen avulla. (Karkkulainen 2011: 19.) Sosiaalisesta näkökulmasta tarkasteltuna draamaprosessissa pyritään kehittämään yhteistyötaitoja ja saavuttamaan yhteiset tavoitteet. Taiteellinen näkökulma pitää sisällään draaman työtavat ja draaman ymmärtämisen taiteen lajina. (Toivanen 2010: 15.) Draamassa pyritään usein myös käsittelemään jotakin tiettyä aihetta, jonka pohjalta toiminta suunnitellaan. Aiheen valinta nähdään sisällöllisten tavoitteiden asettamisena. (Mäntynen & Piekkari 2016: 23.)

3.1 Draamakasvatuksen eri muotoja

Draamatuokioilla voidaan tarjota lapsille tehtäviä, joissa ratkaistaan erilaisia sosiaalisia ongelmia. Tämän avulla lapset oppivat ymmärtämään yhteiskuntaa ja sosiaalisia suhteita, sekä saavat kokemusta ongelmanratkaisusta (Tombak 2014: 373). Opinnäytetyömme toiminnallinen osuus sisältää elementtejä pedagogisesta draamaleikistä, improvisaatiosta, prosessidraamasta, nukketeatterista ja viidennen dimension toimintamallista. Näimme näiden kaikkien menetelmien tarjoavan hyviä välineitä draamatyöskentelyyn. Avaamme kappaleessa 8.2. *Draaman ja tunnekasvatuksen hyödyntäminen toimintakerroilla*, millä tavoin hyödynsimme näitä draamamenetelmiä ja miten ne soveltuivat kehittämäämme toimintaan.

Draamaleikki on hyvä työtapa varhaiskasvatuksessa, sillä se yhdistää lasten roolileikin ja kasvatuksellisen näkökulman (Toivanen 2010: 16). Sen pohjana toimii usein jokin tarina, jonka avulla voidaan esimerkiksi käsitellä erilaisia tunteita ja ajankohtaisia aiheita. Tämän lisäksi voidaan syventyä etiikkaan liittyviin kysymyksiin. Aikuinen aloittaa ja päättää työskentelyn lasten kanssa keskustelemalla. Hänen roolinsa on olla ohjaamassa prosessia ja antamassa mahdollisuuksia lapsille valintojen tekemiseen. Lapset toimivat yhteistyössä keskenään ja heitä kannustetaan perustelevaan omia ratkaisujaan. (Helenius & LummeLahti 2013: 131.) Draamaleikki antaa lapselle paremman tilaisuuden oppimiskokemukselle, sillä lapsi kohdistaa leikkiin yleensä enemmän huomiota kuin tavalliseen oppimistilanteeseen (Güleç & Macan 2013: 533). Pedagoginen draamaleikki sopii varhaiskasvatukseen, sillä sen käyttö ei vaadi juuri aikaisempaa perehtyneisyyttä draamaan (Helenius & LummeLahti 2013: 131). Pedagogista draamaleikkiä hyödynnetään kokemuksemme perusteella paljonkin päiväkodeissa. Kasvattajat eivät kuitenkaan välttämättä miellä ohjattua leikkiä draamamenetelmäksi.

Improvisaatio on draaman laji, jossa osallistujat luovat esitettävän tilanteen juuri siinä hetkessä. Improvisaatio kehittää lapsen ryhmätyötaitoja, sillä siinä harjoitellaan toisten ideoiden kuuntelemista, hyväksymistä ja yhdessä tekemistä. Turvallisessa ryhmässä lasten itsetunto vahvistuu onnistumisen kokemusten myötä. Aikuisen rooli on tukea ja kannustaa lapsia sekä luoda hyvä keskinäinen vuorovaikutus ja luottamus ryhmän välille. Leikkiin heittäytyvä aikuinen edesauttaa lasten liittymistä improvisaatioon. Tärkeänä elementtinä on mielikuvituksen käyttö ja mikä tahansa onkin sen avulla improvisaatiossa mahdollista. (Malander & Ojala 2013: 16.)

Prosessidraama on yksi osallistavan teatterin lajeista ja opetusmetodi, jossa lapset ja opettaja työskentelevät yhdessä luodakseen mielikuvitusmaailman. Prosessidraaman käyttö edesauttaa dialogisuutta sekä lasten, että aikuisten näkökulmasta. (Walamies 2007: 19, 52.) Prosessidraama mahdollistaa osallistumisen toimintaan roolissa tai ilman roolia. Sen avulla voidaan opetella esimerkiksi ongelmanratkaisua ja asioiden käsittelyä useasta eri näkökulmasta. (Brown 2017: 164–165, Sinivuori & Sinivuori 2007: 14.) Draaman rakenne ja juoni on suunniteltu etukäteen opettajan toimesta, mutta sen eteneminen ei ole käsikirjoituksesta riippuvaista. Opettaja voi olla mukana draamassa ohjaajana, roolissa tai toimia havainnoitsijana. (Karkkulainen 2011: 15, Sinivuori & Sinivuori: 14.) Prosessidraama eroaa improvisaatiosta siten, että prosessidraama voidaan nähdä harjoitteiden jatkumona, jotka punoutuvat yhteen tarinan edetessä. Tämä mahdollistaa prosessidraaman tarinan kehittymisen monimutkaisemmaksi. (Karkkulainen 2011: 15.) Prosessidraama on läheisesti yhteydessä lasten luonnolliseen mielikuvitusleikkiin, jossa he kuvittelevat olevansa jokin muu ja jossakin muualla (Brown 2017: 164–165).

Nukketeatteri on draamaan ja teatteriin rinnastettavissa oleva toimintamuoto (Toivanen 2010: 86). Se voi olla esittävää, mutta nukken avulla voidaan käydä myös kasvatuksellista keskustelua yhdessä lasten kanssa. Nukke voidaan käyttää ryhmänohjauksen apuna ja se voi kertoa lapsille esimerkiksi päivän ohjelman. (Helenius & Lummelahti 2013: 132–133.) Nukketeatterissa voi hyödyntää käsi-, esine-, pöytä-, sormi-, tai keppinukkeja, ja niitä voivat käyttää sekä aikuiset että lapset. Varhaiskasvatuksessa nukketeatteri on hyödyllinen toimintatapa, sillä sen avulla lapset voivat oppia toisen asemaan asettautumista, lieventää esiintymisjännitystä ja harjoitella käden ja kehon yhteistä koordinaatiota. (Toivanen 2010: 86.)

Viidennen dimension malli on Michael Colen (1996) luoma toimintajärjestelmä, jossa lapset ratkaisevat leikin avulla erilaisia tehtäviä. Tehtävät pyritään luomaan siten, ettei lapset miellä niitä oppimistehtäviksi, vaan enemmänkin leikiksi. Viidennessä dimensiossa leikki sidotaan perustarinaan, jossa käsitellään lapsiryhmää koskettavia teemoja. Kertomusta muokataan tarvittaessa edellisillä ohjauskerroilla syntyneiden ideoiden pohjalta. Jatkokertomuksen kaltaiseen perustarinaan luodaan erilaisia ongelmanratkaisutilanteita, jotka lasten tulisi itse selvittää. Viidennessä dimensiossa mielikuvitus ja leikki ovat tärkeässä osassa toimintaa. Toimintaa ohjaa kuvitteellinen hahmo, jonka ohjeiden mukaan lapset toimivat. Aikuisen auktoriteettiasemaa ja päätösvaltaa ohjauksessa madalletaan tietoisesti. Kuvitteellinen toimintaa määrittelevä hahmo asettaa lapset ja aikuiset yhdenvertaisempaan asemaan leikin aikana. (Hakkarainen 2004: 5–19, Hakkarainen 2002: 85–87.)

3.2 Draama varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatussuunnitelman (2018) mukaisesti lapsille tarjotaan varhaiskasvatuksessa mahdollisuuksia monipuoliseen taiteelliseen kokemiseen ja tekemiseen. Tämä antaa lapsille välineitä ilmaista tunteitaan ja ajatuksiaan. Lapsia kannustetaan draaman, tanssin ja leikin avulla tutustumaan sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun. Sekä spontaaneille, että yhdessä suunnitelluille luoville projekteille annetaan aikaa. Apuna voidaan käyttää esimerkiksi lastenkirjallisuutta, teatterin eri muotoja tai sirkusta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 42–44.) Draamakasvatuksen avulla voidaan kehittää lasten ja aikuisten välistä vuorovaikutussuhdetta, sillä oppiminen tapahtuu leikin avulla yhdessä tehden. Se myös yhdistää eri oppimisen alueita lapsia motivoivalla tavalla ja tukee lapsille luonteenomaista kokonaisvaltaista oppimista. Leikki ja mielikuvituksen käyttö edesauttaa lapsen ilmaisullista kehitystä. Draamassa oppimista tapahtuu tiedostamatta tunteiden avulla sekä tiedostetusti yhteisen keskustelun ja tilanteiden sanoittamisen avulla. Draama sopii kasvatuksen muodoksi, sillä sen avulla voidaan syventää tietämystä jo tutusta aiheesta tai oppia uutta. Tarinallisuus mahdollistaa vaikeiden ja eettisten kysymysten käsittelyn. (Toivanen 2010: 9, 11–13, 15, 18, 79, 82.)

Päiväkodin draamakasvatuksessa on hyvä pohtia opettajan roolia ohjaustilanteissa. Aikuinen voi toimia roolissa, havainnoijana tai kanssaseikkailijana lasten rinnalla. Roolissa toimiessaan aikuinen käyttää useimmiten ulkoisia roolitunnuksia tai esimerkiksi käsinukkeä roolinsa korostamiseen. Aikuinen on tässä tapauksessa vastuussa tarinan etenemisestä. Kanssaseikkailijana aikuinen on omana itsenään ja pyrkii saamaan kaikki lapset

mukaan ja sujuvoittamaan leikin kulkua. Havainnoijana aikuinen keskittyy lasten leikin tarkkailuun ja sen dokumentoimiseen esimerkiksi kuvien tai muistiinpanojen muodossa. Niitä voi hyödyntää myöhemmin toiminnan arvioimisessa ja jatkokehittelyssä. (Laitinen & Lounassalo & Pursi & Salonen & Salonen 2017: 16). Opettaja voi osallistua draamatilanteeseen myös sanoittajan roolissa kysymällä tukikysymyksiä, jotka kyseenalaistavat ja täsmentävät lasten käsityksiä tapahtuvasta tilanteesta ja hahmoista. (Loizou 2017: 794.)

4 Varhaiskasvatus ja kohderyhmän kuvaus

Suomalainen varhaiskasvatus on hoidon, opetuksen ja kasvatuksen yhdistelmä, jossa painotetaan pedagogiikkaa. Sen arvot perustuvat lapsen edun huomioimiseen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiseen ja edistämiseen. Varhaiskasvatus on Suomessa tavoitteellista ja sitä ohjaa valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä kuntien ja yksiköiden omat suunnitelmat. Jokaiselle lapselle tehdään myös erikseen oma, henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, joka päivitetään vähintään kerran vuodessa ja aina tarpeen vaatiessa. Varhaiskasvatusta toteutetaan yhteistyössä huoltajien kanssa ja se on vuorovaikutteista. Tämän avulla pyritään takaamaan lapsen suotuista kasvu ja kehitys. Varhaiskasvatusta järjestetään päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona ja avoimena varhaiskasvatustoimintana, kuten leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Kuntien järjestämän varhaiskasvatuksen lisäksi kunnilla on mahdollisuus ostaa varhaiskasvatuspalveluja yksityisiltä palveluntuottajilta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 7–10, 14, 17, 20, 34.)

Varhaiskasvatussuunnitelmassa määritellyt oppimisen alueet tarjoavat pedagogiset suuntaviivat toiminnan toteuttamiselle. Oppimisen alueet ovat kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn. Kielten rikas maailma -oppimisalueen tarkoituksena on tukea lapsen kielellisiä taitoja ja kielellistä identiteettiä. Ilmaisun monet muodot tarjoavat lapsille keinoja ilmaista itseään musiikin, kuvallisen, sanallisen ja kehollisen ilmaisun kautta sekä tutustua niihin taidemuotoina. Minä ja meidän yhteisömme vahvistaa lapsen tietämystä lähiyhteisöstä ja siinä toimimisesta, sisältäen eettisen ajattelun näkökulman. Matemaattinen ajattelu, sekä ympäristö- ja teknologiakasvatus antaa lapsille valmiuksia tutkia ja toimia ympäristössään. Kasvan, liikun ja kehityn painottaa liikkumisen, ruokakasvatuksen, terveyden ja turvallisuuden merkitystä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 40–48.)

4.1 3–5-vuotiaiden ominaispiirteet

3–5-vuotiaat lapset kehittyvät nopeasti kaikilla kehityksen osa-alueilla. Heistä tulee oma-toimisempia ja mukautuvampia, mutta myös kovatahtoisempia. Uhmaikä päättyy useimmiten viimeistään 4–5-vuotiaana ja sen myötä lapsen persoona kehittyi yhä yksilöllisemmäksi. (3–4-vuotiaan persoonallisuuden kehitys 2019, Lapsi on uhmaiässä 2018.) Lapsi ymmärtää olevansa erillinen yksilö, jolla on mahdollisuus tehdä itseään koskevia valintoja sallituissa rajoissa (Bohlin 2006: 100). Vanhempien ja muiden lasten elämään vaikuttavien aikuisten rooli on asettaa lapselle turvallisia rajoja sekä opettaa samalla yleisesti hyväksytyä käytöstä ja normeja. (3–4-vuotiaan persoonallisuuden kehitys 2019.) Sääntöjen juurruttamiseen tarvitaan kärsivällisyyttä ja lapsille pitäisi antaa mahdollisuus näyttää tunteensa niitä harjoitellessa (Ellneby 2006: 76).

Lapsen liikunnalliset ja motoriset perustaidot vahvistuvat 3–5-vuoden iässä, jolloin erilaisten liikunnallisten elementtien yhdistäminen alkaa onnistua. Viisivuotias on saavuttanut kaikki motorisen kehityksen perustaidot. Myös hienomotoriset taidot vahvistuvat, käden ja silmän yhteistyö sujuu hyvin. Ihmishahmon piirtäminen onnistuu noin nelivuotiaana ja viisivuotiaana lapsi osaa piirtää jo monimutkaisempia kuvioita ja kirjoittaa oman nimensä. Liikkuminen on lapsille luontevaa ja heille olisi tärkeä tarjota mahdollisuuksia monipuoliseen liikkumiseen. (4–5-vuotiaan liikunnallinen kehitys 2019, Kurvinen ym. 2008: 136–142.) Lapset tarvitsevat suositusten mukaan vähintään kolme tuntia liikuntaa päivässä, josta osa on kevyempää ja osa fyysisesti rasittavampaa. Liikkuminen tulisi hajauttaa koko päivälle päiväkoteihin ja lisäksi vapaa-ajalle. (Lasten liikuntasuositukset: vähintään kolme tuntia liikuntaa päivässä 2016.)

Lapsen puhe alkaa neljännen ikävuoden jälkeen olla kieliopillisesti melko sujuvaa. Tätä nuoremmat lapset saattavat vielä käyttää vääräiä aika- ja sijamuotoja. Lapset nauttivat puheen tuottamisen eri tavoista ja ovat kiinnostuneita monenlaista asioista. He kyselevät paljon ja heidän sanavarastonsa karttuu joidenkin tuhansien sanojen tasolle. Lapset muistavat hyvin menneitä tapahtumia, vaikka käsitys ajasta ei ole vielä täysin kehittynyt. Lasten mielikuvitus on vilkas ja se tarjoaa mahdollisuuden entistä kehittyneempiin leikkeihin. Myös tarinankerrontataidot kehittyvät: tarinoihin ilmestyy yksityiskohtia ja ne ovat kestoltaan pidempiä. (3–4-vuotiaan älyllinen kehitys, 4–5-vuotiaan älyllinen kehitys 2019, Ahonen ym. 2014: 52, Kurvinen ym. 2008: 146.) Tarinoiden kerronta on lapsille luontainen tapa ilmaista itseään. Tarinankerrontataito vaikuttaa myönteisesti lapsen so-

siaalsiin taitoihin ja lukutaidon oppimiseen. Aikuiset voivat tukea lasten tarinointia kysymällä tarkentavia kysymyksiä ja kannustamalla kielelliseen ilmaisuun. (Ahonen ym. 2014: 52–53.)

4.2 3–5-vuotiaiden vuorovaikutustaidot

Lapsen ensimmäinen vuorovaikutussuhde syntyy vanhempaan tai ensisijaiseen hoitajaan. Kiintymyssuhteella tarkoitetaan lapsen ja vanhemman välistä vastavuoroista suhdetta, jonka tarkoituksena on taata lapselle perusturvallisuuden tunnetta ja hoivaa. (Ahonen ym. 2014: 35.) Turvallisen kiintymyssuhteen muodostuminen on olennaista lapsen myöhemmälle sosiaaliselle kehitykselle. Turvaton kiintymyssuhde on haitaksi lapsen suotuisalle kasvulle. (Keltikangas-Järvinen 2010: 153–154.) Lapsi oppii ensimmäiset sosiaaliset taitonsa kotoa ja siirtää oppimansa lopulta myös vertaisten pariin. Lapsen taidot kehittyvät, kun hän peilaa toimintaansa ikätovereihin. Kaverisuhteiden avulla lapsen itsetunto kasvaa ja ikätovereiden antamalla palautteella on minäkuvan muodostumisen kannalta suuri merkitys. (Keltikangas-Järvinen 2010: 195, Kurvinen ym. 2008: 156.) Sosiaalisesti taitava lapsi havaitsee sosiaalisia vihjeitä ja osaa sovittaa omaa toimintaansa niiden mukaisesti esimerkiksi pyrkiessään mukaan leikkiin (Ahonen ym. 2014: 62).

Lapset kaipaavat yhä enemmän kolmannelta ikävuodesta eteenpäin seuraa leikkeihinsä, vaikka eivät aina osaa käsitellä leikistä syntyviä konflikteja keskenään. Lapsi ymmärtää noin neljännessä ikävuodesta eteenpäin miten tavallisissa sosiaalisissa tilanteissa tulisi toimia, muttei pysty vielä täysin hallitsemaan omia tunnereaktioitaan. Esimerkiksi häviämisen sieto voi olla vaikeaa lapselle. (4–5-vuotiaan sosiaalinen kehitys 2019, Kurvinen 2008: 159–160.) Lapsia olisi tärkeä kannustaa yhteisleikkiin, jotta sosiaaliset taidot pääsisivät kehittymään. Lasten sosiaaliset taidot kehittyvät yhä 3–6-vuotiaana, jolloin he muodostavat pysyvämpiä ystävyys-suhteita. Lapsi jakaa tunteitaan ystävien kesken ja ottaa myös fyysistä kontaktia tovereihin esimerkiksi halaamalla. (Ahonen ym. 2014: 62.)

4.3 3–5-vuotiaiden sosioemotionaaliset taidot

Sosiaaliset ja emotionaaliset taidot linkittyvät läheisesti yhteen ja ne ovat olennaisessa osassa lasten vuorovaikutustaitojen kehittämisessä (Jay & Kirk 2018: 474). Sosioemotionaaliset taidot koostuvat itsetuntemuksesta, itsetietoisuudesta, itsesäätelystä, sosiaalisesta tietoisuudesta, ihmissuhdetaidoista ja vastuullisesta päätöksenteosta. Itsetuntemus ja itsetietoisuus tarkoittaa omien tunteiden, tavoitteiden ja arvojen tunnistamista ja

taitoa tarkastella omaa käytöstä niiden perusteella. Itsesäätely on kyky hallita omia tunteita ja toimintaa. Sosiaaliseen tietoisuuteen kuuluu taidot asettautua toisen asemaan, empaattisuus ja sosiaalisten normien tiedostaminen. Ihmissuhdetaitoja tarvitaan sosiaalisten suhteiden rakentamiseen ja niiden säilyttämiseen. Vastuullisella päätöksenteolla tarkoitetaan taitoa tehdä ratkaisuja, jotka vaikuttavat myönteisesti omiin sosiaalisiin suhteisiin ja toimintaan. (Huttunen ym. 2017: 7.)

Edellytyksenä hyvälle sosioemotionaalisille taidoille ovat aikaisemmat positiiviset kokemukset vertaisryhmässä muiden lasten kanssa. Myönteinen tunteiden ilmaisu ja säätely nuoremmalla iällä voi ennustaa tulevaisuudessa myönteistä sosiaalista käytöstä. 3–4-vuotiaana sosioemotionaalinen kehitys mahdollistaa uusien taitojen oppimisen. Lapset kiinnittyvät noina ikävuosina omaan vertaisryhmäänsä ja tarvitsevat tässä aikuisten tukea. (Takala 2011: 16.) Ympäristö suhtautuu myönteisesti sosiaalisesti taitaviin lapsiin ja he saavat usein positiivista palautetta toiminnastaan (Keltikangas-Järvinen 2010: 37, 39). Tunteet ovat merkittävä tekijä ihmisten välisissä sosiaalisissa suhteissa ja tarkastelemme muiden tunnereaktioiden perusteella omaa toimintaamme (Myllyviita 2016: 36). Esikouluikää lähestyessä lapset alkavat vertailla itseään muihin ja tämä saattaa aiheuttaa epävarmuutta ja itsekriittisyyttä (Bohlin 2006: 101). Tunteidensäätelytaitojen oppiminen on tärkeää, sillä pelkkien tunnetilojen varassa toimiminen voi olla haitallista ihmiselle itselleen tai muille ympärillä oleville. (Kerola ym. 2009: 152, 155.)

Lapsen kasvaessa, hän oivaltaa pikkuhiljaa mikä on oikein ja väärin ja samalla alkaa yhdistämään erilaisia tunteita kokemuksiinsa. Lapsi päättelee nopeasti negatiivisten tunteiden liittyvän kiellettyihin asioihin ja positiivisten tunteiden toivottavaan käytökseen. Kun lapsen läheiset reagoivat vastavuoroisesti lapsen tunnereaktioihin, oppii hän ymmärtämään muillakin olevan vastaavanlaisia tunteita. Jo päiväkodissa lapsi käsittää vahvojen tunneilmaisujen aiheuttavan kummastusta. Tästä huolimatta alle esikouluikäinen laittaa oman etunsa kaiken muun edelle ja esimerkiksi ristiriitatilanteissa lopettaa leikin helposti kesken ja vaatii itselleen kaipaamaansa huomiota. (Kullberg-Piilola & Peltonen 2005: 20.)

Jo pienet lapset ovat taitavia tunnistamaan omia ja muiden tunteita ja muokkaamaan käytöstään niiden mukaisesti. Tunneälytaidot auttavat myös saamaan hyväksyntää vertaissuhteissa. Aikuisten seurassa lapset saattavat esittää usein reaktion, jonka he uskovat olevan sosiaalisten normien mukainen, vaikka lasten vertaiskulttuurissa käytös olisi erilaista. Lapset myös saattavat peittää autenttisia tunteita aikuisilta, erityisesti surua.

(Köngäs 2018: 161, 193–194, 197.) Aikuisten tulisi keskustella lasten kanssa omista ja lapsen kohtaamista tunnekokemuksista, jotta lapsen tunne-elämä pääsisi kehittymään suotuisasti (Ahonen ym. 2014: 119).

4.4 3–5-vuotiaiden leikki

Roolileikin merkitys alkaa korostua lapsen keskinäisissä leikeissä 3–5-vuotiaana ja sen avulla lapset pääsevät hyödyntämään mielikuvitustaan. Tässä vaiheessa lapsi ei kuitenkaan vielä täysin erota kuvitellun ja toden eroa. Lapset harjoittelevat roolileikkien aikana tärkeitä vuorovaikutustaitoja ja suunnittelukykyä. Leikissä lapsi opettelee asettumaan toisen ihmisen asemaan. (3–4-vuotiaan sosiaalinen kehitys 2019, Ahonen ym. 2014: 69, Bohlin 2006: 101, Kurvinen ym. 2008: 162–163.) Noin neljäntenä ikävuotena alkaa aktiivinen syventyminen roolileikkeihin. Lapsi eläytyy leikkiin kokonaisvaltaisesti ja suosii leikissään ulkoisia roolitunnuksia rikastuttaakseen leikkiä ja osoittaakseen muille lapsille, missä roolissa toimii itse. Viisivuotiaana lapset alkavat olla yhä itsenäisempiä ja heille tulisi antaa mahdollisuuksia luoda itse leikilleen puitteet. Leikkisuhteet vahvistuvat ja leikki on mahdollista yhä suuremmissa ryhmissä. (Helenius & Lummelahti 2013: 93, 98.)

Noin viisivuotiaana lapset innostuvat sääntöleikeistä, joissa on selkeä yhteinen kaava ja tavoite. Sääntöjen noudattamisen lisäksi on tärkeää, että lapset tekevät yhteistyötä leikin sujumisen eteen ja he myös sitoutuvat siihen. Sääntöleikkejä ovat esimerkiksi erilaiset pelit, hipat, kilpailut, lautapelit ja muistipelit. Lapset pitävät myös erilaisista fyysisistä leikeistä, sillä ne edesauttavat lapsen neurologista kehitystä ja motorisia taitoja. Näitä ovat esimerkiksi erilaiset pallo-, riehumis- ja peuhuleikit. (Helenius & Lummelahti 2013: 157–158, Ahonen ym. 2014: 69.)

Voimmekin siis todeta, että draamamenetelmät sopivat hyvin tälle ikäryhmälle, sillä ne sisältävät monipuolisesti elementtejä lapsen kehityksen tukemiseksi. Draamamenetelmät tukevat esimerkiksi lasten sosioemotionaalista kehitystä ja vuorovaikutusta. (Tombak 2014: 372–376.) Lasten leikki myös muistuttaa läheisesti draamassa käytettyjä elementtejä ja siksi draamamenetelmät ovat lapsille luontaisia (Brown 2017: 164–165).

5 Projektin lähtökohdat

5.1 Aiheen valinta

Päätimme valita toiminnallisen opinnäytetyön, sillä uskoimme oppivamme käytännön työelämästä sen avulla. Olemme työskennelleet paljon yhdessä, joten opinnäytetyön tekeminen työparina tuntui luontevalta ratkaisulta. Aiheen keksimme yhdistämällä mielenkiintomme kohteet. Toisella meistä on paljon kokemusta teatterin ja elokuvien parista ja halusimme hyödyntää tätä tietotaitoa opinnäytetyössämme. Toinen meistä on taas kiinnostunut kehitys- ja sosiaalipsykologiasta.

Kiinnostuksemme draaman hyödyntämiseen lasten parissa heräsi varhaiskasvatuksen opintoihimme liittyvien draamatuntien myötä. Kokemustemme ja kuulemamme perusteella olemme huomanneet, ettei draamaa hyödynnetä päiväkodeissa juuri lainkaan. Se koetaan vaikeana ja työläänä toimintatapana. Haluamme, että draamamenetelmät olisivat tutumpia päiväkotien arjessa. Ennen opinnäytetyötä teimme draamallisen projektin päiväkodissa 3–5-vuotiaiden ryhmässä. Projektin onnistumisen myötä intomme tutkia draaman mahdollisuuksia lasten parissa vahvistui. Koemme tunnekasvatuksen olevan tärkeä osa päiväkotien arkea ja ylipäänsä ihmisten jokapäiväistä elämää. Tunnekasvatus ei ollut meille vielä kovin tuttua, joten halusimme oppia lisää aiheesta.

5.2 Yhteistyöpäiväkodin kuvaus

Yhteistyöpäiväkodiksi valikoitui Koillis-Helsingissä sijaitseva kaupungin päiväkotit. Kuumme opiskelutoveriltamme, että kyseisessä päiväkodissa voisi olla kiinnostusta osallistua opinnäytetyöprosessiin. Esittelimme päiväkodin henkilökunnalle ideamme ja sovimme opinnäytetyön toteutuksen 3-5-vuotiaiden lasten ryhmään, jossa toteutimme viisi toiminnallista ohjauksetta neljän viikon aikana. Osallistuvat olivat enimmäkseen 4–5-vuotiaita. Päiväkotiryhmän opettaja valitsi ryhmään yhteensä kahdeksan lasta, jotka todennäköisimmin hyötyisivät toiminnastamme. Toimintaan osallistui lopulta 5-8 lasta ohjaukerrasta riippuen.

Ryhmässä oli aikaisemmin käsitelty jo jonkin verran tunteita kuvallisen ilmaisun avulla. Lapset olivat esimerkiksi tehneet tunnemaalauksia ja ottaneet kuvia toisistaan erilaisia ilmeitä ja tunnetiloja harjoitellen. Lapset olivat tehneet myös tunnekellot, jonka viisareita

pystyi siirtämään kohti haluamaansa perustunnetta. Opettajan mukaan eritoten viisivuotiaiden esiopetukseen valmistavassa ryhmässä oli käsitelty tunteita viime syksyn aikana. Draamaa ei oltu kyseisessä ryhmässä hyödynnetty aikaisemmin. Yhteistyö päiväkodin kanssa sujui mutkatta ja saimme henkilökunnalta paljon tukea ja vinkkejä toiminnan järjestämiseen.

5.3 Toiminnallinen opinnäytetyö

Päätimme tehdä toiminnallisen opinnäytetyön, sillä se palveli tarpeitamme parhaiten. Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyy usein käytäntö ja teoria, ja opinnäytetyölle on toimeksiantaja. Käytännönläheisyys, tutkimuksellinen ote sekä työelämälähtöisyys ovat tärkeimpiä seikkoja, jotka määrittelevät toiminnallisen opinnäytetyön. (Airaksinen & Vilka 2003: 9–10.) Tässä opinnäytetyössä luodut käsikirjoitusrungot tarjoavat yhteistyöpäiväkotimme ja mahdollisesti myös muiden päiväkotien henkilökunnalle uudenlaisia tapoja hyödyntää draamaa työskentelyn tukena.

Päätimme hyödyntää opinnäytetyömme toiminnallisessa osuudessa osallistuvaa havainnointia, sillä se mahdollisti toimintaan osallistumisen ja samanaikaiseen havainnoinnin. Osallistuvan havainnoinnin tarkoituksena on, että havainnoija osallistuu aktiivisena toimijana havainnoitavaan toimintaan. Syntyneet havainnot ovat subjektiivisia ja niihin voivat vaikuttaa havainnoijan aikaisemmat kokemukset, ennako-odotukset ja vireystila. Jotta havainnointi olisi tarkoituksenmukaista, on sitä syytä rajata. Havainnoijan tulisi kiinnittää huomiota myös sanattomaan viestintään, kuten ilmeisiin, eleisiin ja liikkeisiin. (Puusniekka & Saaranen-Kauppinen 2006.) Päätimme olla äänittämättä tai kuvaamatta kertoja, sillä se olisi tuonut lisähaasteita teknisen toteutuksen, lupien saamiseen ja aineiston rajaamisen vuoksi.

Arvioimme toimintaa ja käsittelemme siitä syntyneitä aineistoa omien ja lapsiryhmälle asetettujen tavoitteiden pohjalta. Hyödynsimme opinnäytetyöprosessissa myös kasvattajille tarkoitettua havainnointikaaviota, jonka tarkoituksena oli kerätä heiltä palautetta ohjauksetojen jälkeen. Arvioimme kasvattajien palautteen perusteella ohjauksetojamme, joiden avulla saimme ammattilaisten näkökulman siihen, mikä ohjauksissa onnistui ja missä on vielä kehitettävää. Lisäksi meitä kiinnosti toiminnan soveltuvuus kyseiselle lapsiryhmälle ja varhaiskasvatusikäisille yleisesti.

6 Tavoitteet

Toiminnallisen opinnäytetyömme tavoitteena oli hyödyntää draamaa varhaiskasvatuksen tunnekasvatuksessa viidellä suunnittelemallamme toimintakerralla. Tarkoituksenaamme oli luoda mahdollisimman tarkat ja selkeät käsikirjoitusrungot toteutuksista, joiden avulla draamatuokioitamme voisi hyödyntää sellaisenaan tai sovellettuna myös jatkossa. Kirjoitimme jokaisen toimintakerran tapahtumat auki osallistuvan havainnoinnin avulla ja liitimme opinnäytetyön loppuun ohjauskertojen käsikirjoitusrungot. Loimme kehystetyön avulla viiden toimintakerran kokonaisuuden, jossa käsitelimme erilaisia perustunteita kuten iloa, surua, vihaa ja pelkoa.

Merkittävin henkilökohtainen tavoitteemme oli oman ohjaajuuden ja ammatillisuuden kehittäminen. Erityisesti kiinnitimme huomiota tehtävien soveltavuuteen lapsille ja lasten ideoiden kuuntelemiseen, eli lapsikeskeisen työtavan hyödyntämiseen. Tärkeänä tavoitteena oli tutustua draaman käyttöön lasten parissa käytännössä. Pyrimme myös esittelemään draamaa työkaluna päiväkodin henkilökunnalle matalalla kynnyksellä. Toivoimme, että he voivat saada ideoita ja inspiraatiota draaman hyödyntämiseen toteutusten myötä. Tunnekasvatus on päiväkodeissa jo yleisesti osana toimintaa, mutta halusimme tuoda uuden näkökulman siihen draaman avulla. Lisätavoitteena toteuttamassamme draamassa oli roolissa pysyminen ja lasten innostaminen mukaan draaman maailmaan. Toimintakerroilla pyrimme luomaan lapsiryhmään luottamuksellisen suhteen ja tutustumaan heihin niin hyvin kuin lyhyen ajanjakson puitteissa on mahdollista. Keskiytimme omassa toteutuksessamme aktiiviseen läsnäoloon lasten parissa, sillä uskoimme sen vaikuttavan positiivisesti lasten halukkuuteen osallistua toimintaan.

Toteutimme opinnäytetyön parina ja yhdessä työskentely vaati molemmilta joustavuutta ja luottamusta toiseen. Pyrimme olemaan rehellisiä ja refleктоimaan avoimesti omaa ja toisen toimintaa. Toisen kuuntelu ja tukeminen oli avainasemassa niin kirjallisen työn kuin toiminnallisen toteutuksenkin kannalta. Ohjauksissa saattaa syntyä yllättäviä ja haastavia tilanteita ja pyrkimyksenämme oli ratkaista ne mahdollisimman sujuvasti. Lapset eivät esimerkiksi välttämättä innostu toiminnasta tai ovat levottomia.

6.1 Ryhmän tavoitteet

Päätimme yhdessä opettajan kanssa ryhmän ensisijaiseksi tavoitteeksi erilaisten tunteiden käsittelyn. Ryhmässä erityisesti vihan tunteen kohtaaminen ja käsittely vaati vielä

harjoittelua ja päätimme valita sen yhden toimintakertamme aiheeksi. Ryhmän opettaja kertoi, että joillain lapsilla on haasteita ilmaista vihan tunnetta sopivalla tavalla. Loput tunteista saimme päättää itse ja meille annettiin vapaus suunnitella ja toteuttaa toiminta parhaaksi katsomallamme tavalla. Koska draamaa ei oltu aikaisemmin hyödynnetty kyseisessä ryhmässä, tavoitteena oli tutustuttaa lapset draamaan.

Toinen tavoite liittyi lasten välisten vuorovaikutus- ja kaveritaitojen vahvistamiseen. Tämän pohjalta valitsimme koko toiminnan ja kehyskertomuksen kantavaksi teemaksi ystävyyden. Opettaja valitsi ryhmään sekä vilkkaita, että rauhallisia lapsia, joiden hän ajatteli hyötyvän toiminnastamme. Osalle lapsista ohjaukset saattaisivat tuoda rohkeutta itsensä ja tunteidensa ilmaisuun. Lopuille lapsille toiminta voisi toimia tunteidensäätelytaitojen vahvistamisen apuna.

6.2 Lapsilähtöisyys ja lapsikeskeisyys

Varhaiskasvatuksen kaikkea toimintaa tulisi suunnitella lapsilähtöisesti. Toimintamme lähtökohtana oli lapsien huomioiminen toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Lapsilähtöisyys on oppimis- ja opettamisprosessi, joka perustuu lasten omaan toimintaan, kulttuuriin ja kokemuksiin. Aikuinen tarjoaa lapselle mahdollisuudet omaehtoiseen oppimiseen ja lapsi nähdään aktiivisena toimijana omassa toimintaympäristössään. Aikuisen tehtävänä on tukea lasta pyrkimyksissään ja luoda virkkeellinen ympäristö lasten ikätason mukaisesti. Lapsilähtöisyydessä korostetaan lasten yksilöllisyyttä ja lasten oppimisen sosiaalista luonnetta. (Kurvinen ym. 2008: 222–223.) Lapsilähtöisyys on konkreettisimmillaan sitä, että lasten toiveet ja ideat otetaan mukaan toiminnan suunnittelussa ja sen toteutuksessa. Tavoitteena on saada lasten omia aloitteita toteutetuksi ja lapset mukaan päätöksentekoprosesseihin. (Turja 2011: 31.)

Lapsilähtöisyyden termiä on pidetty epäselvänä, sillä se ei ota huomioon sitä, etteivät lapset aina kykene suunnittelemaan itselleen kehitystään tukevaa toimintaa. Tässä tarvitaan aikuislähtöistä toiminnan suunnittelua ja lasten motivoimista siihen. Lapsikeskeisyyden termi ottaa huomioon sekä lapsilähtöisyyden, että aikuisen vastuun toiminnan järjestämisestä. Lapsikeskeinen toiminta voi olla esimerkiksi aikuisen suunnittelemaa toimintaa, jossa on otettu huomioon lasten toiveet ja kiinnostuksen kohteet. (Kurvinen ym. 2008: 222–223.)

Osallisuus nähdään yhteisöön liittymisenä, siihen kuulumisena ja mahdollisuutena vaikuttaa siihen. Vastavuoroisuus on tärkeää osallisuuden muodostumisen kannalta ja se on kaikkien ihmisoikeus, myös lasten. (Oranen 2008: 9, 15.) Osallisuutta tarkastellaan useimmiten erilaisten tasomallien avulla. Esimerkiksi Harry Shierin osallisuuden tasomalli (2001: 110) etenee alhaalta ylöspäin viiden askeleen verran. Ensimmäisellä askelmalla lapsia kuunnellaan, toisella lapsia tuetaan mielipiteidensä ilmaisemisessa, kolmannella ne otetaan huomioon ja neljännellä askelmalla lapset ovat jo mukana päätösten tekemisessä. Ylimmällä askelmalla aikuiset jakavat vallan ja vastuun lasten kanssa. (Oranen 2008: 10.)

7 Toiminnallinen osuus

Järjestimme päiväkodissa huhti-toukokuussa 2019 neljän viikon aikana viisi ohjauskertaa, jotka olivat kestoaltaan noin 45 minuuttia. Suunnittelimme ohjauksia erityisesti Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden osa-alueen ”Ilmaisun monet muodot”-pohjalta. Hyödynsimme sen kaikkia elementtejä eli musiikillista, kehollista, kuvallista ja sanallista ilmaisua. Valitsimme ilmaisun monet muodot -osa-alueen toiminnan lähtökohdaksi, sillä taiteellisen ilmaisun avulla lapsi saa välineitä tehdä näkyväksi omia havaintoja, tunteita ja luovaa ajattelua. Lapsille on luontevaa käyttää ilmaisun eri muotoja kokonaisvaltaisesti ja siksi yhdistelimme niitä ohjauksissa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 41–42.) Ohjauskerroilla etenimme koulumme draamaopettajan Jouni Piekkarin esittelemän draamatuokion rungon mukaan. Se löytyy myös Piekkarin ja Milja Mäntysen toimittamasta Sankareita kaikki –oppaasta (2016: 21–22). Toimintakerrat alkoivat alkupiirillä ja draamasopimuksen kertaamisella, joka on yleisesti draaman parissa käytetty toimenpide. Draamasopimuksen avulla käydään yhteiset pelisäännöt läpi ja pyritään luomaan avoin ja turvallinen ilmapiiri ryhmän välille. Siinä on hyvä painottaa, että kaikkien osallistuminen on tärkeää, kaikkia kuunnellaan ja ryhmäläiset tukevat toisiaan. (Malander & Ojala 2013: 18.)

1. Draamasopimus
2. Edellisen toimintakerran kertaus
3. Lämmittelyleikit
4. Draaman aloitus

5. Draaman syventäminen
6. Draaman päätös
7. Toimintakerran purku
8. Rituaalinen päätös

(Mäntynen & Piekkari 2016: 25–26).

Toimintakerroilla kertosimme draamasopimuksen jälkeen edellisen ohjauskerran tapahtumat, josta siirryimme lämmittelyleikin pariin. Leikin tarkoituksena oli herätellä lapset tulevaan toimintaan. Lämmittelyleikin jälkeen luimme tarinan, joka käsitteli yhtä valitsemaamme perustunnetta. Tarinan pohjalta keskustelimme heränneistä ajatuksista ja esitimme lapsille kysymyksiä liittyen käsiteltävään tunteeseen. Keskustelun jälkeen siirryimme itse draaman pariin alkurituaalin avulla. Käytimme sen merkinä hulavannetta, joka symboloi hiiren koloa. Sen läpi hyppäämällä pääsimme lukemamme tarinan maailmaan. Tässä vaiheessa otimme esille käsinuket, jotka esittivät tarinan hahmoja. Nuket ottivat kontaktia lapsiin ja leikkivät heidän kanssa erilaisia toiminnallisia leikkejä tunne-teemaan syventyen. Halusimme hyödyntää erilaisia leikin muotoja, jotta ohjaukset tarjoaisivat monipuolisesti erilaisia mahdollisuuksia orientoitua teemaan. Lapsia tulisi tukea laaja-alaiseen osaamisen, jossa erilaisia tietoja, taitoja, tahtoa, arvoja ja asenteita pyritään yhdistämään laajoiksi kokonaisuuksiksi (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 23).

Olimme valinneet leikeiksi tunne- ja draamaleikkien lisäksi sääntöleikkejä, fyysisiä leikkejä ja esimerkiksi taiteellista ilmaisua hyödyntäviä leikkejä. Sääntöleikeissä toimitaan yhteisen tavoitteen eteen ja tämä sopii myös draaman toimintaperiaatteisiin. Otimme mukaan liikunnallisia osioita, jotta lasten keskittyminen säilyisi. Liikunnan tulisi olla luonteva osa lasten päiväkotipäivää ja liikunnallinen aktiivisuus tukee lapsen tasapainoista kasvua ja kehitystä. Valitsimme ryhmässä toteutettavia liikunnallisia leikkejä, sillä ne edistävät lasten sosiaalisia taitoja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018: 47–48.)

Tarina päättyi jokaisella toimintakerralla avoimeen tilanteeseen, jotta lapsilla olisi odotettavaa seuraavaa ohjauskertaa varten. Tarinan lopetuksen jälkeen siirryimme takaisin päiväkotiin hiirenkolon kautta ja pyysimme lapsilta arvioinnin erilaisten menetelmien avulla. Ryhmän kasvattaja tuli sopimamme mukaan seuraamaan toimintaamme kaikille

toimintakerroille. Sovimme, että vastuu ohjauksesta on meillä, eikä henkilökunta puutu ohjaukseen. Kasvattaja istui huoneen reunustalla ja kirjoitti muistiinpanoja havainnointilomakkeeseemme. Emme kiinnittäneet ohjaajina kasvattajiin juuri huomiota, eikä heidän läsnäolonsa tuntunut vaikuttavan lapsiin.

7.1 Kehyskertomuksen rakentaminen Hilma Hiirestä

Kuva 1. Hilma-Hiiri

Olimme valinneet toiminnallisen opinnäytetyömme toteutuksen pohjaksi viisi perustunetta, joiden ympärille loimme perustarinan Hilma-Hiirestä ja hänen matkastaan kohti kaupunkia. Valitsimme perustarinan kantavaksi teemaksi tunteiden lisäksi ystävyys. Hilma tapasi matkallaan uusia tuttavuuksia, joihin tutustuimme yhdessä lasten kanssa. Jokainen uusi tuttavuus edusti jotakin viidestä valitsemastamme perustunteesta. Valitsemamme tunteet olivat suru, viha, ilo, pelko ja empatia. Empatian otimme mukaan, sillä se on tärkeässä roolissa lasten tunne-elämän kehityksen kannalta (Kurvinen ym. 2008: 157).

Hilma-Hiiri ja muut hahmot syntyivät yhteisen pohdinnan tuloksena. Pyrimme luomaan Hilma-Hiirestä helposti lähestyttävän hahmon, joka toimisi lasten kanssaseikkailijana toimintakertojen aikana. Löysimme koulumme varastosta suuren määrän käsinukkeja, joita hyödynsimme ohjauksissa. Muut hahmot syntyivät, kun mietimme minkälainen nukke ilmentäisi parhaiten kutakin tunnetta. Hilma tapasi matkallaan surullisen Hugo-Hämähäkin, vihaisen Karita-Ketun, iloisen Simeon-Siilin, pelottavan Harriet-Haukan ja apua tarvitsevan Perttu-Pupun.

Loimme Hilmalle ja muille hahmoille taustatarinat ja luonteenpiirteitä, jotta rooliin eläytyminen olisi luontevampaa. Käytimme hahmojen luomisen apuna ajatuskarttoja ja hahmojen kuvitteellisia haastatteluja. Pyrimme luomaan hahmoista mahdollisimman erilaiset ja korostamaan hahmojen luonteenpiirteitä valittujen tunteiden mukaisesti. Valitsimme hahmoille erilaiset statukset, eli millaisen aseman hahmot ottavat tilanteessa. Status voi olla korkea, neutraali ja matala. Valittu status määrittelee ryhmän suhtautumista hahmoihin ja ohjaajan tulisi täten olla tietoinen statuksen merkityksestä. (Karkkulainen 2011: 19.) Hilman status oli matala, kun taas muiden hahmojen neutraali tai jopa korkea. Ohjauskerroilla lapset kyselivät hahmoilta erilaisia kysymyksiä ja hahmojen persoonat kehittyivät vastausten mukaan. Osalle hahmoista keksimme tavallisesta poikkeavat äänet, esimerkiksi Harriet-Haukalle kantavan ja käheän äänen. Hilma puhui korkealta ja lempeästi.

Suunnittelimme ja kirjoitimme jokaisen ohjauskerran käsikirjoituksen ja harjoittelimme ne huolella läpi ennen jokaista ohjauskertaa. Toimintakerroilla käsikirjoitus kuitenkin muuttui tilanteiden edetessä, kun annoimme lapsille tilaa vaikuttaa tarinan kulkuun. Käsinuket toimivat ohjauskerroilla roolitunnuksinamme ja niiden ollessa kädessä olimme kyseisen hahmon roolissa. Kun otimme nukan pois, olimme jälleen omia itsejämme. Valitsimme nuket pedagogisen toiminnan tueksi, sillä uskoimme lasten pitävän meitä niiden avulla enemmän vertaisinaan kuin auktoriteetteina. Kuten leikissä, myös draamassa lapset kykenevät liikkumaan todellisuuden ja kuvitellun maailman välillä (Toivanen 2010: 21). Tarkoituksena oli, että lapset olisivat Hilma-Hiiren kanssaseikkailijoita hiiren roolissa. Tämä mahdollisti sen, että ohjauskerroilla lapset pystyivät eläytymään hiirinä draaman maailmaan, mutta silti käymään keskustelua tehtävien välissä omina itsenään.

Molemmilla ohjaajilla oli yksi nukke käsiteltävään. Päätimme, että Karolina esittäisi jokaisella toimintakerralla Hilman hahmoa. Päädyimme tähän ratkaisuun, jotteivat lapset hämäntyisi päähahmon käsittelijän vaihtumisesta ja jotta Hilmalle saataisiin luotua mahdollisimman ehjä rooli. Rosa uskoi pystyvänsä hallitsemaan muut hahmot teatteritanssa vuoksi. Toimintakertoja varten askartelimme hiiripäähineet roolitunnuksiksi lapsille, sillä ulkoiset roolitunnukset auttavat lapsia eläytymään leikkiin paremmin (Helenius & Lummelahti 2013: 93).

7.2 Surullinen Hugo-Hämähäkki

Kuva 2. Hugo-Hämähäkki

Valitsimme ensimmäisen kerran tunteeksi surun. Suru on luonnollinen osa ihmisen elämää ja siihen kuuluu useimmiten jonkinlainen kokemus luopumisesta (Myllyviita 2016: 184). Keho reagoi normaalisti suruun itkulla, joka auttaa purkamaan mielen ja kehon jännitystiloja. Suru voi ilmentyä kehossa myös esimerkiksi erilaisina kipuina, hengenahdistuksena ja heikotuksena. Surun kokeminen on yksilöllistä ja sen kestoon ja intensiteettiin vaikuttavat ihmisen aiemmat kokemukset elämässä. (Liikamaa 2015: 2, 4, 7.) Lapset kokevat surua eri tavoin ja osa lapsista joutuu surun kanssa tekemisiin jo varhain ja osalle se voi jäädä melko vieraaksi. Vanhemmillä on tärkeä rooli surun tunteen sanoittamisessa ja näkyväksi tekemisessä. Vanhempien tulisi antaa lapselle tilaa surra ja rohkaista lasta hakemaan turvaa muista. Vanhemmat antavat lapselle mallin surun käsitteelyyn. Jos aikuinen ei pysty kohtaamaan surua, saattaa lapsi jäädä yksin surunsa kanssa. Tämä on lapselle kuormittavaa. (Kullberg-Piilola & Peltonen 2005: 122–124.)

Ensimmäisellä ohjaukserällä oli tärkeää tutustua lapsiin ja heidän kiinnostuksen kohteisiinsa. Vaikka ohjauksiin varattu tila oli suhteellisen pieni, saimme suunniteltua toiminnan sinne sopivaksi. Lapset saapuivat tilaan meitä ujustellen. He tervehtivät kuitenkin iloisesti ja kiiruhtivat kaikki yhteen nurkkaan supattelemaan. Kaikki opinnäytetyömme ohjauksiin valikoituneet lapset olivat ensimmäisellä kerralla paikalla. Tämä oli tärkeää ryhmään tutustumisen ja kehyskertomukseen orientoitumisen kannalta. Ryhmän lapset tunsivat kaikki toisensa ja näyttivät tulevan hyvin toimeen keskenään. Ohjasimme lapset alkupiiriin, jossa esittelimme itsemme ja kerroimme, mitä tuleman pitää. Avasimme heti

alkuun myös draamasopimuksen idean. Selvensimme lisäksi, miten tulemme käyttämään käsinukkeja ohjauskerroilla.

Alkupiirin jälkeen otimme avuksi lämmittelyleikin, jotta pääsisimme tutustumaan lapsiin. Leikin ideana oli, että jokainen kertoo vuorotellen oman nimensä ja tekee samalla haluamansa liikkeen. Muut ryhmäläiset toistavat perässä nimen ja liikkeen. Lapset ymmärsivät nopeasti leikin idean ja keksivät monipuolisesti erilaisia liikkeitä. Leikki myös tämä mursi sopivasti jäätä ja lapsilla tuntui olevan hauskaa sen parissa. Leikin jälkeen kiinnitimme lasten paitojen rinnuksiin nimilaput, jotta meidän olisi helpompi puhutella heitä.

Leikin jälkeen palasimme ringiin ja kysyimme, haluaisivatko lapset kuulla tarinan. Kaikki kahdeksan lasta vastasi myöntävästi, mutta osa vaikutti hieman varautuneelta. Luimme tarinan Hilma-Hiirestä, joka oli päättänyt lähteä kotimetsästään seikkailulle kohti suurta kaupunkia. Hilman hartain toive oli löytää matkan aikana uusia ystäviä. Ensimmäisellä kerralla Hilma-Hiiri sai ystävän yksinäisestä Hugo-Hämähäkistä, jonka seittiin hän oli taikertunut. Hugo oli kutonut seitin saadakseen edes jonkun jäämään luokseen. Hilma pyysi Hugoa irrottamaan hänet seitistä, jonka jälkeen eläimet tutustuivat toisiinsa. Tarinan lopussa yksi lapsista huudahti: "Olipa lyhyt tarina." Kerroimme, että tarina jatkuu kyllä vielä. Kuvaillessamme Hilman kotimetsää, näytimme siitä kuvan ja kysyimme, mitä kaikkea muuta metsästä voisi löytyä. Ideanamme oli osallistaa lapsia tarinan maailman luomiseen. Lapset tarttuivat erityisesti esittämäämme apukysymyksen: "Millaisia naapureita Hilmallalla on?", jolloin lapset alkoivat luetella luonnossa näkemiään eläimiä. Eräs lapsista kertoi kalastuskokemuksistaan ja saamistaan saaliista. He viittasivat, kun heillä oli sanottavaa ja nimilappujen avulla puheenvuorojen jakaminen oli vaivatonta. Lapset osallistuivat innokkaasti keskusteluun yhtä lasta lukuun ottamatta. Onnistuimme ohjaamaan keskustelua niin, että kaikki pääsivät tasapuolisesti ääneen ja saivat sanoa sanottavansa loppuun asti.

Tarinan jälkeen kysyimme, millaisia tunteita hahmot olivat kohdanneet. Lapset eivät vastanneet heti, joten autoimme hieman. Ymmärsimme, että tämänkaltaiset kysymykset olivat liian vaikeita lapsille ja muotoilimme ne seuraaville kerroille huolellisemmin. Kerroimme Hilman olleen surullinen, sillä hän ei tiennyt miten pääsisi pois Hugon kutomasta verkosta ja hänelle tuli lisäksi ikävä kotiin. Hugo taas oli ollut yksinäinen jo pitkään ja siksi surullinen. Kysyimme lapsilta, ovatko he olleet joskus surullisia ja kuusi lasta vastasi myöntävästi. Yksi lapsista kertoi, että ei ole koskaan ollut surullinen ja yksi jätti vastaa-

matta kokonaan. Kerroimme, että surun tunne kuuluu elämään ja se on myös hyvä tunnistaa. Jatkoimme kysymällä, millaisissa tilanteissa lapset ovat olleet surullisia, mikä siihen on auttanut ja mitä voi tehdä, jos kaveri on surullinen. Eräs lapsi sanoi: “Voi tulla paha mieli, jos tippuu jostain ja satuttaa itsensä.” Lapset myötällivät tätä nyökkäilemällä ja kertomalla samankaltaisen huomion useaan otteeseen. Toinen lapsi jatkoi: “Jos tippuu jostain, voi kuolla ja se on tosi surullista.” Kaverin ollessa surullinen, lapset kertoivat auttavansa, lähtevän leikkimään surullisen lapsen kanssa tai lohduttavan ystävää olon helpottamiseksi. Kerroimme lopuksi, että jos on paha mieli, siitä on hyvä kertoa jollekin, esimerkiksi vanhemmalle, päiväkodin aikuiselle tai kaverille.

Keskustelun tyrehtyttyä kysyimme lapsilta, haluaisivatko he tavata Hilman ja Hugon. Lapset vastasivat myöntävästi, mutta kaikki eivät vaikuttaneet innostuneilta. Eräs lapsi pohti ääneen, että “Emmehän ole metsässä!” ja toinen jatkoi kysymällä “Miten me pääsemme sinne metsään?” Kerroimme taikareitistä, jonka avulla pääsemme Hilman kotimetsään. Sinne päästäkseen oli hypättävä hiirenkolon eli hulavanteen läpi. Lapset vaikuttivat kiinnostuvan hiirenkolosta, muodostivat automaattisesti selkeän jonon vanteen eteen ja hyppäsivät yksi kerrallaan sen läpi omaa vuoroaan odottaen. Lapset juoksivat hiirenkolosta samaiseen nurkkaan kuin alussa. Tästä muodostuikin ohjauksiimme “hiirenpesä”, jonne keräännymme usein kuuntelemaan ohjeita tai seuraamaan nukkejen keskustelua.

Toimme lasten istuuduttua ensimmäistä kertaa nuket ryhmän pariin. Laskeuduimme kyykkyyhin, jotta olisimme lähempänä lapsia. Hilma ja Hugo juttelivat keskenään ja tutustuivat toisiinsa. Annoimme myös lapsille tilaisuuden kysellä nukeilta kysymyksiä, jolloin eräs lapsista huudahti: “Hiiren pitäisi päästä pois seitistä!”. Hugo ja Hilma selittivät, että Hilma on päässyt jo vapaaksi. Muita kysymyksiä ei syntynyt, joten Hilma ja Hugo kyselivät lapsilta heidän suosikkiasioitaan, kuten lempivuodenaikaa tai -urheilulajia. Pienen höpöttelytuokion jälkeen Hugo kysyi lapsilta, haluaisivatko he leikkiä hänen ja Hilman kanssa. Kaikki vastasivat myöntävästi ja suurin osa innostuneen oloisesti.

Hugo selitti lapsille tunnehipan säännöt. Ideana oli, että hippa tartuttaisi jotakin tunnetta ympärilleen, tässä tapauksessa surua. Hippa sai myös huivin, jolla yrittäisi saada muita kiinni. Harjoittelimme ennen hipan aloittamista miltä surulliset ihmiset näyttävät. Lapset ilmensivät surua tekoitkulla ja kasvojaan mutristamalla. Lasten ryhti muuttui kumarammaksi ja askellus hitaammaksi. Hipan alettua lapset lähtivät tohkeissaan juoksemaan ympäri tilaa. Puolet lapsista noudatti antamiamme ohjeita tunnollisesti. Toinen puolisko

oli niin innoissaan juoksemisesta, että säännöt unohtuivat. Annoimme kaikkien halukkaiden olla hippoja ja lopetimme leikin, kun suurin innostus lopahti. Hugo ja Hilma kiittivät lapsia leikkiin mukaan lähtemisestä ja kysyivät, haluaisivatko lapset jatkaa vielä leikkimistä. Lapset vastasivat taas myöntävästi, nyt jo innokkaammin.

Seuraavaksi olisi vuorossa piirustustehtävä. Hugo toivoi lasten piirtävän asioita, joita hän voisi yhdessä Hilman kanssa tehdä. Hän oli nimittäin niin yksinäinen, ettei tiennyt mitä kaikkea voi kaverin kanssa puuhata. Hugo mainitsi, että lapset voisivat piirtää myös omia ystäviään ja asioita, joita he tekevät yhdessä. Annoimme lapsille piirustusvälineet ja he levittäytyvät ympäri tilaa. Laitoimme taustalle soimaan metsän ääniä. Hugo ja Hilma kommentoivat piirustuksia kannustavaan sävyyn ja lapset selittivät heille lisää piirroksistaan. Samalla tutustuimme lapsiin ja saimme tilaisuuden kysellä heidän elämästään piirustusten avulla.

Kun piirrookset olivat valmistuneet, Hilma pyysi lapsia piiriin istumaan ja kertomaan niistä. Mainitsimme, ettei omasta piirroksesta ole pakko kertoa, jollei halua. Kaikki lapset kertoivat tästä huolimatta reippaasti omasta piirroksestaan ja niiden pohjalta syntyi paljon keskustelua. Lapset jaksoivat kuunnella myös toisiaan melko hyvin. Kolmen lapsen kuvasta löytyi Hugo ja yhdessä piirustuksessa oli lukuisia hiiriä ja hämähäkkejä. Loppujen piirroksissa esiintyi muun muassa uimaranta, kaverin takapiha, laiva, tankkeja ja autoja. Lapset vaikuttivat nauttivan aikaansaannoksiensa kertomisesta. Keksimme keskustelun jälkeen, että voisimme laulaa Hämä-hämähäkki -laulun ohjauksen päätteeksi. Lapset lähtivät heti mukaan lauluun ja siihen liittyvään laululeikkiin. Laulun jälkeen kerroimme ohjauksen olevan lopussa. Hugo hyvästeli Hilman ja lapset. Rosa otti Hugon pois kädestään ja palasi takaisin ohjaajan rooliin. Hän muistutti, että metsästä tulisi lähteä saman reitin kautta, josta tulimmekin. Lapset muistivat välittömästi tarkoittavamme hulavanetta.

Metsästä poistumisen jälkeen kysimme, mitä mieltä lapset olivat tarinasta sekä Hilma ja Hugosta. Lapset vastasivat yhteen ääneen, että heillä oli ollut kivaa ja pitäneensä hahmoista ja heidän seikkailustaan. Otimme vielä arvioinnin tueksi Tunteet tuetuiksi -tunnekortit (2015). Asettelimme lattialle neljä erilaista tunnekorttia, surullisen, iloisen, riemukkaan ja kiukkuisen. Pyysimme lapsia osoittamaan sormellaan korttia, joka kuvasti parhaiten heidän tuntemuksiaan toimintakerrasta. Kuusi lasta osoitti iloista tai riemastunutta korttia. Yksi lapsista osoitti surullista korttia ja toinen kiukkuista kuvaa. Kyselimme tarkentavia kysymyksiä ja kiukkukortin valinnut perusteli valintaansa sillä, ettei

ollut jaksanut juosta hipassa kunnolla. Surullisen kortin valinnut lapsi kertoi piirtäneensä surullisia asioita piirustukseensa ja tämän vuoksi valinneensa sen.

7.3 Vihainen Karita-Kettu

Kuva 3. Karita-Kettu

Toisella kerralla päätimme valita käsiteltäväksi tunteeksi vihan, jonka käsittelyä ryhmän lastentarhanopettaja oli toivonut. Vihan tunneskaala voi ulottua pienestä ärsytyksestä silmittömään raivoon. Viha ilmenee monilla eri tavoilla, esimerkiksi aggressiona, joka on vihan tunteen suora tai epäsuora ilmentymä. Geeneillä on jonkin verran vaikutusta aggressiivisuuden ilmentymiseen. Lapset saattavat myös oppia väkivaltaisia malleja vanhemmiltaan. Väkivaltaan tottuneet lapset voivat ajatella väkivallan olevan toimiva ongelmanratkaisukeino. On todettu, että väkivaltaisten ohjelmien katsominen lisää aggressiivisuutta lasten leikeissä heti katsomisen jälkeen. (Laine & Vilkkö-Riihelä 2012: 30, 33, 38–39.) Vihan avulla lapsi näyttää pahaa oloaan ja omaa tahtoaan. Vanhemmillä on tämänkin tunteen sanoittamisessa tärkeä vastuu. (Kullberg-Piilola & Peltonen 2005: 93–94.)

Toimintaan osallistui tällä kertaa viisi lasta. Yhtä lasta odotellessa päätimme improvisoidusti ohjata lopuille maa-meri-laiva -leikin. Lopulta aloitimme alkupiirillä sekä käymällä draamasopimuksen ja lasten nimet läpi. Nimien lisäksi pyysimme lapsia kertomaan lempivärinsä, jonka jokainen kertoi reippaasti. Ennen varsinaista tarinan aloittamista ohjaisimme lämmittelyleikin ”koske keltaista”. Tarkoituksena oli koskea erilaisia asioita mahdollisimman nopeasti, kuten jotakin pehmeää, vihreää, kirjaimin merkittyä, puusta tehtyä

ja niin edelleen. Leikki tuntui olevan lasten mieleen ja he saivat purettua siihen ylimääräistä energiaa. Asetuimme leikin jälkeen takaisin piiriin istumaan ja kyselimme, mitä he muistavat edelliseltä kerralta. Yksi lapsi osasi kertoa, että he tapasivat edellisellä kerralla hiiren ja hämähäkin.

Tällä kertaa tarinassa Hilma-Hiiri tapasi uuden tuttavuuden, Karita-Ketun. Karita käyttäytyi tarinassa ilkeästi Hilmaa kohtaan, mutta lopulta kutsui Hilman mukaansa leikkimään. Kysyimme tarinan edetessä osallistavia kysymyksiä lapsilta, kuten miksi Karita oli niin ilkeä Hilmaa kohtaan sekä miltä tuntuisi itse kohdata samanlaista käytöstä. Lopuksi kysyimme lisää kysymyksiä liittyen vihaan ja kiusaamiseen. Kysymykset herättivät paljon keskustelua. Yksi lapsista kertoi kokeneensa suuttumuksen tunnetta, kun hänen ystävänsä kiusattiin. Hän oli myös yrittänyt turhaan saada kiusaajaa pyytämään anteeksi käytöstään. Kolme lasta kuvasi kokeneensa pahaa mieltä jäädessään leikin ulkopuolelle. He jatkoivat kertomalla, että kiusaaminen on epäreilua. Loput lapsista kertoivat kokeneensa vihan tunnetta, mutta eivät ottaneet asiaan sen enempää kantaa. He yhdistivät vihan epäsuorasti kiusaamisen ja ilkeyden käsitteisiin. Tämä sopi päivämme teemaan hyvin.

Seuraavaksi vuorossa oli metsään siirtyminen. Lapset muistivat viime kerralta toistetun rituaalin hiirenkolosta. Olimme tätä kertaa varten askarrelleet lapsille hiiripäähineet, joiden koimme auttavan heitä kiinnittymään draamaan. Metsässä paikalle saapuivat Hilma ja Karita. Lapset olivat selkeästi innostuneempia hahmojen tapaamisesta verrattuna edelliseen kertaan. Uskoimme sen johtuvan siitä, että olimme tutumpia lapsille ja heillä oli jo jonkinlainen käsitys Hilmasta ja tarinan maailmasta. Lapset olivat siirtyneet omatoimisesti hiirenkolosta hiirenpesään, jossa he kuuntelivat Karitan ja Hilman keskustelua. Karita selitti, että haluaisi opettaa Hilmalle ja lapsille erään leikin. Tarkoituksena oli kulkea ympäriinsä metsässä ja matkia erilaisten eläinten liikkumista. Taustalla soitimme kaiuttimesta metsän ääniä ja puiden havinaa, joka toimi hyvänä tehokeinona. Lapset saivat lopuksi vielä itse ehdottaa eläimiä, joita hyödyntää liikkumisessaan. Leikki tuntui olevan lapsille mieluisa, sillä he jaksoivat keskittyä siihen melko pitkään.

Leikin loputtua Karita kertoi, että hänellä olisi vielä toinen leikki opetettavana. Karita selitti peilikuva -leikin idean, jossa lapset seisoisivat vastakkain ja toistaisivat toisen keksimiä liikkeitä. Näytimme lapsille esimerkkiä ja he jakautuivat pareihin. Lapsia oli pariton määrä ja yksi jäi toisen meistä pariksi. Huomasimme tämän harmittavan lasta. Leikki alkoi hyvin,

mutta liikkeiden muututtua nopeasti monimutkaisiksi, lapset eivät pysyneet toistensa mukana. Yksi lapsista ei halunnut itse keksiä liikkeitä, mutta liikkui kuitenkin parin mukana. Olisimme voineet rohkaista häntä enemmän mukaan liikkeiden keksimiseen. Leikin idea ei tullut täysin selväksi kaikille lapsille, eikä se jatkunut niin pitkään kuin olimme ajatelleet. Yksi pareista keskittyi leikkiin intensiivisesti, ja heidän leikkinsä päättyi spontaaniin halaukseen.

Karita ohjeisti vielä tunnepatsas -leikin, jonka oli tarkoituksena liikkua musiikin tahdissa ja musiikin tauottua jähmettyä paikoilleen. Ennen musiikin pysähtymistä kerroimme tunteen, jonka mukaiseen asentoon tulisi jähmettyä. Valitsemamme musiikki oli lasten liikehoidinnän perusteella mieluista ja he alkoivat tanssia ja liikkua sen rytmissä, eläytyen vahvasti musiikin tunnelmaan. Kappaleen vaihtuessa myös liikkumisen tapa muuttui. Tunteita oli esimerkiksi viha, rakkaus, hämmennys, pelko, suru ja ilo. Lapset elehtivät ilmeiden ja asentojen avulla tunteita, jotka he tunnistivat hyvin. Ainoastaan hämmennys tuotti haasteita. Lapset heittäytyivät leikkiin täysillä mukaan. Leikin jälkeen ohjeistimme lapset hiirenpesään, jossa he kuuntelivat tarkkaavaisesti lopputarinan. Karita pyysi anteeksi alun kiusaamistaan Hilmalta. Hän paljasti, että häntä oli myös kiusattu aiemmin ja pyrkinensä kostamaan kiusaamisensa ilkeydellä. Hilma antoi Karitalle anteeksi. Karita ojensi Hilmalle vielä anteeksipyyntönä kartan matkalle kohti kaupunkia, johon hän oli merkinnyt oikopolun metsän läpi. Karita hyvästeli lapset ja lähti kohti kotikoloaan.

Rosa siirtyi takaisin ohjaajan roolin ja ehdotti, että lasten pitäisi lähteä kohti päiväkotia, jolloin he tekivät automaattisesti jonon hiirenkolon eteen. Päiväkotiin päästyämme lapset alkoivat itsenäisesti riisua hiiripäähineitään. He oivalsivat, että ne kuuluivat vain metsään. Kaksi lasta jäi kuitenkin vielä leikkimään hiiriä ja he syöksyivät syömään tilasta kaikkea keltaista eli "juustoa". Yritimme saada heitä piiriin arviointia varten, mutta leikkiminen vei voiton keskittymisestä. Emme puuttuneet leikkiin kovinkaan ponnekkaasti, sillä halusimme kuulla, miten se etenee. Leikin jatkuttua jonkin aikaa, saimme lopulta kaikki piiriin istumaan. Kysyimme lapsilta arviota toimintakerrasta peukkubarometrin avulla. Peukalo ylöspäin osoitettuna merkitsi, että heillä oli ollut tosi kivaa, keskellä ihan okei ja alaspäin osoitettuna kurjaa. Kolme lapsista näytti peukkua ylös ja kaksi keskelle. Vaikka kaksi lapsista ilmoitti toiminnan olleen ihan okei, oli heidän osallistumisinnokkuutensa samaa tasoa kuin muilla lapsilla. Kysyimme, mikä tuokiosta jäi parhaiten mieleen ja kaksi lapsista vastasi patsasleikin olleen kiva. Loput kolme lasta kertoivat juuston jääneen parhaiten mieleen. Hiiren rooli oli selkeästi innostanut heitä eläytymään leikin ja draaman maailmaan. Yksi lapsista jäi vielä pohtimaan, kenetköhän me tapaamme ensi kerralla.

Hän muisteli, että ensimmäisellä kerralla Hilma tapasi Hugon ja tänään Karitan ja tuli summanneeksi kahden viime kerran tapahtumat yhteen.

7.4 Iloinen Simeon-Siili

Kuva 4. Simeon-Siili

Kolmannen toimintakerran teema oli ilo. Ilo on yksi perustunteista ja se kuuluu myönteisten tunteiden joukkoon, joita ovat myös onnellisuus ja kiitollisuus. Myönteisellä mielialalla on monia positiivisia vaikutuksia ja sen on havaittu olevan yhteydessä hyvään terveyteen, oppimiseen ja ihmissuhteisiin. Ilon, kuten muidenkin tunteiden kokeminen ja ilmaiseminen, on yksilöllistä ja siihen vaikuttavat ihmisten geenit ja temperamentti. (Laine & Viikko-Riihelä 2012: 44–45.)

Toimintaan osallistui tällä kertaa viisi lasta. Aloitimme toiminnan tutuksi käyneellä alkupiirillä. Kertasimme jälleen nimemme, sillä lapset muistivat hahmojen nimet, eivät meidän nimiämme. Kyselimme lapsilta, mitä he muistavat viime kerralta. He osasivat kertoa Karita-Ketusta, mutta eivät sen tarkemmin kuvailleet leikkejä, joita he olivat Karitan kanssa leikkineet. Kolme lasta mainitsi kuitenkin "sen patsas -jutun". Omat nimemme kerrattuaamme pyysimme lapsia esittelemään itsensä ja kertomaan oman lempipaikkansa. Kertasimme alkupiirissä jälleen draamasopimuksen. Seuraavaksi ohjeistimme lapsille lämmittelyleikin, jonka tarkoituksena oli vaihtaa kaverin kanssa paikkaa piirissä. Puolivälissä matkaa kaveria tervehdittiin kätelemällä tai ylävitosella. Lapset vaihtelivat paikkoja tovin ja jokainen päätti halata kaveriaan piirin keskellä. Huomasimme jälleen, että ryhmän lapset ovat ystäviä keskenään. Tässä vaiheessa havaitsimme muutaman

lapsen käyttäytyvän levottomasti verrattuna muihin. Jouduimme huomauttamaan heille, jotta he kuuntelisivat ohjeistuksia.

Leikin jälkeen istuuduimme piiriin ja kerroimme tarinan Hilma-Hiiren viimeisimmistä seikkailuista. Hilma tapasi Simeon-Siilin bussimatkallaan kohti kaupunkia ja lopulta he jäivät samalla pysäkillä pois ja leikkivät yhdessä. Tarinaan oli jätetty taas aukkoja, joita lapset saivat täydentää. He esimerkiksi keksivät, keitä matkusti Hilman kanssa bussissa. Bussin ajaessa eteenpäin, kuvailimme bussin liikkeitä ja toistimme ne yhdessä lasten kanssa. Liikuimme ylös, alas, oikealle, vasemmalle ja töyssyjen mukana. Lapset lähtivät liikkeisiin mukaan automaattisesti ja se herätti heissä hilpeyttä.

Tarinan päätteeksi kysyimme lapsilta, millainen on hyvä ystävä ja millaisissa tilanteissa he ovat olleet iloisia. He osasivat kertoa hyvän ystävän olevan kiltti ja ”sellainen, joka osaa ottaa leikkiin mukaan”. Kaveri ei myöskään kiusaa. Kaksi lasta mainitsi kavereidensa nimet kysyttäessä, millainen on hyvä kaveri. Yksi vastasi hyvien kavereiden olevan häntä vanhempia ja toinen kertoi kavereidensa olevan kivoja. Kavereista ja ilon tunteesta syntynyt keskustelu oli antoisa, ja lapset halusivat jakaa omia mietteitään kyseiseen teemaan liittyen. Tarinan kuuntelu ja siitä seurannut keskustelu sujui vielä melko rauhallisesti, mutta tämän jälkeen levottomuus alkoi näkyä lasten toiminnassa. Muiden huomioiminen ja kuuntelu tuntui aiheuttavan heille tällä kerralla haasteita.

Lopetimme keskustelun, sillä lapset eivät enää jaksaneet istua paikoillaan. Siirryimme piiristä metsään hiirenkolon kautta. Lapset asettuivat jonoon, mutta jonopaikoista syntyi pientä kinaa. Hilma ja Simeon saapuivat tässä vaiheessa paikalle ja he juttelivat lasten kanssa, kunnes Hilma sanoi tarvitsevansa apua Karitalta saamansa kartan lukemisessa. Simeonin ohjeistuksia noudattaen kävimme läpi ensimmäisen leikin, joka oli mukautettu versio maa-meri-laiva -leikistä. Simeon neuvoi lapsia kulkemaan eri ilmansuuntien mukaisesti. Lapset juoksivat riemunkiljahdusten saattamana Simeonin perässä. Juoksentelu jatkui hetken aikaa, kunnes huomasimme edessämme suuren joen. Muodostimme joen sinisistä patjoista ja lasten tarkoituksena oli ylittää se. Hilma kysyi lapsilta, millä keinoilla joen voisi ylittää. Jo aikaisemmin levottomasti käyttäytyneet lapset intoutuivat ”uimaan” patjojen päällä ennen tehtävän varsinaista aloittamista. Hilma kuitenkin sanoi, että hiiret tarvitsevat avuksi jotain muutakin, sillä he eivät osaa uida. Lapset ehdottivat siltaa, laivaa ja uimista. Yksi lapsi ehdotti kiviä ja tämä olikin osa suunnitelmaamme.

Hyödynsimme lasten istuma-alustoja kivinä, joiden avulla he pääsivät ylittämään joen. Lapset ylittivät joen pareittain ja valitsivat parinsa itse. Yksi lapsista jäi ilman paria ja toinen meistä meni hänen parikseen. Olisimme voineet vaihtaa pareja kierroksen jälkeen, jotta lapsen ei olisi tarvinnut olla koko ajan ohjaajan parina. Tehtävä tuntui olevan kaikkien mielestä hauska ja lapset keskittyivät siihen hyvin alun levottomuuden jälkeen. Yhden kierroksen suoritettuaan lapset halusivat mennä vielä kaksi kertaa uudestaan joen yli. Lopulta lapset eivät liikkuneet enää pareittain vaan tekivät yhteistyötä joen yli päästäkseen. He antoivat alustoja toisilleen alkuperäisistä pareista välittämättä. Ohjaajan parina ollut lapsi pääsi näin ollen myös osaksi muiden lasten leikkiä.

Matka jatkui joen ylityksen jälkeen vielä hetken, kunnes Hilma ja Simeon valittelivat väsymystään. Istuuduimme nuotion äärelle piiriin ja yritimme rauhoittaa lapsia edellisen leikin jäljiltä. Ryhmä oli kuitenkin levoton ja meni hetki, että saimme selitettyä lapsille seuraavan leikin idean. Tarkoituksena oli hymyillä leveästi ja lähettää hymy jollekin toiselle ”heittämällä”. Hymyn heitettyään sen oli tarkoitus pyyhkiytyä omilta kasvoilta. Vaikka leikin idea ei tullut kaikille täysin selväksi, herätti se paljon hilpeyttä. Emme kokeneet tarvetta selittää leikkiä tarkemmin, sillä lapsilla näytti olevan hauskaa siitä huolimatta. Levottomuus alkoi jälleen nousta ja lasten oli selkeästi vaikea istua aloillaan. Eräs rauhallisempi lapsi pyysi muutamaa lasta rauhoittumaan ja ”lopettamaan riehumisen”. Seuraavaksi Hilma ja Simeon halusivat levätä hetken. Laitoimme rauhoittavaa musiikkia soimaan ja levitimme patjoja ympäri huonetta. Hilma ja Simeon silittivät lapsia ja pyrimme rauhoittamaan hetken toiminnallisten leikkien jälkeen. Lapset tuntuivat nauttivan silittelystä ja valitsemamme rauhallinen musiikki sopi rauhoittumiseen. Pimensimme huoneesta valot, jotta pääsisimme rauhalliseen tunnelmaan.

Rentoutuksen loputtua lapset venyttelivät kuin olisivat heränneet pidemmiltäkin unilta. Simeon huokaisi, että hänen tulisi jatkaa matkaansa. Hän kiitti lapsia ja Hilmaa seurasta. Simeon halusi ikuistaa kyseisen hetken, jotta Hilhalle ja lapsille jäisi mukava muisto päivästä. Simeon kaivoi esiin Polaroid-kameran ja otimme sillä yhteiskuvan lapsista, Hilma ja Simeonista. Lapset ihastelivat kuvan kehittymistä hämmästyneinä. Jokainen lapsi kävi halaamassa Simeonia ennen hänen lähtöään. Kaksi lasta halasi myös Hilmaa. Toiminta päättyi tähän ja lapset hyppäsivät jälleen kerran hiirenkolon läpi takaisin päiväkotimaailmaan. Hiirenkolo oli tullut heille jo tässä vaiheessa tutuksi ja he muodostivat automaattisesti jonon hulavanteen viereen.

Keräsimme lapsilta tällä kertaa palautteen säätilakorttien avulla. Olimme valinneet kortteihin auringon, puolipilvisen sään, sadepilven ja ukkosmyrskyn. Pyysimme lapsia näyttämään kuvaa, joka kuvasti parhaiten heidän tuntemuksiaan päivän toiminnasta. Kolme lasta osoitti auringon kuvaa, yksi salamaa ja yksi ei halunnut vastata lainkaan. Kysyimme salaman valinneelta, miksi hän päätyi valitsemaan sen ja hän kertoi, että olisi halunnut riehua enemmän. Vastaamatta jättänyt lapsi sanoi, että oli kuitenkin tykännyt leikkiä Hilman ja Simeonin kanssa. Eräs lapsista kertoi, että hänellä oli tänään kivaa. Kysyimme vielä lapsilta, mikä oli tältä kerralta jäänyt parhaiten mieleen. Yksi lapsista vastasi kaiken jääneen hyvin mieleen.

7.5 Pelottava Harriet-Haukka

Kuva 5. Harriet-Haukka

Neljännelle kerralle valitsimme teemaksi pelon. Pelon tunne on hyödyllinen, sillä se valmistaa kehon reagoimaan vaaratilanteissa, esimerkiksi sykettä nostamalla (Laine & Vilkkö-Riihelä 2012: 24). Pelko voi myös ilmentyä ahdistuksen tunteena (Kullberg-Piilola & Peltonen 2005: 128). Ihmiset pelkäävät erilaisia asioita, kuten korkeita paikkoja, pimeyttä tai eläimiä. Jotkut pelot ovat tarpeellisia eloonjäämisen kannalta, osalle taas ei ole järkevää perustelua. (Laine & Vilkkö-Riihelä 2012: 22.) Lapset oppivat vanhempien avulla, mitkä tilanteet ovat uhkaavia. Vanhempien rooli on opettaa varovaisuutta näissä tilanteissa, mutta kuitenkin riittävästi rohkeutta pärjätäkseen arjessa. (Myllyviita 2016: 202.)

Tällä kertaa toimintaan osallistuivat kaikki kahdeksan lasta. Aloitimme toimintatuokion alkupiirillä ja jo tässä vaiheessa aiemmillä kerroilla levottomasti käyttäytyneet lapset käyttäytyivät jälleen rauhattomasti. Osa lapsista oli osallistunut vain ensimmäiselle toimintakerralle ja jännitimme, vaikuttaako tämä heidän osallistumisinnokkuuteensa. Onneksemme näin ei kuitenkaan käynyt ja he pysyivät hyvin tarinan mukana. Kävimme piirissä jälleen draamasopimuksen läpi ja aloitimme toiminnan lämmittelyleikin avulla. Tarkoituksena oli liikkua tilassa eri tavoin kuten hiipien, marssien, kontaten tai ryömien. Kaikki lapset osallistuivat aktiivisesti, mutta alun levottomuus näkyi tehtävän aikana. Istuimme tehtävän jälkeen takaisin piiriin ja kerroimme tarinalle jatkoa. Tarinassa Hilma tapasi kaupungin laidalle saavuttuaan pelottavalta vaikuttavan Harriet-Haukan, joka osoittautui lopulta lempeäksi. Tarinassa kuvailtiin vallitsevaa säätilaa ja pyysimme lapsia kertomaan, miltä esimerkiksi ukkosen jyrynä tai sateen ropina kuulostaisi. He rummuttivat innokkaan oloisesti käsillään ja taputtelivat sormillaan hennosti lattiaa vasten.

Tarinan loputtua keskustelimme lasten kanssa pelosta. Kysyimme esimerkiksi millaiset asiat pelottavat heitä ja missä kehonosassa pelko voi tuntua. Kaksi lasta vastasi, etteivät he pelkää mitään. Kolme lasta kertoi pelänneensä pelottavia ohjelmia, joita olivat katsooneet televisiosta. Erityisesti vampyyriohjelmat tuntuivat olevan lasten mielestä pelottavia, mutta kiehtovia. Eräs lapsi oli katsonut yli 7-vuotiaille tarkoitettua ohjelman. Se ei ollut kuitenkaan liian pelottava lapsen omien sanojen mukaan. Saimme myös selville, että lapset olivat kertoneet päiväkodissa toisilleen jännittävien ohjelmien juonia. Yhdessä tapauksessa erään lapsen isovelji oli paljastanut nuoremmalle sisarukselleen ohjelman juonen. Tämä tuntui olevan lapsien mielestä ”siisti” juttu. Yksi lapsista kertoi pelkäävänsä erilaisia eläimiä, kuten kettuja ja karhuja. Toinen lapsi jatkoi, että pelkää mörköjä ja aaveita. Hänellä oli kuitenkin kertomansa mukaan mörkö- ja aavekavereita, jotka suojelevat häntä. Eräs toinen lapsi jatkoi keskustelua kertomalla, että yksisarvinen suojelee häntä pahoilta asioilta. Yksi lapsista innostui kertomaan, kuinka ”pahiksista” pääsee eroon ampumalla. Toinen totesi myös, että hänen isänsä on vähän tyhmä, sillä tämä oli pelästytännyt hänet kerran. Kysyttäessä, missä pelko tuntuu, kaksi lasta pysyi hiljaa. Yksi lapsista selitti pelon tuntevan niskassa, yksi sanoi pelon tuntevan aivoissa ja eräs lapsista sanoi pelon tuntevan ihan kaikkialla kehossa, myös sormissa. Loput näyttivät eleillä, missä pelko tuntuu: vatsassa, rintakehässä ja päässä. Keskustelua syntyi tällä kertaa enemmän kuin aiemmin ja aihe tuntui olevan kiinnostava lasten mielestä.

Keskustelun jälkeen kysyimme lapsilta, haluaisivatko he tavata Harrietin ja Hilman. Lapset vastasivat myöntävästi ja hakivat omatoimisesti hulavanteen. Pyysimme lapsia asettautumaan jonoon, mikä aiheutti pientä kahnasta. Rauhoittelun jälkeen he hyppäsivät yksi kerrallaan vanteen läpi kaupunkiin. Kaikki lapset yhtä lukuun ottamatta laittoivat kaupunkiin saavuttuaan hiiripäähineet päähänsä. Pimensimme tilan hämäräksi, jotta se sopisi päivän teemaan ja loisi jännittävää tunnelmaa. Hilma ja Harriet tulivat mukaan toimintaan ja juttelivat niitä näitä yhdessä ja lasten kanssa. Hetken höpöttelyn jälkeen Harriet pyysi lapsia mukaansa kulkemaan kujien läpi kaupungin keskustaa kohti. Harriet ja lapset vaeltelivat hetken päiväkodin käytävillä annetun ohjeen mukaan aivan hiljaa. Tämä tuntui olleen lasten mielestä jännittävää ja he keskittyivät tehtävään hyvin. Kiertelyn aikana Karolina rakensi leikkitilaan temppuradan. Leikkitilaan palaamisen jälkeen, lapset syöksyivät temppuradalle pelleilemään kehotuksista huolimatta ja meni hetki, ennen kuin saimme lapset asettautumaan aloilleen.

Pimensimme tilaa vielä lisää ja loimme lisäjännitystä otsalamppujen avulla. Pienen alkuriehuminen jälkeen lapset asettuivat jonon tapaisen asetelmaan ja läpäisivät yksi kerrallaan temppuradan otsalamput otsassa tai kädessä. Lapset ottivat hiiripäähineensä pois, sillä muuten otsalamppu ei olisi sopinut päähän. Koimme tästä huolimatta, lasten pysyneen hyvin hiiren roolissa ja temppuradan onnistuneen hyvin. Haasteita aiheutti kuitenkin temppuradan loppuosa. Tarkoituksena oli, että lapset olisivat jääneet kannustamaan kavereitaan patjalle oman vuoronsa jälkeen. Lapset eivät malttaneet olla paikoillaan lukuisista kehotuksista huolimatta. Neljä lasta ryntäsi uudestaan radalle, vaikka radalla oli vielä lapsia suorittamassa tehtävää. Hilma ei saanut lapsia rauhoittumaan, joten Harriet saapui paikalle. Harriet käski kaikki radan suorittaneet lapset patjalle. Yksi lapsista ei ollut vielä ehtinyt suorittaa rataa. Hän vaikutti harmistuneelta, sillä rata oli jäänyt kesken. Ohjeistimme hänet takaisin radan alkuun ja pyysimme muita lapsia kannustamaan häntä radan suorittamisessa. Lapsi suoritti radan onnistuneesti ja siirryimme tehtävissä eteenpäin.

Temppuradan jälkeen Harriet kertoi, että olimme saapumassa vaaralliselle haukkojen asuttamalle alueelle. Lasten tulisi muovailta toisistaan pelottavia patsaita haukkojen harhauttamiseksi. Lapset muodostivat parit itsenäisesti ja tällä kertaa kaikille löytyi pari. Jokainen lapsi sai vuorollaan olla patsaan muovailija ja muovailtava. Kaksi lasta ei täysin ymmärtänyt ohjeistusta, mutta lisävavustuksella he saivat tehtävän ideasta kiinni. Tehtävän aikana lapset keskittyivät melko hyvin ja he pyysivät Harrietia ja Hilmaa katsomaan millaisia patsaita olivat muovailleet. Parit muovailivat hurjia patsaita, joilla oli kasvoillaan

pelottava irvistys. Yksi pari teki vielä kolmannen patsaan, joka esitti ”skeittaavaa ihmistä”. Lapset selittivät, että ”Kaikki pelästyy, kun niiden ohi skeittaa kovaa.”

Patsaiden valmistuttua Hilma kuuli nurkan takaa pelottavaa ääntä. Harriet rauhoitteli häntä ja sanoi, että se oli vain ohiajava rekka. Harriet ehdotti lapsille, että he opettaisivat yhdessä Hilmalle erilaisia ääniä, jotta ne eivät tuntuisi hänestä enää pelottavilta. Menimme piiriin ja Harriet ohjeisti lapsia muodostamaan suulla ja keholla erilaisia kaupungin ääniä, kuten tehtaan, moottoritien, rakennustyömaan ja päiväkodin äänimaisemat. Lapset keskittyivät tähän tehtävään paremmin kuin aiempiin ja tuntuivat nauttivan päästes-
sään eläytymään ja kokeilemaan erilaisia ääniä ja sen tuottamisen tapoja. Lapset esimerkiksi rummuttivat lattiaa, vihelsivät, taputtivat, tömistelivät, kiljuivat, puhaltelivat ja suhisivat.

Hilma kiitti tehtävän jälkeen lapsia ja ehdotti, että he lepäisivät hetken jännittävän yön jälkeen. Harriet kiitti tässä vaiheessa seurasta sekä kertoi lukevansa hiirilapsille vielä iltasadun ja lentävänsä sitten pois. Pimensimme huoneen täysin pimeäksi ja laitoimme patjoja lattioille. Meni hetki, että kaikki löysivät sopivan paikan. Harriet luki iltasaduksi lyhyen rentouttavan tarinan. Lapset rauhoittuivat hetkeksi, mutta lähtivät heti rentoutuk-
sen loputtua juoksentelemaan tilassa. Yksi lapsista kertoi tässä vaiheessa, että häntä oli hieman pelottanut tämä kerta ja haukat ylipäänsä.

Rentouksen loputtua Hilma kertoi jatkavansa pian matkaansa. Lapset olivat edelleen le-
vottomia, eivätkä malttaneet tulla kuuntelemaan Hilman hyvästelyjä. Yksi lapsista pohti, mitä seuraavalla kerralla tulee tapahtumaan ja pyysi meitä kertomaan siitä. Sanoimme tämän selviävän seuraavalla kerralla. Hyppäsimme pois kaupungista hiirenkolon kautta ja yritimme saada lapset piiriin arviointia varten. Tähän meni aikaa, sillä lapset juoksen-
telivat paikasta toiseen. Lopulta saimme kysytyä, olisiko jotain leikkiä, jota he haluaisivat viimeisellä kerralla leikkiä. Lapset toivoivat hippaa, majan rakennusta ja tempurataa otsalampuilla. Kysyimme myös, oliko jokin asia ollut liian pelottava tai jännittävä tällä kerralla. Lapset huusivat yhteen ääneen ”Ei!”. Hyödynsimme arvioinnissa kehollista il-
maisua. Jos lapsilla oli mukavaa, he saivat nousta varpailleen mahdollisimman pitkäksi ja jos oli ikävää, he voisivat käpertyä kyykkyasentoon. Kaikki lapset nousivat varpailleen ja nostivat kätensä ylös.

7.6 Apua tarvitseva Perttu-Pupu

Kuva 6. Perttu-Pupu

Viimeisen kerran teemaksi olimme valinneet empatian, joka on merkittävässä osassa tunneälyn kehittymisen kannalta. Satujen ja tarinoiden avulla voidaan opettaa lapsille toisen asemaan asettautumista. Lasten voi olla helpompi samaistua kuvitteelliseen hahmoon tai eläimeen leikkiverin sijasta. (Kullberg-Piilola & Peltonen 2005: 71–72.) Emme avanneet empatian käsitettä suoraan lapsille, vaan yritimme tuoda sitä esille esitettyjen kysymysten ja tehtävien avulla. Tarkoituksena oli myös kerrata jo aiemmin käsiteltyjä tunteita ja viedä tarina loppuun. Paikalle saapuivat jälleen kaikki kahdeksan lasta. Alkupiirissä kyselimme lasten kuulumisia ja lämmittelyleikkinä toimi tällä kertaa sähköviesti. Pidimme ringissä käsistämme kiinni ja viesti kulki käsien puristuksina koko ringin läpi. Saimme viestin kuljetettua molempiin suuntiin ja lapset tuntuivat pitävän tehtävästä. Koitimme, olisiko mahdollista vaikeuttaa tehtävää siten, että viestin suuntaa saisi vaihtaa puristamalla kaksi kertaa kädestä, mutta tämä ei enää onnistunut.

Istuimme takaisin piiriin ja jatkoimme tarinaa eteenpäin. Lapset kertoivat viime kerrasta heille jääneen mieleen kotkan hahmon (haukka) ja, että kuljimme kaupungin läpi yli erilaisten esteiden. Tämän päivän tarinassa Hilma löysi kaupungin kujalta sairaan Perttu-Pupun. Lapset saivat jälleen osallistua tarinan sisällön rikastuttamiseen ja tähän meni tällä kerralla yllättävän paljon aikaa. Tämän vuoksi puolet lapsista menetti kiinnostuksensa tarinaan, eivätkä juuri keskittyneet tai pysyneet paikoillaan. Kysyimme tarinan lopussa, pitäisikö Hilman jatkaa seikkailuaan kiehtovassa kaupungissa, vai jäädä auttamaan Perttua. Lapset olivat yksimielisiä, että Hilman tulisi jäädä auttamaan Perttua sekä

löytää hänelle sairaala ja sopivaa lääkettä. Lapset eivät osanneet selittää, miksi Perttua tulisi auttaa, mutta he nyökyttelivät kysymyksen kysytyämme. Yksi lapsista painotti lääkkeen saamisen olevan tärkeää Pertulle, muttei tiennyt, mistä lääkettä voisi löytää. Toinen lapsi jatkoi Pertun tarvitsevan lääkkeitä ja että, pupun pitää muistaa juoda paljon vettä parantuakseen.

Jatkoimme keskustelua ja kysyimme, miksi on tärkeää auttaa kaveria ja onko joku auttanut heitä. Yksi lapsista vastasi, että hänen vanhempansa auttavat, jos hän ei osaa tehdä jotakin asiaa. Toinen jatkoi, että jos toinen on pulassa, häntä tulee auttaa ja hänet voi ”vetää vaikka kallion kielekkeeltä ylös”. Tästä alkoi vilkas keskustelu korkeista paikoista ja niistä tippumisesta, joka vei lasten huomion itse tarinasta. Lapset alkoivat olla levottomia, ja päätimme lopettaa keskustelun siirtymällä kaupunkiin. Istuimme selvästi liian pitkään aloillamme, jolloin lasten keskittyminen herpaantui. Lapset osasivat etsiä itse hulavanteen eli hiirenkolon ja toivat sen meille ohjaajille. He myös muodostivat jonon itsenäisesti. Yksi lapsista selitti, että hänen hieno lettikampauksensa menee pilalle, jos hän laittaa hiiripähineen päähänsä. Tästä syntyi joukkoreaktio, jonka johdosta muutaakaan lapset eivät halunneet päähinettä itselleen. Kerroimme päähineen olevan vapaaehtoinen elementti draaman periaatteiden mukaisesti. Kaksi lapsista piti päähinettä kuitenkin muutamaan otteeseen päässään ohjauksen aikana.

Lapset kiihuivat hulavanteen luota hiirenpesään, jossa lasten välille syntyi kinaa siitä, kuka saa istua missäkin. Osa valtasi tilaa niin, etteivät kaverit mahtuneet viereen istumaan. Tilanteen rauhoitteluun meni jonkin verran aikaa. Sen selvittyä paikalle ilmestyivät Hilma ja Perttu. He juttelivat hetken lasten kanssa ja Perttu kiitti lapsia avusta. Keskustelun lomassa Perttu ja Hilma huomasivat kaukaisuudessa jotain hämmentävää. Joku yritti ryöstää lelukauppaa. Kysyimme lapsilta, auttaisivatko he varkauden estämisessä ja he huusivat innokkaammin kuin koskaan aiemmin ”Joo!”. Menimme piiriin, jonka sisällä asetimme pehmolelun, jota varkaat hamusivat. Jokainen lapsi sai halutessaan olla vuorollaan varas, joka sai roolitunnukseksi huivin. Lapset hiippailivat lelun ympärillä vuorollaan, kunnes olivat tarpeeksi lähellä nappaamaan sen. Tällöin muut lapset toimivat varashälyttiminä ja alkoivat meuhkata niin kovaa kuin pystyivät. Kuusi lasta halusi kokeilla varkaana oloa ja se vaikutti olevan lapsista jännittävää ilmeiden ja eleiden perusteella. Lapset myös nauttivat, kun pääsivät kirkumaan lujaa. Lapset pomppivat tasajalkaa paikoillaan innostuneen oloisina ja singahtelivat tilassa edestakaisin. Tehtävän aikana piiri menetti muotonsa, mutta se ei haitannut tehtävän kulkua. Meidän oli tarkoitus vielä kysyä, miksi varastaminen on väärin, mutta se unohtui leikin tuoksinnassa.

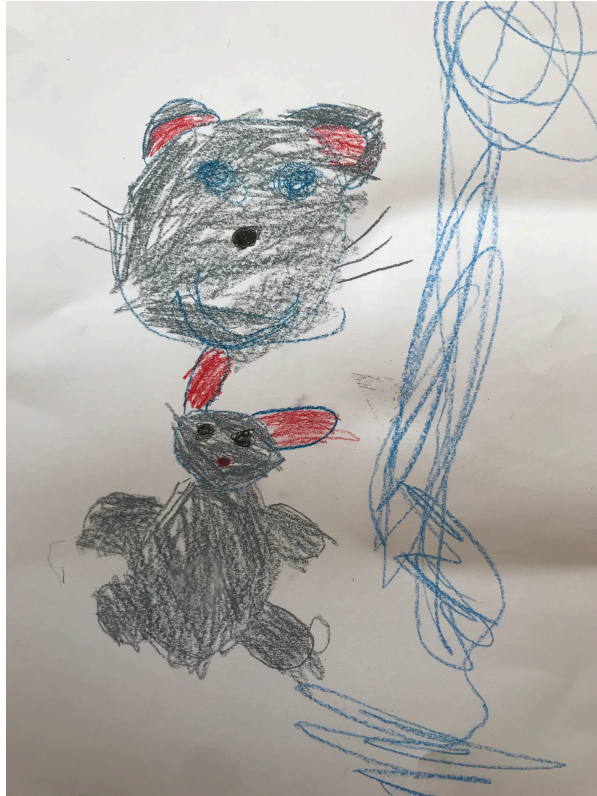
Leikin jälkeen yritimme saada lapset takaisin piiriin, mutta he olivat todella rauhattomia edellisen leikin jäljiltä. Ajattelimme, että leikki purkaisi lasten energiaa, mutta se tuntui vain lisäävän sitä. Vasta napakka komentaminen sai heidät hieman rauhoittumaan. Piiriin päästyämme Hilma kertoi Pertulle, että haluaisi kertoa seikkailuistaan. Hyödynsimme Tunnekortteja, joita asetimme lattialle yhteensä yhdeksän kappaletta. Korteissa oli kuvia ohjauskerroilla käsittelemistämme tunteista ja muutamia muita kortteja hämähäkeksi. Kysyimme lapsilta, löytävätkö he korttien seasta tunteita, joita olemme käsitelleet toimintatuokioilla. Neljä lasta osoitti saman tien sormellaan iloisen näköistä kuvaa ja luimme kyseiseen tunteeseen liittyvän runon. Kysyimme myös kenet tapasimme, kun käsitelimme ilon tunnetta. Lapset eivät osanneet vastata, joten muistutimme heitä Simeon-Siilistä. Lapset jäivät katselemaan kortteja, jotka vaikuttivat kiehtovan heitä. Johdattelimme tehtävää eteenpäin ja kysyimme, muistavatko lapset Hugo-Hämähäkin. Kysyimme, miksi Hugo oli surullinen ja lapset osoittivat samalla surullista kuvaa. Yksi lapsista kertoi Hugon olleen surullinen, sillä se oli yksinäinen ja yritti turhaan napata muita eläimiä kiinni. Karita oli taas lasten mukaan ollut vihainen, sillä hänellä oli nälkä. Lapset muistivat pienen yksityiskohdan tarinasta, jossa Karita oli uhannut syödä Hilman. Lapset tunnistivat erilaisia tunteita hyvin kuvista, kun luettelimme niitä. He myös kuuntelivat tarkasti tunteisiin liittyvät runot. Pelosta puhuttaessa muistelimme Harrietia ja tästä syntyi vielä lisää keskustelua. Yksi lapsista kertoi, että oli ollut pelottavaa, "kun menimme ilkeiden haukkojen ohi". Hän myös kertoi pelänneensä Harrietia. Loput lapsista muistelivat taskulamppuja ja tempurataa edelliseltä kerralta.

Lapset alkoivat taas olla istumisen jälkeen levottomia, joten muutimme nopeasti ohjauksen rakennetta ja otimme väliin lasten toivomia hippoja. Alkuperäisen suunnitelman mukaan vuorossa olisi ollut lisää istumista ja keskittymistä vaativa tehtävä. Perttu ja Hilma pyysivät, että lapset neuvoisivat hipan säännöt heille. Kaikki lapset viittasivat innokkaasti ja alkoivat selittää toistensa päälle eri hippojen sääntöjä. Leikimme banaanihippaa ja vessanpönttöhippaa, jotka olivat lasten toiveissa edellisellä kerralla. Kaikki halukkaat ehtivät olla kiinniottajia.

Hipan jälkeen yritimme siirtyä jälleen piiriin. Tässä vaiheessa olimme kuitenkin jo ymmärtäneet, että viimeinen kerta sisälsi aivan liikaa istumista ja keskustelua. Piirin rauhoittua Perttu ehdotti, että lapset voisivat kirjoittaa Hilman vanhemmille kirjeen, jossa he kertoisivat matkastaan ja kohtaamisista uusista ystäväistä. Lapset innostuivat ideasta. Jaoimme lapset kahteen neljän hengen ryhmään ja annoimme yhden suuren valkoisen

kartongin molemmille ryhmille. Hilma pyysi lapsia piirtämään kivoja asioita hänen vanhemmilleen. Lapset keskittyivät piirtämiseen hyvin ja jatkoivat sitä suhteellisen kauan. Toinen ryhmä piirsi Hilman ja Pertun kuvia, mutta osa toisessa ryhmässä piirsi muun muassa Avengers -hahmoja. Yritimme aloittaa kirjeen kirjoittamisen piirtämisen lomassa, mutta lapset eivät pystyneet keskittymään kahteen asiaan samanaikaisesti. Hilma ja Perttu jäivät jutustelemaan piirtävien lasten kanssa. Lapset alkoivat kysellä hahmoilta erilaisia kysymyksiä, kuten minkä ikäisiä he ovat, onko heillä talviturkkia ja missä Perttu asustaa.

Piirustusten valmistuttua aloitimme kirjeen kirjoittamisen. Tilanteeseen siirtyminen tuotti haasteita, mutta saimme kerättyä lapset hiirenpesään. Kyselimme lapsilta, mitä kaikkea he haluaisivat sisällyttää kirjeeseen. Aloitimme kirjeen kertomalla, keitä olimme tavanneet tämän seikkailun aikana. Saimme kirjeen kirjoittamisen avulla kerättyä lapsilta palautetta toimintakerroista ja heidän kommenttinsa olivat positiivisia. Eräs lapsi sanoi, että hänellä on ollut "kivaa, ihanaa ja hauskaa". Muut lapset olivat samaa mieltä ja kertoivat heillä olleen hauskaa. Lapset osasivat luetella kaikki hahmot ja he muistivat erityisen tarkasti Hugo-Hämähäkin. Kysyimme, onko hahmoihin ollut kivaa tutustua ja kaikki vastasivat yhteen ääneen "joo". Hilma yritti kysellä lapsilta, mitä leikkejä he olivat leikkineet seikkailun aikana. Tällöin kahden lapsen välille syntyi pieni välikohtaus, jota Hilma lähti selvittämään. Perttu jäi kirjoittamaan kirjettä kolmen lapsen kanssa, jotka keskittyivät intensiivisesti kirjoittamisprosessiin. Loput kolme lasta seurasivat kirjoittamista ja välikohtaus sivusilmällä, mutta eivät reagoineet juuri kumpaankaan toimintaan. Kirjeen valmistuttua lapset halusivat kirjoittaa sen loppuun omat nimensä. Nimien kirjoittaminen kesti melko kauan ja osa lapsista lähti hakemaan odottaessaan erilaisia leluja tilasta. Kaikki lapset yhtä lukuun ottamatta kirjoittivat nimensä paperiin.

Kuva 7. Lapsen piirros Hilmasta ja Pertusta

Lopuksi keräännymme viimeisen kerran piiriin, sillä lapset halusivat esitellä piirroksiaan. Puolet lapsista kertoivat Hilman ja Pertun leikkivän piirustuksissa yhdessä. Kysyimme vielä, olisiko Hilman aika lähteä takaisin kotiin vai jäädä kaupunkiin. Lapset olivat yksimielisiä siitä, että Hilman tulisi lähteä takaisin kotiin vanhempiensa luo. Hilma ja Perttu hyvästelivät lapset ja kertoivat lähtevänsä takaisin kotimetsäänsä. Lapset tulivat vielä pajaamaan ja rapsuttelemaan Perttua ja Hilmaa. Osa lapsista oli käynyt pajaamassa nukkeja koko ohjauksen ajan useaan otteeseen. Hyvästien jälkeen, lapset hyppäsivät viimeisen kerran pois hiirenkolon kautta. Muutama lapsi hyvästeli Hilman, vaikka nukke ei ollut enää Karolinan kädessä. Lopuksi hyvästelimme lapset ja kiitimme heitä toimintakerroista.

8 Toiminnan arviointi

Ensisijaisena tavoitteenamme oli luoda toimintaa varten käsikirjoitusrungot, joita voisi hyödyntää jatkossa myös muissa päiväkodeissa ja lapsiryhmissä. Koimme onnistuneemme tässä tavoitteessa. Selkeät käsikirjoitusrungot auttoivat meitä toimintakertojen harjoittelussa ja toteutuksessa. Niiden pohjalta pystyimme myös palaamaan ohjauksiin

ja kirjoittamaan muistiinpanot ohjauskertojen jälkeen. Käyttämämme draamatuokion rakenne helpotti ohjausten suunnittelua ja ohjauskertojen yhdenmukaisuus selkeytti lapsille toimintakerran kulkua. He tiesivät edellisten kertojen perusteella, mitä tulee tapahtumaan. He osasivat esimerkiksi tuoda hulavanteen aina metsään siirryttäessä ja sieltä poistuessa. Arjessa toistuvat rutiinit tuovat lapsille turvaa ja auttavat lasta hahmottamaan tulevia tapahtumia (Aitasalo 2018). Käsikirjoitusrungot sisältävät kirjoittamamme tunne-teemaiset kehyskertomukset sekä toiminnallisen osuuden. Kaikki osiot on kirjoitettu auki helposti ymmärrettävään muotoon. Käsikirjoitusrungot löytyvät liitteenä tämän opinnäytetyön lopusta.

Oletuksemme oli, että draama on hyvä keino tunnekasvatuksen työvälineeksi. Koimme, että tämä piti ainakin osittain paikkansa, sillä saimme kaikki lapset aktivoitua mukaan toimintaan. Lasten osallistumisinnostus myös kasvoi toimintakertojen edetessä. Erityisesti yhden aremman lapsen asenne muuttui jatkuvasti vastaanottavaisempaan suuntaan ja hän osallistui aktiivisemmin viimeisillä toimintakerroilla. Innokkuus toimintaa kohtaan näkyi myös siinä, että lapset halusivat tietää, mitä seuraavalla kerralla tulee tapahtumaan. Toiminnassa oli mukana opettajan valitsema vilkkaita ja rauhallisempia lapsia ja saimme heidät yhtä lailla innostettua mukaan. Suurin osa toimintaan osallistuneista lapsista lähestyi jo esikouluikää ja tämä näkyi kypsyytenä osallistua keskusteluun. Ryhmän nuorimmat lapset pysyivät hyvin mukana, mutta eivät olleet yhtä aloitteellisia keskusteluissa.

Tavoitteenamme oli innostaa lapsia mukaan draaman maailmaan ja se onnistui oman aktiivisuutemme avulla. Yhdessä lasten kanssa leikkivä aikuinen edistää lasten liittymistä mukaan draamaan (Malander & Ojala 2013: 16). Lapset alkoivat luottaa meihin nopeasti ja he kertoivat meille myös henkilökohtaisista asioista tunnekeskustelujen lisäksi. Viimeisellä kerralla kaikki lapset kertoivat pitäneensä toiminnastamme. Yksi tavoitteistamme oli luottamuksellisen suhteen luominen meidän ja lapsiryhmän välille ja lasten käyttäytymisen perusteella tämä onnistui. Lapsia esimerkiksi jännitti ensimmäisellä toimintakerralla, mutta saimme jään murtumaan nopeasti. Alusta asti lapset suhtautuivat esittelemisiimme leikkeihin ja tehtäviin ilolla ja innostuksella. Kuulimme lasten kertovan ylpeänä muutamalle toimintakertojen ulkopuoliselle lapselle kuuluvansa ”draamakerhoon”.

8.1 Kasvattajien näkökulma

Ryhmän opettaja tai muu kasvattaja toimi tarkkailijan ja havainnoijan roolissa kaikilla ohjauskerroilla. Ryhmän kaikki kasvattajat kävivät vähintään kerran seuraamassa toimintaamme. Kasvattaja täytti toiminnan aikana havainnointilomakkeen ja selitti meille jokaisen kohdan yksitellen vielä auki. Kasvattajien palaute muodostui meille tärkeäksi ja kehitimme toimintaa seuraaville kerroille kasvattajien antaman rakentavan palautteen mukaisesti. Kaikissa ohjauksissa saimme kehuja ajankäytöstä, tehtävien monipuolisuudesta, omasta innostuneisuudestamme sekä lasten tasapuolisesta huomioimisesta. Kasvattajan mukaan kaikki lapset saivat onnistumisen kokemuksia tehtävien ja leikkien aikana. Jos kehyskertomusta haluaisi hyödyntää vielä jatkossa, tarina ja sen hahmot olisivat kasvattajien mukaan helposti sovellettavissa. Tavoitteenamme oli luoda selkeä kokonaisuus ja tämä tuntui onnistuneen kasvattajien näkökulmasta.

Kasvattajien palautteen perusteella kuuntelimme lapsia hyvin ja tartuimme heidän huomioihinsa. Kyselimme lapsilta paljon ja annoimme tilaa myös hiljaisemmille lapsille. Ohjeistukset olivat pääosin selkeitä muutamaa yksittäistä tehtävänantoa lukuun ottamatta. Tehtävät soveltuivat hyvin lasten ikätasolle ja sisälsivät tarpeeksi toiminnallisia tehtäviä. Kasvattajat huomasivat lasten olleen selkeästi innostuneita toiminnasta. Toiminta oli lapsilähtöistä ja saimme siitä erityiskiitoksen viimeisellä toimintakerralla. Lapset noudattivat ohjeita suurimmalta osalta hyvin ja viittasivat melkein aina, kun heillä oli asiaa. Ohjausten teemat tulivat selkeästi esille ja erityisesti kolmannella kerralla kasvattaja kiinnitti huomiota asiaan. Kasvattajat kertoivat draaman olleen lapsille mieluisaa. Yksi kasvattaja mainitsi saaneensa ideoita myös omaan työhönsä. Tämä oli yksi meidän tavoitteistamme

Ensimmäisellä toimintakerralla esitelty hiirenkolon toimi ryhmän opettajan mukaan draamallisena elementtinä hyvin ja sen avulla lapset pääsivät paremmin heittäytymään metsän maailmaan. Myös musiikin ja metsän äänien hyödyntäminen leikkien aikana auttoi lapsia eläytymään toimintaan. Ohjausten aikana olimme tarpeeksi lähellä lapsia ja esitimme esimerkiksi käsinukeilla toteutetut kohtaukset kyykyssä heidän tasollaan. Saimme kasvattajan hämmästykseksi ensimmäisellä toimintakerralla ryhmän ujompia lapsia innokkaasti mukaan tehtäviin. Saimme tästä positiivista palautetta myös muilta kerroilta.

Kolmannella kerralla saimme erityistä kiitosta lasten osallistamisesta, kuuntelemisesta, mukavista tehtävistä sekä loppurentoutuksesta. Ottamastamme kuvasta jäi myös

hauska konkreettinen muisto lapsille ja se laitettiin esille päiväkodin seinälle. Viimeisellä kerralla kasvattaja kehui kehyskertomusta. Tarina oli hänen mielestään kiinnostava ja hyvin rakennettu. Hän myös kertoi kokeneensa, että draaman avulla on helpompaa ja "kivempaa" käsitellä tunteita ja tunteisiin liittyviä aiheita. Tämä lause puolsi oletustamme siitä, että draama on lapsille toimiva ja heitä innostava tapa oppia.

Saamamme rakentava palaute koski kaikilla kerroilla pääosin tilanteiden hallintaa, kun lasten käytös muuttui levottomaksi. Kasvattajat uskoivat osan lapsista "testaavan" uusia aikuisia. Kun lapset innostuivat toiminnasta, tämä näkyi levottomuutena ja esiintymisen haluna. Lapsia olisi kasvattajien mukaan voinut puhutella tarpeen tullen jämäkämmin, mikäli he eivät pyynnöistä huolimatta rauhoittuneet. Saimme kasvattajilta myös vinkkejä tilanteiden rauhoittamiseen. He esimerkiksi kertoivat ohjeistavansa lapset usein yhteen tiettyyn paikkaan ohjeiden annon ajaksi. Otimmekin tämän vinkin käyttöön hiirenpesän muodossa.

Ryhmässä oli muutama lapsi, jotka olivat mielellään äänessä ja esillä. Lapsiryhmä oli erityisesti loppupään ohjauksissa kasvattajien mukaan levottomampi kuin normaalisti päiväkodissa. Levottomuus nousi esille erityisesti silloin, kun ohjauksessa istuttiin pitkiä aikoja aloillaan. Kahden toimintakerran päätteeksi kasvattajat ilmaisivat, että muutamaa lasta olisi ollut hyvä innostaa toimintaan vielä enemmän mukaan. Kiinnitimme tähän itsekin huomiota. Välillä lapset tarvitsivat yksilöllistä kannustamista ja huomioimista sitoutuakseen leikkiin.

8.2 Draaman ja tunnekasvatuksen hyödyntäminen toimintakerroilla

Valitsimme draaman tunnekasvatuksen välineeksi, sillä sen avulla voidaan vaikuttaa ihmisen tunteisiin, ajatuksiin ja käyttäytymiseen. Draamaprosessi itsessään herättää tunteita ja edesauttaa yksilöllistä emotionaalista kasvua. (Karkkulainen 2011: 21.) Hyödynsimme ohjauskerroilla useita eri draamamenetelmiä. Menetelmissä on samankaltaisia piirteitä ja niitä yhdistää erityisesti yhteistyön tekeminen, toisten kuuntelu ja kunnioitus. Lapset toimivat useissa leikeissä yhteistyössä toistensa kanssa ja auttoivat toisiaan, kuten joen ylittämässä. Nukketeatteri oli toiminnan perustana, sillä käytimme jokaisella ohjauskerralla apunamme käsinukkeja. Viidennen dimension mallin mukaisesti suurin osa ohjeista ja lasten kanssa kommunikoinnista tapahtui kuvitteellisten hahmojen, eli tässä tapauksessa nukkejen välityksellä. Tämän avulla meidän ja lasten välinen ase-

telma oli tasa-arvoisempi. Tämä näkyi siinä, että lapset kuuntelivat paremmin ohjeistuksia hahmoilta, kuin meiltä ohjaajina. Ideanamme oli toimia lasten kanssaseikkailijoina, ei niinkään auktoriteetteina. Hyödynsimme ohjauskerroilla kaikkia muitakin ohjaajan rooleja. Toimimme roolissa nukkejen avulla sekä havainnoijana, kun tarkkailimme ohjausten aikana lasten toimintaa. Sanoitimme draamatilannetta kyselemällä ja täsmentämällä draaman kulkua lapsille. Esitimme myös pieniä kohtauksia nukeilla, joita lapset seurasivat keskittyneesti. Kohtausten tarkoituksena oli kuljettaa tarinaa eteenpäin.

Prosessidraamalle tyypillisesti olimme suunnitelleet ohjausten rakenteen etukäteen, mutta jättäneet tilaa myös improvisoinnille. Keksimme esimerkiksi ylimääräisiä leikkejä ja vuorosanoja ohjausten aikana. Ensimmäisellä kerralla lauloimme spontaanisti Hugolle Hämä-hämähäkki -laulun, johon lapset lähtivät innoissaan mukaan. Toisella kerralla improvisoimme alkuun leikin odottaessa vielä yhtä lasta saapuvaksi. Työskentelimme yhdessä lasten kanssa yhteisen mielikuvitusmaailman luomiseksi ja tarjosimme lapsille puitteet, joiden pohjalta tarina alkoi kehittyä. Lapset saivat osallistua esimerkiksi tarinoiden elävöittämiseen esittämiemme kysymysten pohjalta. Pedagogisesta draamaleikistä otimme alku- ja loppukeskustelut, joiden tarkoituksena oli saada selville lasten ajatuksia käsittelemistämme aiheista. Liitimme keskustelut tunteisiin ja lasten elämään koskettaviin aiheisiin, kuten kiusaamiseen, yksinäisyyteen ja ystävyYTEEN. Draamaleikin avulla saimme myös yhdistettyä kasvatuksellisen näkökulman ja roolileikin tunneteeman ympärille. Poimimme lasten ideoita seuraavia ohjauskertoja varten viidennen dimension mallin mukaisesti ja muokkasimme perustarinaa niiden pohjalta. Korjasimme aluksi lapselliselta tuntuvaa tarinaa seuraaville kerroille jännittävämmäksi ja toiminnallisemmaksi, jotta lasten mielenkiinto säilyisi.

Päätimme arvioida draamaa kasvatuksellisesta, taiteellisesta, henkilökohtaisesta ja sosiaalisesta näkökulmasta. Arvioimme myös sisällöllisten tavoitteiden toteutumista, eli kuinka tunnekasvatus sujui draamamenetelmien avulla. Kasvatuksellisesta näkökulmasta onnistuimme yhdistämään kaikkia eri oppimisen osa-alueita, jotka on esitelty Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018). Esittelimme lapsille taiteellisen näkökulman mukaisesti draaman toimintaperiaatteet helposti ymmärrettävässä muodossa. Vaikka draamaa ei oltu hyödynnetty kyseisessä ryhmässä, olivat lapset siitä innostuneita ja valmiita eläytymään sen maailmaan. Sosiaalista näkökulmaa hyödyntäen suunnitelimme toimintaa, jossa lapset pääsevät hyödyntämään vuorovaikutustaitojaan yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Lapset toimivat hyvin ryhmänä ja ottivat pääosin toisensa hyvin huomioon. Lasten henkilökohtaisesta näkökulmasta toimintaa on vaikeaa, ellei

jopa mahdotonta arvioida, mutta heiltä keräämämme palautteen mukaan toiminta oli vähintäänkin mieluista.

Tunnetaitoja harjoitellaan päiväkodeissa eri keinoin. Itse hyödynsimme satutuokioiden pohjalta käytäviä keskusteluja, joissa lapset kertoivat ajatuksiaan liittyen tunneteemaan. Satujen avulla on mahdollista käsitellä vaikeitakin asioita ja lasten voi olla helpompi samaistua tarinan kuvitteellisiin hahmoihin (Kullberg-Piilola & Peltonen 2005: 71–72, Toivanen 2010: 82). Tarinoissamme hahmot kohtasivat erilaisia tunteita, jotka ovat tuttuja myös lapsille. Lapset kuuntelivat tarinoita keskittyneesti ja he kertoivat melko avoimesti kaikista valituista tunteista. Uskomme, että tarinat ja esittämämme kysymykset tarinan aiheisiin liittyen auttoivat lapsia tuomaan ajatuksiaan esille. Vaikka lapset kohtaavat erilaisia tunnetiloja päivittäin, tarvitsevat he usein aikuisen tukea niiden tunnistamiseen ja sanoittamiseen (Cavioni & Zanetti 2019: 24, Trifan 2015: 509–513).

Keskustelua tunteista olisi syntynyt muutamalla kerralla enemmän, jos siihen olisi varattu lisää aikaa. Lapset kuuntelivat toistensa ajatuksia pääosin hyvin ja reagoivat niihin jatkamalla keskustelua tai myötäilemällä toisten mielipiteitä. Ryhmän yksi tavoitteista oli vuorovaikutus- ja kaveritaitojen vahvistaminen. Koimme, että ryhmä tuli jo valmiiksi hyvin toimeen keskenään ja kaikki otettiin mukaan leikkeihin. Olimme suunnitelleet tehtäviä, joissa vaadittiin yhteistyötaitoja. Koimme, että lasten keskinäinen vuorovaikutus oli jo ennestään sujuvaa, emmekä tiedä vahvistuiko se näiden ohjauksetojen myötä. Kehyskertomuksen kantava teema oli ystävyys ja kertomukseen liittyvissä keskusteluissa ystävyys-teema tuli jatkuvasti esille. He osasivat kertoa esimerkiksi, millainen on hyvä kaveri ja miltä tuntuu jäädä leikin ulkopuolelle. Uskomme, että yhteiset keskustelut tunteista saattoivat auttaa lapsia ymmärtämään muidenkin näkökulmia erilaisista tunteista ja niiden kokemisesta. Ryhmässä syntynyt luottamuksellinen ilmapiiri auttoi mahdollisesti joitakin lapsia ilmaisemaan tunteitaan ääneen. He osasivat sanoittaa esimerkiksi missä tunteet tuntuvat kehossa.

Pelon ja vihan tunteet tuntuivat herättäneen kaikista eniten keskustelua. Pelko -teemainen kerta oli muutenkin jäänyt mitä ilmeisemmin parhaiten mieleen, sillä aiheeseen palattiin vielä viimeiselläkin kerralla. Lapset tunnistivat hyvin tunteita ensimmäisellä ja viidennellä ohjauksetojalla käytetyistä Tunnekorteista ja olivat kiinnostuneita niihin liittyneistä runoista. Emme voi sanoa varmasti, kehittyivätkö lasten tunnetaidot ohjauksen avulla, mutta ainakin tunteisiin liittyvät keskustelut ja tehtävät kiinnostivat lapsia ja he

osallistuivat niihin aktiivisesti. He osasivat eläytyä ja esittää erilaisia tunnetiloja esimerkiksi tunnepatsas-, tunnehippa ja hymyn heitto- leikeissä ja osasivat kertoa, missä pelon tunne tuntuu. Lapset kokivat empatiaa sairasta Perttu-Pupua kohtaan ja halusivat löytää hänelle lääkettä. He olivat myös valmiita auttamaan varkauden estämisessä. Koimme, että olisimme voineet tuoda tunnekasvatuksen teemaa entistä enemmän esille liittämällä useampia leikkejä tunneteeman ympärille. Ryhmälle asetettu tavoite vihan tunteen käsittelystä jäi pintapuoliseksi. Vaikka lapset osallistuivat siihen liittyvään keskusteluun aktiivisesti, olisimme voineet keskustelun lisäksi tarjota heille rakentavia ratkaisuja vihan ja aggression käsittelyyn. Kyseisen ohjauksen leikit olisi voinut liittää paremmin vihan teemaan.

Roolileikki on kohderyhmämme ikätyypillinen tapa leikkiä (Helenius & Lummelahti 2013: 93, 98). Leikit, joissa eläydyttiin erilaisiin rooleihin ja tunnetiloihin, tuntuivat olevan lasten mieleen ja heittäytyminen niihin oli luontevaa. Esimerkiksi miten eläimet liikkuvat- ja varashälytin -leikki herättivät lapsissa innostusta. Olisimme voineet kuitenkin vielä aktiivisemmin antaa lapsille mahdollisuuksia toimia roolissa. Huomasimme, että lapset olivat useammin omia itsenään kuin roolissa. Rooleja olisi voinut olla monipuolisemmin tarjolla, jotta lapset olisivat löytäneet niistä itselleen mieluisia vaihtoehtoja. Hyödyntämämme draamaelementeistä toimivia olivat alkurituaalina käytetty hiirenkolo sekä musiikin ja metsän äänien käyttäminen ohjauksen taustalla. Myös lasten tekemä oma äänimaisema toimi draaman elävöittämisessä. Roolitunnuksina toimineet hiiripäähineet olivat tärkeässä roolissa draamaan syventymisessä, sillä lapset kaipaavat usein roolitunnuksia leikkinsä tueksi (Helenius & Lummelahti 2013: 93, 98) ja huomasimme, että lasten oli helpompi eläytyä metsän ympäristöön, kun heillä oli hiiripäähineet. Eläytyminen näkyi esimerkiksi lasten leikkinä toimintojen välissä, joissa he esittivät hiiriä kontaten ja hiirimäisesti elehtien. Lapset hyödynsivät improvisaatiota leikissään. Annoimme lapsille ohjauksen aikana muutamaan otteeseen mahdollisuuden vapaaseen leikkiin hiiren roolissa. Hiirileikki tuntui olevan lasten mielestä hauskaa ja he ottivat ohjauksissa käytettyjä elementtejä omiin leikkeihin ja keskusteluihin. Päähineet toimivat roolitunnuksina ja niiden avulla lapset muuttuivat Hilman ystäviksi ja vertaisiksi.

8.3 Nukkejen käyttö toimintakerroilla

Kuva 8. Yhteiskuva käsinukeista

Käytimme paljon aikaa hahmojen suunnitteluun ja niiden kanssa harjoitteluun. Harjoittelusta huolimatta, vaihdot roolista pois omaksi itsekseen olisi voinut tehdä selkeämmin. Koimme, että välillä omat persoonamme sekoittuivat nukkejen olemukseen. Tämä näkyi esimerkiksi siinä, etteivät lapset muistaneet meidän omia nimiä, vaan puhuttelivat meitä hahmojen nimillä. Muutama lapsi hyvästeli viimeisellä kerralla Hilman, vaikka nukke ei ollut enää näkyvillä. Meillä oli paikoin hankaluuksia pysyä roolissa ja hahmoille suunnitellut ominaispiirteet jäivät muutamaankin otteeseen taka-alalle. Tässä kohtaa tavoitteemme roolissa pysymisestä ei toteutunut. Tämä ilmeni erityisesti tilanteissa, joissa jouduimme keskittymään ryhmänhallintaan ohjauksen eteenpäin viemisen sijaan. Nukkejen käsittely helpottui kuitenkin jokaisella ohjauksella ja niiden kanssa toimiminen alkoi tuntua luontevammalta.

Kehotukset ja käskyt tuntuivat olevan tehokkaampia silloin, kun ne tulivat hahmoilta, eikä ohjaajilta. Vihaisella Karita-Ketulla ja pelottavalla Harriet-Haukalla oli enemmän luontaista auktoriteettia verrattuna kilttiin Hilma-Hiireen tai Perttu-Pupuun. Tämä johtui hahmoille valitsemistamme statuksista. Karitan ja Harrietin statukset olivat kaikista korkeimmat ja tämän vuoksi lapset tuntuivat kuuntelevan heidän ohjeitaan intensiivisesti. Koska lapset kuuntelivat paremmin Karitaa ja Harrietia, jäi näillä kerroilla vastuu tehtävien oh-

jeistamisesta enemmän Rosan harteille. Tämä oli Rosalle kuormittavaa ja näissä tilanteissa olisi pitänyt vahvistaa Hilman aktiivista roolia. Halusimme Hilman säilyvän kuitenkin lasten kanssaseikkailijana, joten emme päättäneet muuttaa kesken ohjauksen Hilman roolia.

Ensimmäistä kertaa lukuun ottamatta nukkejen tapaaminen herätti suurta kiinnostusta lasten parissa ja lapset ottivat nuket tosissaan. Lapset kysyivät hahmoilta tarkentavia kysymyksiä heidän taustoistaan. Muutamaan otteeseen lapset kommentoivat esimerkiksi, että ”eihän noi oo ees eläviä”, viitaten nukkeihin. Kuitenkin välillä tuntui, että nuket olivat heistä oikeita, eläviä olentoja. Tämä oli hyvä esimerkki siitä, kuinka lapsilla saattaa sekoittua todellisuus ja fiktio keskenään (Bohlin 2006: 101). Lapset osoittivat kiintymystä nukkeja kohtaan halausten ja paijausten avulla erityisesti kolmannella ja viidennellä kerralla. Myös me ohjaajina saimme osuutemme hellyydestä, kun osa lapsista pyrki syliimme tehtävien välissä. Koemme, että näillä kerroilla käsitellyt positiiviset tunteet vaikuttivat hahmojen lähestyttävyyteen. Viidennellä kerralla annoimme lapsille luvan halailla ja silittelä hahmoja, mutta muilla ohjauskerroilla pyrimme pitämään tietyt rajat nukkejen kanssa. Huomasimme lasten keskittymisen herpaantuvan, kun he pääsivät kosketusetäisyydelle nukkejen kanssa.

8.4 Itsearviointi

Pyrimme toimimaan kaikessa tekemisessämme lapsikeskeisesti ja tämä näkyi esimerkiksi lasten ideoiden kuulemisena ja ideoiden hyödyntämisenä toiminnan suunnittelussa. Lapsiin tutustuttuamme osasimme suunnitella toimintaa heille sopivammaksi ja juuri tämän lapsiryhmän tavoitteita tukien. Huomioimme tasapuolisesti kaikki osallistujat ja rohkaisimme heitä osallistumaan keskusteluun. Osa lapsista tarvitsi enemmän kannustusta ja aikaa vastauksilleen, joten annoimme heille siihen tilan ja ajan. Jokainen lapsi tuli huomioiduksi sekä yksilönä, että ryhmän jäsenenä. Jakamamme nimilaput auttoivat meitä puhuttelemaan lapsia henkilökohtaisesti ja uskomme tämän helpottaneen lapsiin tutustumisessa. Tutustuttuamme lapsiin osasimme päätellä, miten lapset reagoivat erilaisiin leikkeihin ja suunnittelimme ohjausten rakenteet sen perusteella. Koimme, että kirjoittamamme tarina ja suunnittelemamme toiminta sopi ikäryhmälle. Toiminta oli myös suunniteltu siten, että lasten omat ideat pääsivät esille ja opimme tuntemaan heitä ja heidän kiinnostusten kohteitaan.

Olimme suunnitelleet ohjaukset tarkasti ja tehtäviä oli varattu jokaiselle kerralle sopiva määrä. Tehtävät sisälsivät monipuolisesti liikuntaa, draamaa, musiikkia, kuvallista, kehollista ja sanallista ilmaisua. Erityisesti kolmannesta ohjaukerrasta eteenpäin saimme leikit sidottua paremmin osaksi tarinaa. Oivalsimme nopeasti, että keskittymistä vaativien tehtävien väliin olisi hyvä sijoittaa myös toiminnallisempia leikkejä. Melkein jokaisella kerralla pitkän istumatyöskentelyn aikana huomasimme, että lasten oli vaikea keskittyä muiden puheenvuoroihin ja paikallaan olemiseen. Erityisesti viimeisellä kerralla istumista oli liikaa ja se ilmeni ylimääräisenä energiana ohjauksen aikana.

Varasimme suurimmalta osin tehtäviin tarpeeksi aikaa ja ohjaukset olivat sopivan mittaisia. Vain viimeinen ohjaukerta venyi hieman liian pitkäksi, jolloin osa keskusteluista venyi ja ylimääräiseen rauhoitteluun meni odotettua enemmän aikaa. Jouduimme lopulta muuttamaan toimintakerran järjestystä, jotta lapset pääsisivät purkamaan energiaansa leikin muodossa. Muilla kerroilla ehdimme suorittaa tehtävät rauhassa ja antaa myös aikaa tarvittaessa ohjauksen ulkopuolisille keskusteluille. Keskusteluja syntyi esittelemistämme aiheista runsaasti ja tuntui, että lapset pitivät meitä luottamuksen arvoisina. He kertoivat meille myös henkilökohtaisia asioita, esimerkiksi lomasuunnitelmistaan ja perheistään. Pyrimme lopettamaan leikit ennen kuin lapset kyllästyvät. Huomasimme, että yhdenkin lapsen kiinnostuksen lopahtaminen aiheutti koko ryhmän lasten käyttäytymisessä muutoksen.

Vaikka olimme suunnitelleet ohjaukerrat huolellisesti, niiden rakenne olisi vaatinut osittain hiomista. Eritoten siirtymien hallinta tuntui haastavalta ja juuri niissä lasten levottomuus pääsi valloilleen. Esimerkiksi toisella toimintakerralla useiden toiminnallisten leikkien määrä aiheutti rauhattomuutta ja leikkejä oli hankala päättää selkeästi. Tilanteet olisi pitänyt rauhoittaa ja leikit purkaa heti niiden päätyttyä, jotta seuraavaan toimintoon siirtyminen olisi ollut helpompaa. Erityisesti viimeisissä ohjauksissa hyödynsimme hiirenpesää ohjeiden antamisessa, jotta ohjeistaminen olisi johdonmukaisempaa. Tästä huolimatta, siirtymät eivät sujuneet aina suunnitellusti lasten levottomuuden takia. Suurin haasteemme siirtymätilanteiden lisäksi oli ryhmän hallinnassa. Lapsiryhmässä esiintyi levottomuutta, jota emme saaneet aina hallintaan. Emme tunteneet lapsia kovinkaan hyvin, eikä vieraan ryhmän komentaminen tuntunut luontevalta. Yritimme ratkaista levottomat hetket rakentavasti ilman liiallista komentamista. Tämä ei ollut kuitenkaan tälle lapsiryhmälle soveltuva taktiikka ja he olisivat tarvinneet selkeämpiä ohjeita ja rajoja.

Tiimityöskentelymme toimi alusta asti ja tuimme toisiamme. Reflektoimme omaa toimintaamme ohjauksetojen jälkeen ja kehitimme sitä eteenpäin seuraavia kertoja varten. Olimme harjoitelleet ohjaukset hyvin, mutta varauduimme kuitenkin muutoksiin. Ratkaisimme ohjausten ongelmatilanteet pääosin yhdessä, mutta annoimme tilaa myös itsenäisille ratkaisuille. Viimeisellä kerralla esimerkiksi toinen meistä jäi selvittämään välikohtausta ja toinen vei samalla ohjausta eteenpäin. Tämä oli hyvä ratkaisu, sillä näin koko ryhmä ei häiriintynyt välikohtauksesta. Kuuntelimme toisiamme tarkasti ja hyödynsimme improvisaatiota ohjausten aikana. Olimme pääosin tyytyväisiä opinnäytetyön toiminnalliseen osuuteen ja koimme tavoitteidemme näkyneen ohjauksissa. Opimme paljon itsestämme ohjaajina ja saimme työkaluja tulevaisuuden työelämää varten. Opinnäytetyön toteutus tarjosi arvokasta kokemusta laajan toimintakokonaisuuden suunnittelemisesta sekä sen tuomisesta käytäntöön. Koemme ammatillisuutemme tulevina lastentarhanopettajina kasvaneen tämän opinnäytetyön toteuttamisen myötä.

9 Pohdinta

Kehittämämme draamalliset toimintatuokiot sopivat lapsille ja he osallistuivat niihin aktiivisesti. Toiminnan hyötyä tunnekasvatuksen osalta on kuitenkin vaikea mitata, sillä jokainen lapsi koki toiminnan merkityksellisyyden subjektiivisesti. Totesimme draaman olevan hyvä työmenetelmä varhaiskasvatuksessa toiminnallisen lähestymistapansa vuoksi. Oman kokemuksemme mukaan lapset keskittyivät intensiivisemmin opetukseen, kun he pääsivät itse osallistumaan siihen pelkän kuuntelemisen sijaan. Draaman avulla pystyimme yhdistämään oppimisen eri osa-alueita keskenään ja käsittelemään vaikeitakin aiheita. Koimme draaman hedelmälliseksi työtavaksi lasten kanssa, sillä sen leikkillisyyden ansiosta pääsimme lähemmäs lapsia ja heidän kokemusmaailmaansa. Yhteinen heittäytyminen draaman maailmaan voi vahvistaa lasten ja aikuisten välistä vuorovaikutusta.

Opinnäytetyöprosessimme sujui suurimmalta osin vaivattomasti. Asetimme realistisen aikataulun työn valmistumiselle ja saimme opinnäytetyön osiot sen puitteissa valmiiksi. Työvaiheita oli aiheen valinta, kirjallisuuskatsauksen tekeminen, teoriaan tutustuminen ja sen kirjoittaminen, toiminnallisen osuuden toteuttaminen ja kirjallisen työn viimeistely. Ainoan takaiskun koimme, kun emme olleet osanneet varautua Helsingin kaupungilta saatavien tutkimuslupien hakuprosessin pituuteen ja laajuuteen. Jouduimme tämän vuoksi siirtämään toiminnallisen osuuden toteutusta viikolla eteenpäin, jotta saimme tar-

vittavat lupa-asiat kuntoon. Lupia odotellessamme saimme edistettyä opinnäytetyön kirjallista osuutta. Opinnäytetyön julkaisemisen jälkeen esittelemme sen vielä yhteistyöpäiväkodissamme. Totesimme toiminnallisen osuuden päätyttyä, että draamatoiminta on hyvä jakaa useammalle viikolle ja samoille viikonpäiville selkeyden vuoksi. Ideaalitilanteessa ohjauksia olisi kerran tai kaksi viikossa, ja ne sijoittuisivat aamupäivään lasten ollessa virkeitä. Draamatoiminnan tilaksi sopii parhaiten avara huone tai esimerkiksi liikuntasali.

Opinnäytetyöprosessin merkittävin kehityskohtemme olisi ollut lasten osallisuuden tukeminen jo toiminnan suunnittelussa, ei vain sen toteuttamisessa. Jotta olisimme päässeet Harry Shierin (2001: 110) osallisuuden tasomallin korkeimmille tasoille, olisi meidän pitänyt mahdollistaa lasten vaikutusmahdollisuudet päätöksentekoprosesseissa. Nyt valta ja vastuu toiminnan suunnittelusta oli suurimmaksi osaksi meillä. Lasten osallisuuden vahvempi tukeminen olisi vaatinut pidemmän valmisteluajan toteutuksille ja lapsiin tutustumisen jo ennen ohjausten aloittamista. Jatkokehittelyn kannalta lapsille olisi hyvä myös antaa tilaisuus toimia monipuolisemmin erilaisissa rooleissa ja päästä suunnittelemaan draaman kulkua. Olisimme voineet suunnitella toiminnan tältä osin huolellisemmin, jotta lasten pääsy draaman maailmaan olisi helpottunut.

Opinnäytetyöprosessissa noudatimme tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja, kuten yleistä huolellisuutta ja rehellisyyttä. Saimme opinnäytetyötämme varten tutkimusluvan Helsingin kaupungilta, päiväkodin yksiköltä ja toimintaan osallistuvien lasten huoltajilta. Sekä lapset, että heidän huoltajansa olivat tietoisia osallistumisen vapaaehtoisuudesta. Kirjallisesta työstä ei tule ilmi osallistujien henkilöllisyys ja kerätyt havainnot ovat olleet vain opinnäytetyön tekijöiden ja ohjaavien opettajien saatavilla. Opinnäytetyötä varten kerätty aineisto hävitetään sen valmistuttua. Teimme tietoisin päätöksen, ettemme jaottele toimintaan osallistuvia lapsia oletetun sukupuolen mukaisesti. Se ei ollut työmme kannalta merkittävää, emmekä havainneet merkittäviä eroja oletettujen sukupuolen välillä toimintaan osallistumisessa.

Opinnäytetyötämme toteuttaessa otimme huomioon, että lapset voivat kokea vaikeaksi ilmaista tunteitaan, kun ryhmässä on läsnä vieraita aikuisia. Kun lapset tottuvat aikuisen läsnäoloon, keskustelut pysyvät myös opettajan läsnä ollessa vertaiskulttuurille tyypillisinä (Jay & Kirk 2018: 483). Pyrimme luomaan opinnäytetyömme toteutukseen ilmapiirin, jossa lapset uskaltavat vapaasti ilmaista tunteitaan. Osallistuvan havainnoinnin vuoksi kuvaukset ohjauskerroilta ovat subjektiivisia ja niihin on saattanut vaikuttaa aikaisemmat

kokemuksemme, ennakko-odotukset sekä yleinen vireystila. Esimerkiksi yhdellä ohjauskerralla huomasimme matalan vireystilamme vaikuttaneen havaintojen tarkkuuteen. Havainnoinnin luotettavuutta olisi voinut lisätä äänittämisen tai kuvaamisen avulla, jolloin lasten reaktioiden kuvaaminen olisi ollut yksityiskohtaisempaa.

Koemme, että kehittämäämme draamallista käsikirjoitusrunkoa olisi mahdollista hyödyntää jatkossa myös muissa lapsiryhmissä tunnekasvatuksen työvälineenä. Koska käsikirjoitusrunkoa ei ole vielä testattu muualla, emme voi olla varmoja sen sopivuudesta muihin lapsiryhmiin. Lasten suhtautuminen käsinukkeihin saattaisi esimerkiksi muuttua, jos niitä käsittelisi lapsille ennestään tuttu aikuinen. Ensimmäisen kerran käsikirjoitukset pääsevät uudestaan käyttöön tulevissa harjoittelupäiväkodeissamme. Jos toiminta onnistuu muissa lapsiryhmissä, on käsikirjoitusrunkoja mahdollista levittää esimerkiksi sosiaalisen median varhaiskasvatukseen erikoistuneissa keskusteluryhmissä. Käsikirjoitusrunkojen ja sen leikkien etuna on se, että ne ovat helposti muokattavissa kulloisellekin lapsiryhmälle sopiviksi.

Lähteet

3–4-vuotiaan persoonallisuuden kehitys 2019. Mannerheimin lastensuojeluliitto. <<https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/3-4-v/3-4-vuotiaan-persoonallisuuden-kehitys/>>. Luettu 30.3.2019.

3–4-vuotiaan sosiaalinen kehitys 2019. Mannerheimin lastensuojeluliitto. <<https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/3-4-v/3-4-vuotiaan-sosiaalisen-kehitys/>>. Luettu 30.3.2019.

4–5-vuotiaan sosiaalinen kehitys 2019. Mannerheimin lastensuojeluliitto. <<https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/4-5-v/4-5-vuotiaan-sosiaalisen-kehitys/>>. Luettu 30.3.2019.

Ahonen, Timo & Lyytinen, Heikki & Lyytinen, Paula & Nurmi, Jari-Erik & Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. 5. Jyväskylä: PS-kustannus.

Aitasalo, Matleena 2018. Riemua ja yhdessäoloa rutiineista. Väestöliitto. <<https://www.hyvakysymys.fi/artikkeli/riemua-ja-yhdessaoloa-rutiineista/>>. Luettu 19.6.2019.

Asunto, Sofia 2016. Draamakasvatuksen mahdollisuudet kaverisuhdetaitojen vahvistajana. Hämeenlinna: HAMK. Opinnäytetyö. <<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/120120/Opinna%CC%88ytetyo%CC%88%20Sofia%20Asunta.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>. Luettu 21.8.2019.

Barber, Keith & Owens, Allan 2010. Draamakompassi: Prosessidraaman suunnittelu, käytännön työskentely, arviointi ja reflektointi. Helsinki: Draamatyö.

Bassett, Hideko & Denham, Susanne & Zinsler, Katherine 2012. Early Childhood Teachers as Socializers of Young Children's Emotional Competence. *Early Childhood Education Journal* 40 (3). 137–143. <https://www.researchgate.net/publication/233755854_Early_Childhood_Teachers_as_Socializers_of_Young_Children's_Emotional_Competence>. Luettu 4.3.2019.

Bohlin, Gun 2006. Lapsen henkinen ja fyysinen kehitys vastasyntyneestä kuusivuotiaaksi. Teoksessa Hansson, Jorunn & Oscarsson, Christina (toim.): *Onnellinen lapsuus*. 98-101. Helsinki: Otava.

Brown, Victoria 2017. Drama as a valuable learning medium in early childhood. *Education Policy Review*, 118 (3), 164–171. <<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=afh&AN=123207805&site=ehost-live>>. Luettu 26.5.2019.

Cavioni, Valeria & Zanetti, Maria Assunta 2019. Social-emotional learning and students' transition from kindergarten to primary school in Italy. *Early Childhood Development: Concepts, Methodologies, Tools, and Applications*. IGI Global, 2019. 241–258. <https://www.researchgate.net/profile/Valeria_Cavioni/publication/271529259_Social-emotional_learning_and_students%27_transition_from_kindergarten_to_primary_school_in_Italy/links/554b2c520cf29f836c9672bf/Social-emotional-learning-and-students-transition-from-kindergarten-to-primary-school-in-Italy.pdf>. Luettu 26.5.2019.

Ellneby, Ylva 2006. Rajojen asettaminen pikkulapsille. Teoksessa Hansson, Jorunn & Oscarsson, Christina (toim.): *Onnellinen lapsuus*. Helsinki: Otava.

Hakkarainen, Pentti 2002. *Kehittävä esiopetus ja oppiminen*. Juva: PS-kustannus.

Hakkarainen, Pentti 2004. Narrative Learning in the Fifth Dimension. *Outlines. Critical Practices Studies* 6 (1) 5-20. <<https://tidsskrift.dk/outlines/article/view/2147/1892>>. Luettu 5.4.2019.

Heinonen, Sirkka-Liisa. 2000. Ilmaisuleikit tarinan talossa: Analyysi ja tulkinta lastentarhanopettajan pedagogisesta toiminnasta varhaiskasvatuksen draaman opetuksessa. Väitöskirja. Tampere: TAJU, Tampereen yliopiston julkaisujen myynti. <<http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67010/951-44-4858-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>. Luettu 18.6.2019.

Helenius, Aili & Lummelehti, Leena. 2013. *Leikin käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Huttunen, Kerttu & Koivula, Merja & Laakso, Marja-Leena & Määttä, Sami & Närhi, Vesa Paananen, Mika & Savolainen, Hannu 2017. Lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen varhaiskasvatuksessa – Tilannekartoitus. Opetushallitus. <https://www.oph.fi/download/188456_lasten_sosioemotionaalisten_taitojen_tukeminen_varhaiskasvatuksessa.pdf>. Luettu 17.4.2019.

Högmänder, Sari & Torkkeli, Jari 2019. Tunnetaituri – Lasten tunnetaitojen tukeminen draamakasvatuksen keinoin. Opinnäytetyö. Turku: Turku AMK. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/161445/H%C3%B6gmander_Sari.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Luettu 21.8.2019.

Jay, Jenny & Kirk, Jill 2018. Supporting Kindergarten Children's Social and Emotional Development: Examining the Synergetic Role of Environments, Play, and Relationships. *Journal of Research in Childhood Education* 32 (4). 472–485. <<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/02568543.2018.1495671?needAccess=true>>. Luettu 4.3.2019.

Karkkulainen, Marjatta 2011. Siivet selkään, draamakengät jalkaan: Kohtaamisia draaman pedagogisilla näyttämöillä. Helsinki: Draamatyö.

Keltikangas-Järvinen, Liisa 2000. Tunne itsesi, suomalainen. Helsinki: WSOY.

Keltikangas-Järvinen, Liisa 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.

Kerola, Kyllikki & Kujanpää, Sari & Timonen, Tero 2009. Autismin kirjo ja kuntoutus. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kinnunen Irene & Latva-Kyyny, Marika 2009. Tarinasta tunteeseen. Tunnekasvatusprojekti päiväkodissa. Opinnäytetyö. Lahti: Lahti AMK. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/2448/Kinnunen_Irene.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu 21.8.2019.

Kokkonen, Marja & Lopes, Paulo & Mayer, John & Salovey, Peter 2004. Emotional intelligence: What do we know? Teoksessa A. S. R. Manstead, N. H. Frijda & A. H. Fischer (toim). *Feelings and emotions: The Amsterdam Symposium* (319-338). Cambridge: Cambridge University Press. <http://ei.yale.edu/wp-content/uploads/2014/01/pub264_Salovey_Kokkonen_Lopes_Mayer_2004.pdf>. Luettu 13.5.2019.

Kullberg-Piilola, Tarja & Peltonen, Anne 2005. Tunnemuksu: Tunnetaitoja perheille ja kasvattajille. Helsinki: Lasten keskus.

- Kurvinen, Auli & Neuvonen, Sohvi & Sivén, Tuula & Vartiainen, Jari & Vihunen, Riitta & Vilén, Marika 2008. *Lapsuus: erityinen elämänvaihe*. Helsinki: Sanoma Pro.
- Köngäs, Mirja 2018. "Eihän lapsil ees oo hermoja": Etnografinen tutkimus lasten tunneälystä päiväkotiarjessa. Väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 2018. <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-064-7>>. Luettu 4.3.2019.
- Laine, Vesa & Vilkkö-Riihelä, Anne 2012. *Mielen maailma 4. Tunteet, motiivit ja taitava ajattelu*. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Laitinen, Minna & Lounassalo, Jarmo & Pursi, Annukka & Salonen, Milla 2017. *Tarinasta leikiksi – tarinallisen leikin käsikirja*. Vantaa: Vantaan Kaupunki. <https://www.edu.fi/download/187568_tarinasta_leikiksi_kasikirja_2017.pdf>. Luettu 23.5.2019.
- Lasten liikuntasuositukset: vähintään kolme tuntia liikuntaa päivässä 2016. Opetus- ja kulttuuriministeriön tiedote. <https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/lasten-liikuntasuositukset-vahtaan-kolme-tuntia-liikuntaa-paivassa>. Luettu 16.4.2019.
- Lastentalon rentoutusohjeet n.d.. Terveyskylä.fi. <<https://www.terveyskyla.fi/lastentalo/Documents/Kysely/pdf-ohjeet/Lastentalon%20rentoutusohjeet.pdf>>. Luettu 3.5.2019.
- Lapsi on uhmaiässä 2018. Mannerheimin lastensuojeluliitto. <<https://www.mll.fi/vanhemmille/vinkkeja-lapsiperheen-arkeen/lapsi-on-uhmaiaassa/>>. Luettu 24.6.2019
- Liikamaa, Päivi 2014. *Suru. Mieli - Suomen mielenterveysseura*. <https://mieli.fi/sites/default/files/materials_files/mieli_suru_netti.pdf>. Luettu 5.6.2019.
- Mages, Wendy K. 2017. Does theatre-in-education promote early childhood development?: The effect of drama on language, perspective-taking, and imagination. *Early Childhood Research Quarterly* 45 (2018). 224–237. <<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0885200617300492>>. Luettu 12.06.2019.

Malander, Eeva-Leena & Ojala, Tuomas 2013. Ipana-impro: Opas osallistavaan satuimprovisaatioon. En handledning i sagoimprovisation. Helsinki: Draamatyö.

Mayer, John 2004. What is Emotional Intelligence? UNH Personality Lab. Durham: University of New Hampshire. <https://scholars.unh.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1007&context=personality_lab>. Luettu 4.5.2019.

Myllyviita, Katja 2016. Tunne tunteesi. Helsinki: Duodecim.

Mäntynen, Milja & Piekkari, Jouni (toim.) 2016. Sankareita kaikki. Draama ja monilukutaito. Opas teemakokonaisuuden suunnitteluun. Helsinki: Laaja-alaisten luku- ja kirjoitustaitojen edistäminen draaman ja taiteen keinoin – hanke.

Oranen, Mikko. 2008. Mitä mieltä? Mitä mieltä!: Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto. <http://docplayer.fi/383636-Mita-mielta-mita-mielta-lasten-osallisuus-lastensuojelun-kehittamisessa-mikko-oranen.html?fbclid=IwAR0Dk7YLM9sUfPJ35O7_DXaWW5NkBki7gsKj3FkA89aWKUA_Dp tzildFf4g>. Luettu 17.6.2019.

Puusniekka, Anna & Saaranen-Kauppinen, Anita 2006. Osallistuva havainnointi. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovarannon verkkojulkaisu. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_4_2.html>. Luettu 24.5.2019.

Shier, Harry 2001. Pathways to participation: openings, opportunities and obligations. Children and society 15. 107–117. <https://ipkl.gu.se/digitalAssets/1429/1429848_shier2001.pdf>. Luettu 17.6.2019.

Sinivuori, Päivi & Sinivuori, Timo 2007. Esiripusta arvoihin. Toiminnallinen draamakasvatuskirja. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.

Toivanen, Tapio 2010. Kasvuun! Draamakasvatusta 1-8-vuotiaille. Helsinki: WSOYpro.

Tombak, Aysem 2014. Importance of Drama in Pre-school Education. Procedia - Social and Behavioral Sciences 143. 372-378. Amsterdam: Elsevier. <<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042814044255>>. Luettu 27.4.2019.

Trifan, Irina Mihaela 2015. Promoting The Emotional Wellbeing of Preschoolers. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 209. 509–513. Amsterdam: Elsevier. <<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S187704281505627X#!>>. Luettu 27.4.2019.

Tuomola, Laura & Österberg, Anne 2015. *Tunteet tutuiksi -tehtäväkortit*. Kuopio: PS-kustannus.

Turja, Leena 2011. Lapset osallisina – kohti uutta varhaiskasvatuskulttuuria. *Varhaiskasvatus tänään*. 5/2011. 28–35. <<https://ecef.org/wp-content/uploads/2014/03/2011-3-Turja.pdf>>. Luettu 24.6.2019.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Opetushallitus. Tampere: Suomen yliopistopaino oy. <https://www.oph.fi/download/195244_Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet19.12.2018.pdf>. Luettu 24.6.2019.

Walamies, Molla 2007. *Eettinen kasvu ja dialogisuus draaman näyttämöllä: Valokiilassa päiväkodin draamaprosessi*. Väitöskirja. Åbo: Åbo Akademis förlag. <<http://www.doria.fi/handle/10024/6073>>. Luettu 24.6.2019.

Liite 1.

Infokirje huoltajille

Tiedote

20.3.2019

Hyvät huoltajat,

olemme viimeisen vuoden lastentarhanopettajaopiskelijoita Metropolia Ammattikorkeakoulusta, ja toteutamme opinnäytetyömme Päiväkoti X X-ryhmässä. Opinnäytetyömme aihe on draaman hyödyntäminen varhaiskasvatuksen tunnekasvatuksessa. Sen pohjalta aiomme toteuttaa viiden kerran toiminnallisen kokonaisuuden, jossa käytämme draamalista kehyskertomusta apuna. Tarkoituksena on hyödyntää draamaa erilaisissa leikkisissä harjoituksissa ja osallistaa lapsia kiinnostavaan tekemiseen. Ryhmään on osallistumassa kahdeksan lasta.

Opinnäytetyöprosessiin osallistuminen on vapaaehtoista ja siihen osallistumisesta on mahdollisuus kieltäytyä. Osallistumisen voi myös keskeyttää missä vaiheessa tahansa. Ilmoitus siitä on hyvä tehdä X-ryhmän kasvattajille.

Kirjoitamme toimintakerroista kuvaukset ja analysoimme niitä omien oppimistavoitteidemme pohjalta. Valmis opinnäytetyö julkistetaan päiväkoti X, Metropolia Ammattikorkeakoulussa sekä sähköisenä kaikille julkisessa muodossa Theseus-tietokannassa. Ilmoitamme opinnäytetyön valmistumisesta vielä erikseen päiväkodin henkilökunnalle. Arvioitu valmistumisaika on syksyllä 2019.

Opinnäytetyössä käsiteltävää tietoa ei luovuteta kolmansille osapuolille, eikä yhdenkään lapsen henkilöllisyys tule ilmi koko prosessin aikana. Tiedot käsitellään luottamuksellisesti ja tiedot ovat vain meidän ja ohjaavien opettajien ulottuvilla. Olettehan yhteydessä meihin, jos tulee jotain kysyttävää opinnäytetyöhön liittyen missä tahansa vaiheessa prosessia.

Liitteenä on suostumuslomake.

Kiitos yhteistyöstä ja mukavaa kevättä!

Karolina Sihvonen ja Rosa Salomaa

Liite 2.

Suostumuslupa-asiakirja

SUOSTUMUSASIAKIRJA HUOLTAJILLE

20.3.2019

Lastani/huollettavaani on pyydetty osallistumaan Metropolia Ammattikorkeakoulun opiskelijoiden toiminnalliseen opinnäytetyöhön, jonka tarkoituksena on selvittää, miten draama voidaan hyödyntää päiväkodin tunnekasvatuksessa. Toiminnalliset kerrat toteutetaan keväällä 2019 päiväkodin tiloissa, päiväkodin toiminta-aikojen puitteissa. Olen lukenut opinnäytetyötä koskevan tiedotteen ja saanut mahdollisuuden esittää tarkentavia kysymyksiä ja keskustella niistä. Lapseni päiväkotiryhmä valikoitui tutkimukseen sopivuutensa vuoksi. Yhteystietoni on saatu päiväkodin kasvattajan kautta.

Tiedän, että lapseni osallistuminen opinnäytetyön toteutukseen on vapaaehtoista ja että minulla on oikeus kieltäytyä lapseni osallistumisesta tutkimukseen ja myöhemmin haluessani myös syytä ilmoittamatta keskeyttää opinnäytetyöhön osallistuminen tai peruuttaa suostumukseni. Ilmoitus tehdään päiväkotia X kasvattajille. Jos päätän peruuttaa suostumukseni tai osallistumiseni opinnäytetyöhön keskeytyy jostain muusta syystä, keskeyttämiseen mennessä kerättyjä tietoja käytetään osana tutkimusaineistoa.

Lapsestani kerätään havaintoja, joissa ei tule ilmi osallistujien henkilöllisyys. Tiedän, että lapsestani kerättyjä tietoja käsitellään luottamuksellisesti eikä niitä luovuteta ulkopuolisille. Tiedot ovat vain opinnäytetyön tekijöiden ja heidän ohjaavien opettajien saatavilla. Valmis opinnäytetyö julkistetaan Metropolia Ammattikorkeakoulussa, Päiväkotia X ja sähköisenä kaikille julkisessa muodossa Theseus-tietokannassa. Opinnäytetyötä varten kerätty aineisto hävitetään sen valmistuttua syksyyn 2019 mennessä.

Valitse oikea vaihtoehto

Suostun, että lapseni /huollettavani osallistuu opinnäytetyön toteutukseen Kyllä ___

Ei ___

Paikka _____

Osallistujan nimi _____

Osallistujan huoltajan/edunvalvojan allekirjoitus ja nimenselvennys

Osallistujan huoltajan puhelinnumero ja sähköposti

Aika _____

Suostumuksen vastaanottajan allekirjoitus _____

ja nimenselvennys _____

Tätä suostumusasiakirjaa on tehty kaksi (2 kpl), joista toinen toimitetaan osallistujan huoltajille ja toinen suostumuksen vastaanottajalle.

Liite 3.

Havainnointirunko kasvattajalle

Haastattelurunko kasvattajaa varten toimintatuokioiden päätteeksi

PVM:

Lasten osallistuminen ja keskittyminen toimintaan kasvattajan näkökulmasta?

Toiminnan vaikuttavuus?

Lasten huomioiminen toiminnassa?

Ajankäyttö?

Ohjeiden selkeys (siirtymät, ymmärrettävyys, tilanteen hallinta)?

Tehtävien soveltuvuus lapsille?

Osallisuuden näkyminen ohjauksessa?

Toiminnan sovellettavuus jatkon kannalta?

Lasten innostuneisuus toiminnan aikana?

Poikkesiko lasten käytös tavanomaisesta käytöksestä päiväkodin arjessa?

Mikä onnistui?

Missä vielä kehittämistä?

Liite 4.

Käsikirjoitusrungot draamakerroille

ENSIMMÄISEN KERRAN TEEMA: suru ja yksinäisyys

LASTEN SAAPUMINEN TILAAN JA OHJEISTAMINEN ALKUPIIRIIN

OHJAAJIEN ESITTELY JA TOIMINTAKERTOJEN ALUSTUS

Moikka, me olemme Metropolian Ammattikorkeakoulusta Karolina ja Rosa. Me tulemme tänne teidän päiväkotiin viisi kertaa tämän kevään aikana. Meidän on tarkoituksena tehdä teidän kanssa erilaisia tunteisiin liittyviä hauskoja tehtäviä. Jokaiselle kerralle olemme valinneet eri tunteen, johon syvennymme yhdessä. Kun meillä ohjaajilla on käsinuket kädessä, se tarkoittaa, että olemme kyseisen nuken roolissa. Jos käsinukkea ei ole, olemme omia itsejämme.

DRAAMASOPIMUS

Jos jokin tehtävä tuntuu vaikealta tai ikävältä, sen saa sanoa meille aikuisille. Tärkeää olisi kuitenkin, että kaikki yrittää parhaansa ja osallistuu toimintaan. Tuleeko teille vielä asioita mieleen, jotka olisi tärkeää muistaa, jotta kaikilla olisi kivaa leikkiessä? Muistetaan kunnioittaa kavereita ja otetaan kaikki leikkeihin mukaan. Kavereita on kiva kannustaa ja saada tsemppiä myös itse muilta. Jotta pääsemme tarinassa eteenpäin, kavereiden ehdotukset tulisi hyväksyä ja ottaa osaksi leikkiä. Draamassa ja täällä meidän leikkiessä ei ole oikeaa tai väärää, kaikki on mahdollista draaman maailmassa. Täällä käsitellyt asiat jäävät myös vain meidän välisiksi.

LÄMMITTELYLEIKKI: NIMI + LIIKE

Jokainen piirissä seisova sanoo vuorotellen nimensä ja tekee nimen aikana haluamansa liikkeen. Muut piirissä olijat toistavat nimen yhteen ääneen ja liikkeen niin hyvin kuin pystyvät.

NIMILAPUT LAPSILLE

TARINAAN ORIENTOIVAT KYSYMYKSET

Millainen fiilis teillä on tänään? Millaisia erilaisia tunteita te tiedätte?

TARINA

Haluaisitteko, että me luettaisiin teille pieni tarina Hilma-Hiirestä?

Hilma on metsän pienin ja suloisin hiirulainen. Hän on luonteeltaan hieman arka, mutta kuitenkin hyvin utelias ja aina valmis oppimaan uutta. Hilma on ollut viime aikoina yksinäinen ja hän haaveilee uusista ystävistä ja kokemuksista heidän kanssaan. Hän on päättänyt lähteä tutkimaan suurta maailmaa kotimetsän ulkopuolella, jotta tutustuisi uusiin eläinkavereihin. Hilma asuu vanhempiensa Harri- ja Helga-Hiiren kanssa kotoisassa kolossa suuren puun juurella.

OSALLISTAVAT KYSYMYKSET LAPSILLE

Minkälainen Hilman kotimetsä on teidän mielestä? Mitä siellä metsässä näkyy? Millaisia naapureita Hilmalla voisi olla ja mitä muita eläimiä siellä asuu? Miltä metsässä tuoksuu?

PALAAMINEN TARINAAN

Eräänä kauniina aamupäivänä Hilma lähti kulkemaan polkua pitkin kohti kaukana siintävää kaupunkia. Mutta voi ei, Hilma jäi kiinni hämähäkin seittiin. Hän yritti pyristellä irti seitistä, mutta ei onnistunut. Hilmalle tuli kova ikävä kotiin ja itku silmäkulmaan. Hetken kuluttua paikalle saapui Hugo-Hämähäkki, joka riemastui Hilman nähdessään. "Vihdoin sain jonkun kiikkiin." Hilma kauhistui, mutta hämähäkki jatkoi: "Olen ollut jo pitkään hyvin yksinäinen ja siitä syystä äärettömän surullinen. Kudoin tämän verkon, jotta saisin edes jonkun jäämään luokseni. Haluaisitko olla ystäväni?". Hilma hämmentyy ja vastaa: "Kai se sopii, jos vain päästät minut tästä seitistä irti." Sen pituinen se, toistaiseksi.

TARINAN PURKU

"Miltä Hugosta ja Hilmasta tuntui? Miksi he olivat surullisia? Oletko sinä ollut joskus surullinen/yksinäinen? Mikä tekee sinut surulliseksi? Mikä voi auttaa surullisuuteen? Mitä teet, kun ystäväsi on surullinen?"

SIIRTYMÄ METSÄÄN HULAVANTEEN LÄPI

TARVIKKEET: hulavanne

Nyt kun olemme kuulleet hieman Hilmasta ja Hugosta, haluaisitteko mennä tapaamaan heitä? Voisimme siirtyä tämän hiirenkolon läpi metsään, jossa he jo odottavat meitä. Kun

hyppäätte hiirenkolon läpi, muututte Hilman hiirikavereiksi, joiden kanssa hän jakaa seikkailunsa kohti kaupunkia.

HAHMOJEN ESITTELY

TARVIKKEET: käsinuket

HILMA: Heippa lapset, tervetuloa tänne meidän kotimetsään! Minä olen Hilma ja hän on Hugo. Kiitos Hugo, kun päästit minut pois verkosta. Sinun ei olisi kuitenkaan tarvinnut ottaa minua kiinni. Olisin ystävystynyt kanssasi, jos olisit vain pyytänyt.

HUGO: Mutta, en minä uskaltanut. Olen niin ruma ja kaikki pelkäävät minua. En uskonut, että kukaan haluaisi oikeasti olla minun ystäväni.

HILMA: Minäkin olen ollut yksinäinen, joten olisi ihanaa, jos saisin sinusta uuden ystävän.

HUGO: Kaverit kuulemma jakavat toisilleen juttuja ja oppivat siten tuntemaan toisensa paremmin. Hilma, mikä on sun lempiruoka?

HILMA: Kaikki haisulijuustot on ihan mun lemppareita. Entä Hugo, mikä on sun lempi vuodenaika?

HUGO: Se on kesä, kun silloin kaikki ötökät tarttuu mun seittiin kiinni. Ja saan kertoa niille mun juttuja.

HILMA JA HUGO: Olisko teillä jotakin kysyttävää, haluisitteko tietää meistä vielä lisää?

ENSIMMÄINEN LEIKKI: TUNNEHIPPA

TARVIKKEET: huivi

HUGO: Hei, leikittäisiinkö tunnehippaa? Haluaisin päästä tästä surun ja yksinäisyyden tunteesta pois ja uskoisin sen onnistuvan tämän hipan avulla. Tunnehipan ideana on "tartuttaa" jotain tunnetta kavereiin huivin avulla. Kun huivi koskee sinua, joudut tunteen valtaan ja sinut voidaan pelastaa halaamalla. Voitaisiin ensin harjoitella yhdessä, miltä oikein surulliset ihmiset näyttävät ja kuulostavat.

TOINEN LEIKKI: KAVERIPIIRROKSET

TARVIKKEET: kyniä, paperia, alustoja, kaiutin

HILMA: Seuraavaksi meillä olisi teille tällainen piirustustehtävä. Me mietittiin Hugon kanssa, että mitäs kaikkea hauskaa me voitaisiin yhdessä tehdä? Meitä kiinnostaa myös, mitä te teette teidän kavereiden kanssa? Voisitte piirtää näitä asioita tuohon paperille.

LEIKIN PURKU PIIRISSÄ

HILMA: Näenkin, että teillä on todella hienoja piirustuksia. Jokainen voisi vuorollaan kertoa, mitä piirustus esittää.

DRAAMAN LOPETUS JA SIIRTYMINEN PÄIVÄKOTIIN

TARVIKKEET: hulavanne

HILMA: Nyt näyttäisi siltä, että aika on lopussa. Ensi viikolla voimme taas jatkaa yhdessä seikkailuamme kohti suurta kaupunkia!

HUGO: Oli hauska tutustua sinuun Hilma. Oli myös ihanaa tutustua teihin lapsiin. Toivottavasti nähdään taas! (Toinen ohjaaja siirtyy roolista pois.)

OHJAAJA: Jotta päästäisiin pois metsästä, meidän pitää hypätä tästä hiirenkolosta takaisin päiväkotimaailmaan. Sanotaan vielä kaikki yhteen ääneen moikka Hilmalle!

ARVIOINTI JA LOPETUSPIIRI

TARVIKKEET: tunnekortit, esimerkiksi Tunteet Tutuiksi -tehtäväkortit (2015)

Mitä mieltä olitte tästä seikkailusta Hilma-Hiiren ja uuden ystävänsä Hugo-Hämähäkin kanssa? Meillä oli ainakin teidän kanssa todella mukavaa. Voitte näyttää tunnekorttien avulla, millainen fiilis teille jäi tästä ensimmäisestä kerrasta. Olisiko teillä jotain toiveita seuraaville kerroille?

Nähdään sitten taas ensi viikolla ja mukavaa päivää kaikille!

TOISEN KERRAN TEEMA: viha ja kiusaaminen

LASTEN SAAPUMINEN TILAAN JA ALKUPIIRI, NIMIEN KERTAUS JA NIMILAPUT DRAAMASOPIMUS

Moikka taas, kiva nähdä teitä. Miten menee? Mun nimi oli ja Rosa ja tässä on Karo. Muistutetaan vielä, että jos jokin tehtävä tuntuu vaikealta tai ikävältä, sen saa sanoa meille aikuisille. Tärkeä on kuitenkin, että yrittää parhaansa ja että kaikki osallistuisivat toimintaan. Voitaisiin käydä taas kaikkien nimet läpi ja samalla jokainen voisi kertoa oman lempivärinsä. Eli Rosa ja hopea. Karo ja keltainen.

LÄMMITTELYLEIKKI: KOSKE KELTAISTA

Me annetaan erilaisia ohjeita ja teidän pitää toimia niiden mukaisesti. Koske jotain... pehmeää, puusta tehtyä, kaverin nenää, vihreää, omaa kantapäätä, pientä, missä on kirjaimia...jne.

TARINAAN ORIENTOIVAT KYSYMYKSET

Muistatteko mihin jäimme tarinassamme viime kerralla? Keitä me tavattiin ja mitä teimme heidän kanssaan?

TARINA

Hugon hyvästelyään Hilma päätti jatkaa matkaansa kohti kaupunkia. Hilma tallusteli metsän mutkaista polkua eteenpäin ja pohti samalla kokemiaan hauskoja hetkiä Hugon kanssa. Hilma oli nauttinut erityisesti piirroksista, joita lapset olivat piirtäneet heille. Hilma taivalsi pitkän matkaa auringon paisteessa, kunnes häntä alkoi pikkuhiljaa väsyttää. Olihan hän jo kävellyt monta kilometriä. Pienelle hiirelle se oli kuitenkin aika suuri matka. "Hmm...voisin varmaan levätä hetken tässä kannon juurella.", Hilma totesi. Hän sulki silmänsä ja vaipui saman tien uneen.

OSALLISTAVAT KYSYMYKSET LAPSILLE

Millaisia unia Hilma näkee? Seikkaileekohan Hugo niissä mukana?

PALAAMINEN TARINAAN

Herättyään Hilma huomaa suuren ketun tuijottavan häntä suoraan silmiin. Kettu näyttää pelottavalta ja vihaiselta. Kettu sähisee Hilmalle: "Olet niin pieni, että saisin sinut yhdellä

haukulla popsittua suihin. Ei noin pienet ja surkeat räpäleet saisi olla yksin täällä suuressa metsässä. Minua suututtaa sinun kaltaiset pikku hiiret, jotka luulevat olevansa niin söpöjä.” Hilma kuuntelee kettua ihmeissään. Hän miettii, miksi kettu on niin ilkeä hänelle, vaikka he eivät edes tunne toisiaan.

OSALLISTAVAT KYSYMYKSET LAPSILLE

Miksiköhän kettu oli niin ilkeä Hilmaa kohtaan? Miltä tuntuisi, jos kettu puhuisi sinulle tuolla tavalla?

PALAAMINEN TARINAAN

Hilma ei kuitenkaan jäänyt sanattomaksi tässä tilanteessa. Hän vastasi ketulle: “Saatan olla pieni ja ehkä joidenkin mielestä söpö, mutta olen paljon muutakin. Olen rohkea, sillä olen lähtenyt yksin seikkailulle kohti kaupunkia. Olen myös kiltti toisia kohtaan, toisin kuin sinä. Minusta tuo oli ilkeästi sanottu, ja minulle tuli siitä paha mieli. Jos olet vihainen, älä pura sitä muihin metsän eläimiin.” Kettu näytti mietteliäältä ja vastasi: “Tuollaiseksi pikku hiireksi oletkin ihan fiksu. Sinussa on enemmän asennetta, kuin osasin arvata. Mä oon muuten Karita. Tule matkaani, niin kerron sinulle yhden jutun.” Hilma miettii, voiko luottaa Karitaan, mutta päättää silti lähteä hänen matkaansa. Sen pituinen se, toistaiseksi.

TARINAN PURKU

Onko sinulla ollut joskus vihainen olo? Mitä teit siinä tilanteessa? Mikä olisi järkevä tapa purkaa kiukkua? Miksi kiusaaminen on väärin? Miltä se tuntuu? Miten toimit, jos näet, että kaveria kiusataan?

SIIRTYMÄ METSÄÄN HULAVANTEEN LÄPI

TARVIKKEET: hulavanne

Hei, nyt me voitaisiin mennä tapaamaan Hilmaa ja Karitaa metsään. Muistatteko, miten sinne pääsee?

HIIRIPÄÄHINEIDEN ASKARTELU

Nyt, kun olemme taas täällä metsässä, meidän olisi hyvä sulautua muiden metsän eläinten joukkoon. Meillä on täällä hiiripäähineitä, joiden avulla voimme eläytyä vielä paremmin Hilman hiiritovereiksi.

HAHMOJEN ESITTELY

HILMA: Hei lapset, ihana nähdä teitä taas täällä metsässä! Mitä teille kuuluu?

KARITA: Moro skidit, mikä boogie?

HILMA: Noh, mitä halusit siis kertoa minulle?

KARITA: Mul ois yks tällainen hauska leikki, mitä tykkäsin leikkii mun kavereiden kanssa joskus skidinä.

HILMA: Ai milloin? Skidinä?

KARITA: No daa, siis lapsena.

HILMA: Aaaaa! Mä en aina ehkä ymmärrä tuollaista nuorisokieltä.

KARITA: What evör. Tulkaa te lapset tänne lähemmäs, niin mä selitän tän leikin teille kaikille. Me harjoiteltiin kavereiden kans nuorempina, miten eri eläimet liikkuu metsässä. Osaisitteko tekin näyttää mulle saman?

ENSIMMÄINEN LEIKKI: MITEN ELÄIMET LIIKKUVAT

Miten ketut, karhut, käärmeet, pöllöt, hiiret, oravat tms. liikkuvat ja äänтелеvät?

TOINEN LEIKKI: PEILILEIKKI

HILMA: Tämähän oli kiva leikki, ja olittepa te lapset tosi taitavia liikkumaan tuolla metsässä!

KARITA: Ei tää hauskuus vielä tähän loppu! Mulla ois tällainen toinenkin leikki. Tähän te tarvitte parin.

HILMA: Koska teitä on tänään täällä 7, minä voin olla jonkun pari niin kenenkään ei tarvitse yksin leikkiä. Me näytämme esimerkkiä. Leikin tarkoituksena on olla kaverin kanssa vastakkain ja matkia toisen liikkeitä. Teidän kannattaa liikkua mahdollisimman hitaasti, jotta pystytte toistamaan liikkeet samanlaisina ja samanaikaisesti. Eli kuin katsoisi omaa peilikuvaansa. Kaikki pääsevät olemaan peilinä ja peiliin katsojana, mutta päättäkää kumpi pareista on ensin peiliin katsoja. Voitte käyttää eri tasoja ja myös liikkua tilassa halutessanne.

KOLMAS LEIKKI: TUNNEPATSAAT

KARITA: Pakko sanoo teille lapset, että ootte kyllä tosi taitavia kaikki näissä leikeissä. Ihan kun mun vanhat kaverit.

HILMA: Lapsia ja pieniä ei kannata aliarvioida! Me pystymme vaikka mihin!

KARITA: Okei, mulla olis vielä viimeinen leikki. Haluisitteko leikkiä vielä sitä?

HILMA: Joo!

KARITA: Laitamme musiikkia soimaan, jolloin te alatte liikkua metsässä haluamallanne tavalla. Kun musiikki yhtäkkiä pysähtyy, teidän pitää jähmettyä paikoillenne erilaisten mukaisiin asentoihin.

Esimerkkitunteita: ihastunut, vihainen, harmistunut, yllättynyt ja rakastunut tms.

DRAAMAN LOPETUS JA SIIRTYMINEN PÄIVÄKOTIIN

HILMA: Olipa nämä kivoja leikkejä! Opin vaikka mitä uusia taitoja, mitä voin hyödyntää matkallani kohti kaupunkia.

KARITA: Voin itse asiassa vähän neuvoa sua. Tässä sulle kartta, jonka avulla on helppompaa suunnistaa. Siihen on merkitty oikopolku, jota pitkin pääset nopeammin kaupunkiin. Ja anteeksi, että kiusasin sua aiemmin. Mä olin vihainen, koska mua on myös kiusattu. Ajattelin, että mulle tulisi parempi, jos voisin kostaa sen jollekin. Nyt ymmärrän, että se oli tosi typerästi tehty. Oma pahaa oloa on väärin purkaa muihin.

HILMA: Vaikka ystävytemme alkoi hieman takkuisesti, oletkin aika reilu tyyppi! Taidan jatkaa matkaani. Oli mukava tutustua sinuun Karita!

KARITA: Samoin Hilma, ehkä nähdään taas! Ja moikka lapset, oli kiva tutustua teihinkin! (Toinen ohjaaja siirtyy roolista pois)

OHJAAJA: Noniin, nyt on Karita ja Hilma hyvästeltty ja pitäisi siirtyä takaisin päiväkotiin. Mites se menikään?

ARVIOINTI JA LOPETUSPIIRI

Mitä mieltä olitte tästä seikkailusta Hilma-Hiiren ja uuden ystävänsä Karita-Ketun kanssa? Meillä oli ainakin teidän kanssa todella mukavaa. Voitte näyttää peukalon avulla, millainen fiilis teille jäi tästä ensimmäisestä kerrasta. Peukalo ylöspäin osoitettuna merkitsee, että teillä oli kivaa, keskellä ihan okei, alaspäin osoitettuna jäi ikävä fiilis. Olisiko teillä jotain toiveita seuraaville kerroille?

Nähdään sitten taas ensi kerralla ja mukavaa päivää kaikille!

KOLMANNEN KERRAN TEEMA: ilo ja ystävyys

**LASTEN SAAPUMINEN TILAAN JA ALKUPIIRI, NIMIEN KERTAUS, LEMPIPAIKKOJEN LÄPIKÄYNTI, NIMILAPUT
DRAAMASOPIMUS**

LÄMMITTELYLEIKKI: HALUAN VAIHTAA PAIKKAA

Yksi piirissä seisovista leikkijöistä sanoo: "Minun nimeni on ____ ja haluan vaihtaa paikkaa ____ kanssa. Piirin keskellä paikan vaihtajat tervehtivät toisiaan high fivellä/kätteilyllä/halauksella.

TARINAAN ORIENTOIVAT KYSYMYKSET

Muistatteko mihin jäimme tarinassamme viime kerralla? Keitä me tavattiin ja mitä teimme heidän kanssaan?

TARINA

Karitan ohjeiden avulla Hilma pääsi vihdoinkin pienemmälle oikopolulle matkallaan kohti kaupunkia. Tallustaessaan pitkin loputtoman pitkältä tuntuvaa hiekkatietä, Hilma kuuli bussin ääniä kaukaisuudesta. Hän huomasi ilokseen, että tällä pikkutiellä kulki pieni bussi, jossa muut pienet metsän eläimet matkustavat asioidessaan kaupungilla. Hilma jäi odottamaan hetkeksi bussia, joka kurvasi lopulta Hilman kohdalle. Bussi oli hieman ränsistyneen näköinen ja kuljettajan paikalla istui vanhempi pöllö kuljettajan hattu päässä. Pöllö viittoili Hilmaa istumaan paikoilleen. Hilma noudatti kehotusta ja huomasi samalla ympärillään monenlaisia pieniä eläimiä kyydissä.

OSALLISTAVAT KYSYMYKSET LAPSILLE

Keitä kaikkia eläimiä bussissa mahtaa olla? Minne he voisivat olla matkalla?

PALAAMINEN TARINAAN

Bussi kieturtelee pienellä tiellä ja *matka tuntuu olevan paikoin kovin töyssyinen. Bussi kaartaa ensin oikealle, sitten vasemmalle ja menee ylämäkeä ja lopulta vielä alamäkeä eteenpäin (liikkuminen tarinan ohjeiden mukaan)*. Töyssyistä huolimatta Hilma oli innoissaan matkasta. "Kohta olen jo perillä! Niin jännittävää.", hän hykerteli itsekseen. Seuraavalla pysäkillä Hilman viereen istuutui lempeän näköinen siili. Siili näytti olevan myös iloisella tuulella. Hän oli kaiken lisäksi yhtä pieni kuin Hilma. Siili aloitti keskustelun Hilman kanssa: "Onpa ihana sää tänään ulkona! Mihin sinulla on tänään matka?". Hilma vastasi: "Olen matkalla kaupunkiin seikkailemaan. Tämä on ensimmäinen kerta, kun olen matkustanut yksin metsän ulkopuolella." Siili hihkaisi: "Vau, oletpa rohkea, kun uskalsit lähteä yksin tutkimaan suurta kaupunkia. Hei, minä olen itse asiassa menossa samaan suuntaan. Mennäänkö yhtä matkaa?". Hilma katsoi siiliä iloisen näköisenä ja totesi: "On aina ilo tutustua uusiin eläimiin! Mennään vain yhdessä." Siili vastasi ilahtuneen:

“Onpa kiva juttu! Mun nimi on Simeon. Hauska tutustua sinuun, neiti...?”. “Hilma. Nimeni on Hilma-Hiiri.” Sekä Hilma, että Simeon olivat innoissaan orastavasta ystävydestä ja höpöttelivät koko bussimatkan ajan. Sen pituinen se, toistaiseksi.

TARINAN PURKU

Mikä tekee sinut iloiseksi? Mitä teet, kun olet iloinen? Millainen on hyvä kaveri? Onko sinulla päiväkodissa joku hyvä kaveri? Mikä tekee siitä hyvän kaverin?

SIIRTYMÄ METSÄÄN HULAVANTEEN LÄPI HIIRIPÄÄHINEET

HAHMOJEN ESITTELY

HILMA Hei taas hiirilapset! Ihana nähdä teitä täällä taas.

SIMEON: Me ei ollakaan aikaisemmin tavattu lapset! Mä olen Simeon-Siili ja oon myös kotoisin tuolta metsästä. Olen metsän oma taitelijasielu ja rakastan kaikkea kaunista.

HILMA: Harmi, ettei olla aiemmin tutustuttu. Mutta parempi myöhään, kun ei milloinkaan.

SIMEON: Samaa mieltä. Mukava tutustua tuollaiseen kaunisturkkiseen nuoreen hiirulaiseen.

HILMA: No kiitos kauniista sanoista. Katsotaas nyt tätä karttaa, en ihan tarkalleen muista, miten Karita ohjeisti minua tästä eteenpäin...hmm...

ENSIMMÄINEN LEIKKI: ILMANSUUNTALEIKKI

HILMA: Hmm, kartassa on kompassin kuva, mutta minä en oikein osaa vielä ilmansuuntia.

SIMEON: Mutta minäpä osaan, annas minä autan. Noniin Hilma ja lapset, oletteko valmiina lähtemään liikkeelle? Tuolla on pohjoinen, etelä, itä ja länsi. Nyt teidän tulee kulkea minun neuvojeni mukaan. (lapset liikkuvat annettujen ilmansuuntien mukaan maa-meri-laiva –leikin tyyliin).

TOINEN LEIKKI: JOEN YLITYS PARINA

HILMA: Jatketaan matkaa tästä eteenpäin. Ohoh! Tuossa näyttää olevan suuren suuri joki. Meidän tulisi ylittää se, jotta pääsisimme jatkamaan matkaa.

SIMEON: Oijoi, niin näyttäisi olevan. Mitenköhän me päästäisiin ylittämään se...? Onko teillä lapsilla ideoita?

(lasten ideoiden kuunteleminen)

HILMA: Hei, tuo olikin hyvä idea! Voisimme tosiaan käyttää kiviä apunamme. Sillä tavalla pääsemme ylittämään joen.

SIMEON: Mahtava idea! Tuossa onkin sopivan kokoisia kiviä. Kas tuossa noin. Jokainen voisi ottaa yhden kiven (*eli tyynyn*) itselleen.

HILMA: Eikun tuumasta toimeen vain! Muodostetaan parit ja edetään niissä joen yli vuorotellen. Ensimmäinen parista menee seisomaan oman kivensä päälle. Tämän jälkeen taaimmainen parista antaa oman kivensä kaverille. Kaveri asettaa saamansa kiven eteensä ja astuu sen päälle. Näin taaimmainen pääsee noukkimaan jokeen jääneen kiven ja pistää sen taas eteenpäin. Näin jatkamalla pääsemme lopulta koko joen yli.

KOLMAS LEIKKI: HYMYN HEITTO

HILMA: Vau, pääsimme joen yli! Onpa tämä ollut pitkä matka ja minua alkaa jo väsyttää. Viime uneni jäivät hieman lyhyeksi, sillä törmäsin Karita-Kettuun.

SIMEON: Ai siihen kauhean vihaiseen ja ilkeään kettuun tuolla metsän laidalla?

HILMA: Puhumme varmaan samasta ketusta, mutta Karita oli kyllä loppujen lopuksi oikein mukava, kun häneen pääsi vähän paremmin tutustumaan. Eikö niin lapset?

SIMEON: Okei, ehkä olen vain kuvitellut hänen olevan ilkeä. Ulkomuoto voi usein pettää. Minä olen esimerkiksi kovin lempeä siili, vaikka olenkin piikikäs. Pysähdyttäisiinkö tähän? Voitaisiin tehdä nuotio, vähän levähtää ja leikkiä yhtä piirileikkiä.

HILMA: Kuulostaa hyvältä.

SIMEON: Leikki menee näin. Joku meistä alkaa hymyillä oikein leveästi. Tämän jälkeen hän vetää kädellään hymyn pois kasvoiltaan ja heittää hymynsä jollekin. Hymyn vastaanottanut henkilö aloittaa hymyilemisen ja heittää sen lopulta jälleen seuraavalle.

LOPPURENTOUTUS

TARVIKKEET: kaiutin, pehmoeläin

HILMA: Tähän nuotion ääreen olisi mukava mennä pienelle levolle. Laitetaan silmät kiinni, sillä ilta on saapunut. Me tullaan paijaamaan teitä hetkeksi ja voitte kuunnella rauhassa metsän ääniä.

DRAAMAN LOPETUS, VALOKUVA JA SIIRTYMINEN PÄIVÄKOTIIN

TARVIKKEET: polaroid-kamera

SIMEON: Huomenta hiirilapset, nukuitteko hyvin? Minä ainakin nukuin ja olen valmis jatkamaan omaa matkaani. Tuossa onkin tie, jota kohti minun täytyy kiiruhtaa. Sinun reittisi jatkuu tuolla toisella tiellä Hilmaseni.

HILMA: Siltä näyttää. Olipa minulla hauskaa kanssasi, Simeon!

SIMEON: Minulla myös kanssasi, Hilma!

HILMA: Voi kunpa saisimme vielä otettua yhteisen muiston jollain tavalla...

SIMEON: Hei! Minulla on itse asiassa kamera mukana! Otetaan vielä kuva muistoksi, jotta voitte muistella minua ja hauskaa päiväämme yhdessä.

HILMA: Miten mahtava idea!

SIMEON: Hei hei Hilma ja hei hei lapset, nähdään vielä joskus!

HILMA: Moikka Simeon! Turvallista matkaa!

ARVIOINTI JA LOPETUSPIIRI

TARVIKKEET: säätilakortit

Mitä mieltä olitte tästä seikkailusta Hilma-Hiiren ja uuden ystävänsä Simeonin kanssa? Voitte näyttää säätilakorteista, millainen tämä kerta mielestänne oli. Aurinkoinen kuva merkitsee, että teillä oli hauskaa, puolipilvinen kuva on ihan okei, sadepilven mukaan oli ikävää ja ukkoskuvan mukaan ihan kamalaa.

NELJÄNNEN KERRAN TEEMA: pelko ja rohkeus

**SAAPUMINEN TILAAAN JA ALKUPIIRI, NIMIEN KERTAUS JA NIMILAPUT
DRAAMASOPIMUS**

LÄMMITTELYLEIKKI: ERILAISET LIIKKUMATAVAT

Lähdette liikkumaan ympäri tilaa... varpaillaan, takaperin, yhdellä jalalla, silmät kiinni, rapukävely, hiipien, kantapäillä, kyykyssä, ryömien, pomppien, kontaten, peppu maassa yms.

TARINAAN ORIENTOIVAT KYSYMYKSET

Muistatteko mihin jäimme tarinassamme viime kerralla? Keitä me tavattiin ja mitä me teimme heidän kanssaan?

TARINA

Hilma oli päässyt Simeonin neuvoilla vihdoinkin kaupungin laidalle. Kaupunki näytti illan hämärässä pelottavalta ja valtavan suurelta. Jännitys valtasi Hilman ja hän ei tiennyt mihin suuntaan lähtisi. Kaiken lisäksi alkoi ukkostaa ja sataa jättimäisiä pisaroita. *Miltä se kuulosti? (sateen ja ukkosen äänten esittäminen lasten kanssa)*. Hilma tunsu itsensä pienemmäksi kuin koskaan ja ikävöi vanhempiaan ja uusia kavereitaan. Hilma alkoi epäillä, oliko ollut sittenkään hyvä idea lähteä pienen pienenä hiirenä kohti suurta ja pelottavaa kaupunkia. Hilma löysi sateensuojan varjoiselta kujalta ja hengähti hetkeksi, kunnes kuuli nurkan takaa rapinaa. *Miltä rapina kuulosti? (rapinan äänen esittäminen lasten kanssa)*. Hilman sydän hyppäsi kurkkuun ja hän jäähmettyi paikoilleen. Kuka nurkan takana mahtoikaan lymyillä... Yhtäkkiä nurkan takaa liisi valtavan kokoinen ja uhkaavan oloinen haukka. Hilma ei uskaltanut edes hengittää. Hän oli varma, että joutuisi haukan iltapalaksi. Haukka laskeutui alas ja katsoi vakavan näköisenä Hilmaa. Haukka alkoi lähestyä hiljalleen Hilmaa ja haukan terävät kynnet kopisivat äänekkäästi asfalttia vasten. *Miltä haukan kynsien kopina kuulosti? (kopinan äänen esittäminen lasten kanssa)*. Hilma pidätti hengitystään haukan astuessa aivan hänen viereensä. Haukka kysyi: "Hei, onko sinulla kaikki hyvin? Oletko aivan yksin täällä?". Hilma vastasi: "O-olen." Haukka hämmästytti ja sanoo: "Tämä ei ole turvallinen paikka noin pienelle hiirelle. Joku voisi vaikka syödä sinut tai voit jäädä auton alle. Minä en sinua syö, olen kasvissyöjä." Hilma vastaa: "M-mutta minä juuri tulinkin tänne metsästä, sillä haluaisin tutustua kaupunkiin." Haukka huokaisee: "Hyvä on. Jos haluat, voin esitellä sinulle kaupunkia. Mutta yksin et voi täällä liikkua, varsinkaan pimeällä. Minä olen Harriet. En ole

kuullut vielä sinun nimeäsi?”. Hilma vastaa arasti: “Nimeni on Hilma.” Harriet nyökkää ja toteaa: “Mukava tavata, Hilma. Eiköhän lähdetä tutkimaan kaupunkia!”. Sen pituinen se, toistaiseksi.

TARINAN PURKU

Miksi Hilma pelästyi Harrietia? Mikä sinua pelottaa? Mikä auttaa, kun pelottaa? Missä pelko tuntuu? Mitkä eri asiat voivat pelottaa? Oletteko nähneet esimerkiksi pelottavia unia, jonkun jännittävän ohjelman tai kuulleet jonkun pelottavan tarinan?

SIIRTYMÄ KAUPUNKIIN HULAVANTEEN LÄPI

HIIRIPÄÄHINEET

TARVIKKEET: hulavanne

HAHMOJEN ESITTELY

HILMA: Hei taas hiirilapset! Vihdoinkin me ollaan kaupungissa! Eikö olekin jännittävää?

HARRIET: Heipä hei! Minä olen Harriet ja tänään toimin oppaanne tässä kaupungissa.

HILMA: Mitä haluaisit näyttää meille ensimmäiseksi?

HARRIET: Mennään pimeiden kujien läpi kaupungin keskustaan. Seuratkaa minua lapset.

ENSIMMÄINEN LEIKKI: SEURAA JOHTAJAA

Kuljemme lasten kanssa päiväkodin käytävillä. Sillä aikaa toinen ohjaajista asettaa tempuradan esteet paikoilleen.

TOINEN LEIKKI: TEMPPURATA PIMEÄSSÄ TASKULAMPUN AVULLA

TARVIKKEET: tunneli, otsalamppu, pehmoportaat, tasapainolauta, hularenkaita yms.

HARRIET: Teidän kaikkien tulisi läpäistä tämä esterata. Lisähaasteen tuo kujan pimeys, mutta saatte kuitenkin avuksenne otsalampun. Asettaudutaan jonoon.

KOLMAS LEIKKI: PATSAAN MUOVAILU PARIEN KANSSA

HILMA: Noniin kaikki hiiret. Kokoonnutaan tänne hiirenpesälle ihan tiiviiseen suppuun. Osasittepa kulkea ketterästi esteiden läpi. Kiitos Harriet avusta.

HARRIET: Eipä kestä. Nyt olemme saapuneet haukkojen alueelle. Täällä pitää kulkea todella varovaisesti, ettette vain joudu jonkun kitaan. Meidän täytyy naamioitua pelottaviksi patsaiksi ja pysyä ihan paikoillaan, ettei meitä huomata. Muodostetaan parit. Toinen aloittaa tekemällä kaverista patsaan, jolle voi muovilla pelottavan asennon lisäksi myös sen mukaisen ilmeen. Käsittele patsasta hellävaroen, ettei se mene rikki. Sitten kun patsas on valmis, vaihdetaan rooleja.

NELJÄS LEIKKI: ÄÄNIMAISEMA

HILMA: Mennään takaisin piiriin hiirilapset. Vau, en meinannut tunnistaa teitä! Olitte kuin oikeita patsaita!

HARRIET: No niinpä, aivan huikeaa lapset!

HILMA: *(on kuulevinaan jonkin äänen)* Hui, mikä tuo ääni oikein on?

HARRIET: No mutta sehän oli vain ohi ajava rekka. Kaupungissa kuulee varmasti erilaisia ääniä kuin metsässä. Ne eivät ole kovin pelottavia, kun niihin tottuu. Voisimme harjoitella erilaisten äänien tuottamista, jottei Hilmaa pelottaisi enää niin kovasti. Asettaudutaan piiriin.

Esimerkkiääniä: Miltä voisi kuulostaa tuulen ujellus? Moottoritie? Entä rakennustyömaa? Miltä kuulostaa liikennemelu? Tehdas? Päiväkoti? Keksittekö mitä muita ääniä voisi kaupungissa olla?

LOPPURENTOUTUS

HILMA: Olipa monenlaisia ääniä, nyt ymmärrän kaikkien niiden kuuluvan kaupunkiin. Kiitos Harriet ja lapset, että pääsin peloistani yli. Tämä ilta on ollut niin jännittävä, että voisimme levätä hetken ennen aamunkoittoa. Kiitos, kun esittelit minulle kaupunkia Harriet.

HARRIET: Tottakai, on aina ilo esitellä kotikaupunkiani. Ehkä sinä esittelet minulle joskus vielä metsää. Luen teille lapsille vielä iltasadun ja sitten jatkan matkaani.

“Käy makuulle selälleen. Sulje silmät. Voit laittaa kädet vatsan päälle ja tuntea kuinka vatsa liikkuu. Tunne kuinka hengitys saa vatsan nousemaan ja laskemaan. Ole rauhassa kuten kuu öisellä taivaalla. Ole yhtä hiljaa kuin pensaassa nukkuva jänis. Huomaa, että kätesi ovat painavat ja rauhalliset kuin kuusen oksat. Jokainen sormi on aivan hiljainen.

Jalat ovat painavat kuin suuret kivet. Huomaa miten unen ja rauhallisuuden viitta laskeutuu kehon päälle. Viisas haukka kuiskaa sinulle: ”Tässä on hyvä ja turvallinen olla. Lepää sinä, minä vartioin”. (Lastentalon rentoustusohjeet n.d.)

DRAAMAN LOPETUS JA SIIRTYMINEN PÄIVÄKOTIIN

HILMA: Huomenta lapset, nukuitteko hyvin? Nyt minäkin uskallan jatkaa matkaani kaupungissa, kun on taas valoisaa. Nähdään huomenna, minä jään nyt jatkamaan seikkailuani. Heippa!

ARVIOINTI JA LOPETUSPIIRI:

Mitä mieltä olitte tästä seikkailusta Hilma-Hiiren ja Harrietin kanssa? Jäikö jokin juttu erityisesti mieleen? Ja oliko joku liian pelottavaa? Viimeistä kertaa ajatellen: haluisitteko leikkiä jotain leikkiä vielä uudestaan? Voisitte vielä näyttää kehollisesti, millainen fiilis jäi. Voisitte mennä ihan pieneksi kyykkyyn, jos ei ollut kivaa ja ihan valtavan isoksi varpailleen kädet ylhäällä, jos teillä oli hauskaa ja jännittävää.

VIIDENNEN KERRAN TEEMA: EMPATIA

LASTEN SAAPUMINEN TILAAN JA ALKUPIIRI, NIMIEN KERTAUS JA NIMILAPUT DRAAMASOPIMUS

LÄMMITTELYLEIKKI: SÄHKÖVIESTI KÄSILLÄ

Noustaan piirissä ylös ja otetaan toisiamme kaikki käsistä kiinni. Minä laitan liikkeelle sähköviestin puristamalla vieruskaverini kättä. Näin... Hän laittaa sen taas eteenpäin seuraavalle puristamalla hänen kättään. Tämä jatkuu niin kauan, että viesti palaa takaisin minulle. Kokeillaan myös toiseen suuntaan. (Hienoa, nyt voidaan kokeilla, että kun puristaakin kaksi kertaa, viestin suunta vaihtuu.)

TARINAAN ORIENTOIVAT KYSYMYKSET

Muistatteko mihin jäimme tarinassamme viime kerralla? Keitä me tavattiin ja mitä teimme heidän kanssaan?

TARINA

Uuden aamun valjetessa Hilma jatkoi seikkailua itsekseen hyvästelttyään Harriet-Haukan. Aurinko oli jo noussut, eikä kaupunki näyttänytkään niin pelottavalta yöaikaan verrattuna. Hilma tallusteli katua eteenpäin ilman varsinaista päämäärää. Hän näki ympärillään kaikenlaista kiehtovaa. **Mitäs kaikkea kaupungissa voi nähdä?** Hilma jatkoi kulkuun yhä eteenpäin, kunnes näki kadunkulmassa jotakin epätavallista. Lähemmäs päästyään hän huomasi edessään surkean näköisenä nököttävän pupun. Pupu pärski ympäriinsä ja näytti huonovointiselta. Hilma kysyi pupulta: "Oletko kunnossa? Näytät vähän kipeältä. Mikä sinun nimesi on?". Pupu vastaa: "Noh, olen voinut paremminkin. Nimeni on Perttu. Olen kyllä melko kipeänä, mutta en tiedä mistä saisin apua vaivaani." Hilma katsoi Perttua ja tuumi itsekseen: "Hmm...pupu tosiaan näyttää aika kipeältä. Pitäisikö minun auttaa hänet lääkärin vastaanotolle? Taisin nähdä eläinlääkärin tuossa matkan varrella. Toisaalta minulla olisi kiire tutustumaan kaikkiin siisteihin juttuihin kaupungilla, joista Harriet minulle kertoi. Tuolla näyttääkin olevan iso namikauppa ja eläinten vuoristorata..."

OSALLISTAVAT KYSYMYKSET LAPSILLE

Pitäisikö Hilman auttaa pupua? Miksi/miksi ei?

PALAAMINEN TARINAAN

Hilma päätti loppujen lopuksi auttaa Perttua ja viedä hänet eläinlääkəriin. Onneksi Hilma muisti, että eläinlääkäri sijaitti vain muutaman korttelin päässä. He lähtivät yhdessä kohti lääkäriin vastaanottoa, mutta heidän piti edetä tooodella hitaasti, sillä Pertun vointi heikkeni hetki hetkeltä. **Miltä Perttu kuulosti kipeänä?** Lopulta he pääsivät lääkäriin vastaanotolle, jossa Perttu sai lääkkeet vaivoihinsa. Pertun vointi koheni silmänräpäyksessä. “Vau, onpa minulla hyvä olo taas! Suuret kiitokset avustasi Hilma!”. Hilma hymyili Pertulle ja vastasi “Ole hyvä, ilo oli minun puolellani.” Perttu hymyili Hilmalle takaisin ja vastasi: “Hmm, haluaisin tutustua sinuun vielä paremmin. Pitäisikö meidän seikkailla kaupungilla yhdessä? Minäkin olen nimittäin aika uusi täällä.” Hilma hihkaisi innostuneena: “Tottakai! Mennään vaan”. Sen pituinen se, toistaiseksi.

TARINAN PURKU

Tekikö Hilma oikein, kun auttoi Perttua? Miksi kaveria pitää auttaa? Millaisissa tilanteissa olisi hyvä auttaa? Oletteko te auttaneet joskus kaveria? Kuka on auttanut sinua ja miten?

SIIRTYMÄ KAUPUNKIIN HULAVANTEEN LÄPI

HIIRIPÄÄHINEET

HAHMOJEN ESITTELY

HILMA: Heipparallaa taas! Kivaa, kun tulitte tänne kaupunkiin meidän seuraksi! Olikin jo hieman tylsää ilman teitä.

PERTTU: *köh köh* Heipähei! Mukava tutustua teihin. Hilma ehtikin kertoa teistä jo paljon.

HILMA: Pitäisikö meidän jatkaa matkaa?

PERTTU: Jatketaan vain. Hei, mitä tuolla tapahtuu? Ihan kuin joku yrittäisi murtautua tuohon lelukauppaan.

HILMA: Apua, voi ei! Meidän pitää estää heitä! **Autatteko meitä lapset?**

ENSIMMÄINEN LEIKKI: VARASHÄLYTINLEIKKI

Mennään piiriin, jonka keskelle asetetaan lelu. Tehtävänä on suojella lelua varkailta. Kun piiriläiset näkevät varkaan lähestyvän lelua, kaikkien tulee äänellä mahdollisimman kovaa. Tällöin varas pelästyy ja lähtee pois. Varas saa roolitunnukseksi huivin, jotta hänet on helpompi tunnistaa. Kaikki saavat olla halutessaan kerran varkaita.

HILMA: Hienoa lapset, estimme varkauden!

PERTTU: Aivan huikeaa! Osaatteko lapset sanoa, miksi varastaminen on väärin?

TOINEN LEIKKI: TUNNEKORTIT

TARVIKKEET: tunnekortit, esimerkiksi Tunteet tutuiksi -tehtäväkortit (2015)

HILMA: Kiinnostaisiko sinua Perttu tietää, mitä kaikkea olemme matkamme aikana kokeneet? Haluaisin kertoa sinulle seikkailuistamme.

PERTTU: Tottahan toki, kertokaa ihmeessä lisää. Olen pelkkänä korvana, minulla onkin hyvät isot korvat kuunteluun.

Asetetaan lasten eteen yhdeksän tunnekorttia, joiden pohjalta esitetään kysymyksiä. Neljässä kuvassa on ohjauksissa käsittelemiämme tunteita: ilo, suru, pelko ja viha. Luetaan myös tunteisiin liittyvät runot jokaisen kortin takana.

Mitä kaikkia tunteita me olemme käsitelleet näiden seikkailujen aikana? Näyttävätkö korttien tunteet teistä tutuilta? Mikäs tämä tunne on? Kenet tapasimme, kun käsitelimme tätä tunnetta?

KOLMAS TEHTÄVÄ: KIRJEEN KIRJOITTAMINEN HILMAN VANHEMMILLE

TARVIKKEET: iso paperi, kyniä

PERTTU: Vau, olettepa oppineet paljon. Pitäisikö sinun kertoa vanhemmillesikin, mitä kaikkea olette matkan aikana kokeneet? He varmasti ilahtuisivat!

HILMA: Loistava idea Perttu! Kirjoitetaan yhdessä kirje!

Lapset saavat itse koristella kirjeen, toisella puolella itse kirje. Hyödynnetään alla olevaa pohjaa.

Hei vanhemmat!

Terveiset täältä kaupungista! Olen tehnyt _____. ja _____, ja olen tavannut monia uusia ystäviä (nimet)_____. Heihin on ollut _____ tutustua. Kivointa on ollut ____ ja _____. Olen leikkinyt monia uusia leikkejä kuten _____. Ikävää on ollut/ei ole ollut? Olen päässyt käsittelemään erilaisia tunteita, kuten _____. Jään vielä hetkeksi kaupunkiin seikkailemaan/tulen pian takaisin kotiin, älkää olko huolissanne. Tämän kirjeen ovat koristelleet uudet hiiri-ystäväni, joihin tutustuin matkani aikana.

Terveisin

Tyttärenne Hilma-Hiiri

NELJÄS LEIKKI: BANAANIHIPPA JA VESSANPÖNTTÖHIPPA

HILMA: Sain kuulla, että olitte toivoneet vielä muutamaa leikkiä. Leikittäisiinkö vielä muutamaa hippaa ennen kuin lähden kotiin/jatkan Pertun kanssa seikkailua kaupungissa? Te voisitte opettaa leikkien säännöt meille.

Banaanihippassa jäänyt jää seisomaan kädet ylhäällä. Pelastaa voi “kuorimalla banaanin”, eli laskemalla kaverin kädet alas.

Vessanpönttöhippassa jäädään kyykkyyyn toinen käsi ylhäällä. Pelastaa voi “vetämällä vessan”, eli laskemalla kaverin käden alas.

DRAAMAN LOPETUS JA SIIRTYMINEN PÄIVÄKOTIIN

HILMA: Nyt on meidän aika sanoa teille hyvästit! Oli aivan mahtavaa tutustua teihin! Jatkan tästä matkaani takaisin kotimetsääni vanhempien luo. Heillä onkin varmasti jo ikävä minua./Jatkan tutustumistani kaupunkiin Pertun kanssa.

PERTTU: Saammeko vielä halit tai high fivet teiltä? Toivottavasti törmäämme toisiimme vielä uudestaan! Moikka hiirilapset!